

Tisdagen den 18 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Herr Talmannen meddelade, att Riksdagsmannen för Risinge samt Hellestads och Tjellmo domsaga Herr Henrik Vult von Steijern sistlidne gårdag härstädes affidit.

Jemlikt 28 § Riksdags-ordningen beslöt Kammaren, att underdånig anmälan skulle göras hos Kongl. Maj:t om den inom Kammaren sålunda yppade ledighet.

§ 2.

Vid nu fortsatt öfverläggning angående 1:sta punkten af Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående landtförsvarets ordnande, samt i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar i samma ämne väckta motioner, yttrade

Herr Per Nilsson i Kulhult: Då vi nu på denna nya dag återigen upptaga behandlingen af denna för vårt fosterland så viktiga fråga, och en lång öfverläggning synes förestå innan frågan blifvit bragt till en lycklig lösning, så vill jag uttala den varma önskan och förhoppning, att vi icke vidare måtte få höra sådana bittra uttryck återupprepas, som de hvilka i går uttalades af en ledamot på Smålandsbänken. Män, hvilka såsom han äro sätte till lärare och hafva åtagit sig att bibringa upplysning och bildning åt landets ungdom, borde aldri minst göra sig skyldiga till sådant, dock har denna representant och äfven andra tillåtit sig att med löje och hån bemöta de goda skäl Utskottet anfört, då det sökt visa indelningsverkets olämplighet; och jag kan icke annat än på det allvarligaste protestera mot dylika utfall.

En talare, som förordade bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag, har till stöd för sin mening åberopat den allmänna opinionen i landet. Med anledning deraf vill jag säga, att opinionen i landet fullt ut lika väl kan åberopas till stöd för Utskottets förslag, ty allmänhetens åsigt om denna fråga äro lika delade som de visat sig vara inom denna Kammare. Den opinionsyttring, för hvilken Lunds professorer och andra embets- och tjenstemän så lifligt agiterat i afsigt att bereda framgång åt Kongl. Maj:ts förslag i dess helhet, synes icke afse fosterlandets sanna väl i främsta rummet, utan man synes hafva skäl att tro, att bevekelsegrunden för densamma snarare varit den lumpna egennyttan.

Ville man i denna sak taga hänsyn till opinionsyttringar och adresser, så vore det ingen svårighet att erhålla många sådana i samma riktning som Utskottets förslag, ty genom Lundaprofessorernas adress blef det klart, att de nya bördorna egentligen skulle komma att drabba den jordbrukande befolkningen, och från Skånes landtbefolkning hafva flera adresser hitsända till denna provins representanter och dessa adresser, som varmt förorda Utskottets mening, äro undertecknade af flera tusen personer. Jag vågar påstå att dessa opinionsyttringar äro af fullkomligt lika betydelse som den, hvilken utgått från Lund.

Jag vill tillbakakasta de beskyllningar, som uttalats såväl emot Utskottets majoritet, som mot dem af denna Kammares ledamöter, hvilka hafva omfattat den åsigt, som nämnda majoritet hyst; och det kan icke annat än beklagas att personer, som anses skola stå högt på bildningens trappsteg, låtit sådana beskyllningar komma sig till last.

Jag skall icke längre upptaga Kammares tid, emedan så många talare i går hafva fullständigt uttryckt min mening i frågan, och jag anser det icke vara behöfligt att ånyo upprepa detsamma. Jag slutar därför med att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Åke Andersson: I motsats till det hårda och från vissa håll skoningslösa bombardement, som i går egde rum härstädes intill sent på aftonen, börjar striden i dag ganska skonsamt, synnerligen derför att det fallit på deras lott, som äro minst utrustade, att i dag framträda såsom förposter. Jag kan, i likhet med den föregående talaren, endast anses såsom en svag förpost, men jag har såsom förpost antagit ordet *rättvisa* till fältrop och *enighet* till lösen. Tillämpa de med mig liktänkande dessa orden under stridens fortsättning och således hålla sig på rättvisans och billighetens grund och låta enigheten, hvaruti styrkan består, göra sig gällande, hoppas jag att vid bataljens slut segren skall vara vår. Låt oss icke tappa bort rättsgrunden, ty då hafva vi på samma gång tappat bort vår säkra stödjeplare i förevarande fråga.

Redan vid 1867 års riksdag, då Herr Sven Nilsson första gången väckte motion om indelningsverkets afskaffande, blef det tydligt och klart utredt att rust- och rothållare, på samma gång de åtogo sig skyldighet att underhålla ryttare eller soldat, befriades från utskrifning för all framtid, såsom den talare, hvilken i går afton sist hade ordet, ytterligare tydligt ådagalade, och hvilket knektekontrakten gifva vid handen; och de kunna, enligt min öfvertygelse, således med skäl motsätta sig en vidare utsträckt värnepligt, derest man icke vill först befria dem från det ojemnt tryckande onus, som de genom indelningsverket hafva sig pålagdt. Innehafvarne af rust- och roteringsskyldig jord kunna således icke påtvingas en allmän värnepligt utan genom våld — jag ber om ursäkt att jag begagnar detta ord — och det torde icke nu vara möjligt att emot allmogens vilja genomdrifva värnepligtslagen, ehuru det vid 1859—1860 årens riksdag lyckades emot dåvarande Bondeståndets vägran och trots dess lifliga protest att ålägga ökade vapenöfningar för beväringen.

Men, mine Herrar, då det nu är nödvändigt att omordna försvaret, så att fosterlandet må vara betryggadt, så måste vi från ömse sidor gå hvarandra tillmötes. Jag tror också, att Utskottet på rust- och rote-

hållarnes vägnar åt de andra samhällsklasserna räckt ut sin hand så långt det bort, ja, kanske till och med ännu längre. Jag hade föreställt mig att en öfvergångstid af tio år varit alldeles tillräcklig för att det nya systemet skulle hinna växa in i det gamla, men det tjänar naturligtvis till ingenting att framställa ett sådant yrkande, utan får jag låta mig nöja med hvad Utskottet föreslagit. När sålunda medgifvanden skett från den ena sidan, borde man väl också få vänta sig sådana från den andra. Sker icke detta, så torde de rustande hafva rätt att få förblifva vid de rättigheter och skyldigheter, som af ålder kommit dem till del, utan att åtaga sig någon utsträckt värnepligt, ty hvad är denne annat än en utskrifning i ordets rätta bemärkelse?

Det är af vigt att denna fråga afgöres så, att vårt lands framtida sjelfständighet må blifva värnad, men det är äfven af lika vigt att man söker utjemna bördorna så mycket som möjligt på det att icke iure split och oenighet må uppkomma samhällsklasserna emellan. Påläggas bördor som äro större, än att folket förmår bära dem, hvilket skulle inträffa, om Kongl. Maj:ts eller reservanternes förslag antoges, så blir följden den, att en stor del af de närande klasserna öfvergifva sitt fädernesland, och split och oenighet uppstå bland de qvarvarande, så att det till och med kunde inträffa, att vi — hvad Gud dock förbjude — komme att upplefva sådana tilldragelser, som år 1811 passerade i Skåne och somliga andra rikets provinser.

Vill man, såsom en talare på Smålandsbänken i går föreslog, fördela indelningsverkets bördor på *all* jord efter taxeringsvärdet -- statsjorden undantagen — så skulle jag icke hafva något emot bibehållandet af denna institution, ty bördan blefve då jemnare fördelad och hvilade icke ensamt på en viss klass bland jordbrukarne. Uppställde då städerna ett antal trupper efter sina taxeringsvärden, så tror jag vi skulle få en stamtrupp, tillräckligt stor för vårt försvar, och kunde under sådant förhållande spara våra söner och tjenare, hvilka med vedom skall åtaga sig den skyldighet, man nu vill påligga dem. Men om ett sådant förslag skulle framkomma, så fruktar jag, att, om man än föreslog en öfvergångstid på 10 eller 15 år, man från dem, som försvara indelningsverkets fortvaro, skulle få höra helt andra tankar uttalas.

Såsom jag redan sagt, anser jag, att Utskottet i sitt förslag visat ett stort tillmötesgående från rotehållarnes sida. Under öfvergångstiden blifva bördorna för dem visserligen mycket tryckande, men då de veta att de efter denna tid skola befrias från att bära tyngre bördor än andra samhällsklasser, skall detta gifva dem kraft och mod att under öfvergångstiden arbeta på en förhoppning.

Jag tecknade mig i går till minnes åtskilligt för att besvara en och annan talares uttryck, men deruti blef jag förekommen af de tvänne talare, som i går afton sist hade ordet. Jag kan således sluta med att yrka bifall till Utskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr Carl Ifvarsson: Jag vill på förhand tillkännagifva, att, då jag uppträder för att yttra mig i denna fråga, jag icke hyser det ringaste anspråk på att mina ord skola hafva något inflytande på densammas utgång. Ett sådant anspråk skulle från min sida vara ganska förmätet.

synnerligast då fackmän och andra personer, som riktigt arbetat sig in i frågan, hafva utredt densamma bättre än jag skulle kunna göra; och om jag äfven ville försöka detta, så skulle man möjligen tro, att jag der- till drefves af någon slags författarekärlek. Men en sådan känsla är långt ifrån mig. Jag har icke annan afsigt än att få min mening bevarad i protokollet, och då denna fråga öfverallt i landet följes med den största uppmärksamhet, vill jag uttala de åsikter jag om densamma hyser.

Då jag sökt att erhålla ett bestämdt omdöme i detta viktiga ämne, har för mig först och främst uppstått denna fråga: är det nödvändigt att ordna vårt försvarsväsende så, att det blifver bättre och starkare än hittills? Denna fråga tror jag alla besvara med ett enstämmigt ja; åtminstone har jag icke hört någon enda upphöja sin röst deremot. Tid och omständigheter mana nemligen alla att, medan tillfälle gifves, betrygga vårt försvar, och jag har funnit alla ense om att någonting bör snart göras.

Den fråga, som derefter framställer sig, är denna: *huru* skall detta ske? Finnes det någon annan utväg att förstärka försvaret än att anlita den allmänna beväringen, d. v. s. införa en allmän ordnad folkbeväpning? Enligt min öfvertygelse måste härtill svaras, att detta är den enda möjliga utvägen. Man kan visserligen säga, att beväringssinrättningen är i viss mån beroende på beskaffenheten af den stam, som kommer att bibehållas eller att nybildas, och detta är påtagligen riktigt; men hurudan denna stam än må blifva, tror jag likväl att beväringsinstitutionen måste anlitas vida mera än hittills, eller att värneplikten måste utsträckas så väl med hänseende till tiden som till hvarje medborgare. Jag vill dock icke nu vidare orda om detta, emedan det närmast hör till den fråga, som sednare förekommer, nemligen den, angående lagen för allmänna värneplikten. Hvad jag sagt har jag yttrat endast därför, att frågorna både om beväringsslagen och den blifvande stammens beskaffenhet hänga nära tillsammans med den nu förevarande och att denna sednare utgör, så att säga, kärnpunkten för densamma.

Skulle jag kunna antaga att indelningsverket lemnar den möjligast bästa stam, så skulle jag också säga, att vi måste bibehålla detsamma, ty det viktigaste syftet är, att vi måtte erhålla ett kraftigt försvar; men jag tror icke att man behöfver befara att en värfvad stam, om den aflönas af staten och lämpligen fördelas öfver hela riket, därför skall blifva sämre, än den indelningsverket erbjuder. Jag anser nemligen att Utskottet och reservanterne, med undantag af en enda, hafva visat så goda skäl för indelningsverkets afskaffande att jag är böjd antaga att den stam, de vilja sätta i stället, skall till och med blifva bättre. Men om än denna stam icke skulle blifva bättre än den nuvarande utan endast jemngod med densamma, så finnas ändock så många skäl, som tala för indelningsverkets afskaffande, att jag i alla fall anser, att man bör på allt sätt verka för att få det bort. Detta skulle i kameralistiskt hänseende vara en icke ringa fördel och dessutom skulle detta beständiga trassel emellan rothållaren, å ena, och soldaten, å andra sidan, komma att upphöra; och det vore icke af så litet värde att få reda i allt detta.

Dessa omständigheter och äfven flera andra tala för indelningsverkets afskaffande, och jag är fullkomligt ense med mig sjelf om att det bör

upphöra. Öfvergångstiden, under hvilken detta bör genomföras, vill jag icke yttra mig om, den må bero på och bestämmas efter omständigheterna, ty hufvudsaken är den, att man må blifva qvitt denna institution och komma på det rena med frågan.

Det sades under gårdagens diskussion, att den indelta soldaten är i alla afseenden utmärkt. Jag bestrider ingalunda, att så är fallet, utan tror, att han verkligen är en god soldat, och anser ett sådant omdöme smickrande icke blott för honom själf utan äfven för rotebonden, derföre, att det visar dennes förmåga, att anskaffa dugliga karlar; men jag kan icke heller fränkänna befälet samma goda förmåga, och — hvad soldaten själf angår — så måtte väl denne icke bliwa mindre god derföre, att han ej besitter ett torp, som icke tillhör honom själf, utan rotehållaren. Soldaten plägar ofta utarrendera rotens torp och själf antaga drängtjänst eller skaffa sig eget hem, men jag har icke hört att sådana soldater derföre äro sämre i tjensten, än de, som sjelfve bruka soldattorpet.

Flere af båtsmännen i min hemort innehafva icke torpen, utan de, som äro ogifte, gå merendels såsom drängar eller arbetare mellan tjänstgöringstiderna, och de, som äro gifte, äro oftast angelägne om att så snart som möjligt skaffa sig egen jord, på det att icke deras hustrur och barn skola stå på bar backe, när de sjelfve falla ifrån.

Angående sjelfva villkoren för indelningsverkets afskaffande anser jag mig böra yttra några ord och vill dervid fästa uppmärksamheten på huru angeläget det är att, vid dessa villkors bestämmande, icke förnärma någons rätt. Härvid menar jag egentligen den enskildes, ty om staten för vinnande af ett stort ändamål skulle komma att i någon mån träda emellan, hvilket torde blifva nödigt i detta, som i så många andra fall, då reformer genomföras, så tror jag detta destomindre vara obilligt, som det allmänna derpå vinner i flera andra hänseenden. Om man således å ena sidan bör tillse att rote- och rusthållare icke lida orätt, bör man dock å den andra äfven tillse att icke det allmänna, således andra samhällsmedlemmar, öfver höfvan betungas i och för vinnande af detta ändamål. De utredningar, som i afseende på rote- och rusthållares rättigheter och skyldigheter äro vidtagna, äro visserligen vidt omfattande; men de synas mig dock ingalunda vara så fullständiga, att man endast af dem kan bilda sig ett säkert omdöme om det absolut rätta i detta hänseende. En sådan utredning skulle möjligen icke heller kunna åstadkommas, och om den kunde det, så skulle den antagligen fordra en så lång tid och så stora uppförfingar, att hvarken försvarsväsendets ordnande kan så länge undan skjutas eller det torde löna mödan. Staten må då heldre träda emellan på ett mera kraftigt sätt än uppföra tid och penningar på småaktiga undersökningar; och jag tror således, att Utskottet i princip handlat rätt, då det tillstyrkt frågans afgörande, så att säga summariskt, om det ock icke lyckats träffa det rättaste eller lämpligaste i öfrigt, hvarom meningarne äro delade. Då, såsom här är fallet, sjelfva grunden, på hvilken man skall bygga, dessutom är tvistig, så är det ock helt naturligt, att rättsfrågan icke kan vara eller blifva klar, helst då ingen skiljedomare finnes. Somlige påstå att rotehållsskyldigheten är helt och hållet beroende af kontrakter emellan staten och rotehållarne, hvaraf naturligtvis måste följa att när ett kontrakt häfves å ena sidan det ock måste vara kraft-

löst å den andra. Om nu denna mening är riktig, så har Utskottet gått för långt in på rotehållarnes rätt, då det föreslagit en öfvergångstid af 15 år, under hvilken rotehållarne utan ersättning skulle utgöra både den gamla och nya skyldigheten. Många påstå, på helt andra skäl, att rotehållarne icke ega rättighet ens till lindring, långt mindre till befrielse från rotehallen, såsom följd af den ifrågavarande arméorganisationen. Hafva dessa sednare rätt i sina påståenden, så har Utskottet ställt sig för mycket på rotehållarnes sida, då det icke föreslagit någon vidare aflösning af rotehallsskyldigheten, än blott den ökade värnepligt, som drabbar äfven andra, samt nuvarande roteringsskyldighets utgörande under ofvannämnda tid. Tvisten om hvilken eller hvilka, som i detta hänseende hafva rätten å sin sida, kan antagligen icke lösas på annat sätt, än genom ett billigt tillmötesgående å ömse sidor, och om något sådant hade förnummits, skulle jag för min del tillstyrkt det, emedan jag tror att Utskottets förslag icke oförändradt leder till frågans lösning; men som saken nu står, så kan Utskottets förslag vara lika godt, som något annat.

Jag kan icke annat än beklaga, att regeringen, då hon framlagt förslag om försvarsväsendets ordnande, icke i sammanhang dermed tagit omhand frågan om indelningsverkets aflösande eller lindrande. Representationen, och i synnerhet Andra Kammaren, har förut uttalat så pass bestämda meningar derom, att regeringen icke saknat skäl för framläggande af förslag i ämnet. Hade regeringen afgifvit förslag om indelningsverkets afskaffande och detta varit byggt på billiga grunder, så är jag öfvertygad om, att de nu så olika meningarne kunnat sammanjemkas. Nu vill det emellertid synas, som denna maktpåliggande fråga icke skulle kunna lösas under denna riksdag, då det icke finnes något förslag, omkring hvilket en majoritet vill sammansluta sig; ty jag kan icke föreställa mig att försvarsväsendet skulle kunna ordnas på sätt nu föreslagits innan indelningsverkets vara eller icke vara blifvit afgjort, och innan man bestämt vilkoren för detsammas afskaffande, i fall man nemligen beslutar sig för detta.

Det bör kanske också nämnas att frågans lyckliga lösning försvårats genom den hållning en del af pressen antagit angående densamma, ty då pressen sökt bearbeta det allmänna tänkesättet till förmån för den utsträckta värnepligten och förordat ett kraftigt nationalförsvar, har den dervid gått tillväga på ett sätt som uppväckt oro i landet. Många hafva nemligen fruktat att kriget stode för dörren och att det gällde att skyndsamt ordna försvaret för att gå ut mot fienden, och andra hafva föreställt sig att den utsträckta värnepligten och de ökade kostnaderna skulle bringa en stor del af landets innevånare till ruin. Ynglingar hafva beredt sig till att i god tid lemna fäderneslandet, på det att de måtte undgå att använda hela sin ungdomstid dels på vapenöfningar och dels i krig. Den besutne bonden har mångenstädes tänkt på att sälja sin jord, medan den ännu hade något värde, ty han har trott att så tunga bördor skulle erfordras för försvaret, att värdet å fasta egendomen skulle i väsendtlig mån förminska. Allt detta är i hög grad bedröfligt, och vi hafva, enligt min tro, att tacka vissa tidningar därför till en väsendtlig del. De som talat genom dessa hafva otvifvelaktigt ett stort ansvar för att frågan befinner sig i det skick hon nu gör; ty om dessa hade talat med lugn och icke gått till öfverdrift eller ställt sig på en ensidig ståndpunkt, så hade det

verkat välgörande och något verkligt nu kunnat göras för försvarets ordnande. De hafva deremot fordrat uppoffringar, som befaras öfverskrida folkets förmåga, och detta har verkat i hög grad uppskrämmande på ganska många. Det vore därför för frågans lyckliga lösning högeligen önskligt, om pressens sätt att uppträda i denna fråga hädanefter kunde blifva opartiskt och lugnande, så att allmänheten återfördes till lugn och kunde bli i tillfälle att, utan påtryckning af pressen, med mera sans bedöma frågan, hvarefter man kunde motse opinionsyttringar, som uttryckte folkets verkliga mening och som kunde förtjena afseende vid frågans pröfning, hvilket jag icke vill tillerkänna åtskilliga af dem, som här omnämnts, emedan de efter bearbetningar och agitationer blifvit tillkonstlade. Den opinion, som på detta sätt åstadkommes från ena eller andra hållet, kan icke länge ega bestånd; och om man skulle afgöra denna fråga i öfverensstämmelse med de önskingar, som uttalas af en sådan opinion, så finge man snart känna svåra olägenheter, hvilka, sedan en motsatt opinion trängt in till samhällets innersta rot och isynnerhet sedan tillämpningen af den förstnämnda kommit i fråga, skulle växa till verkliga faror. Man må därför gå varsamt tillväga i denna sak och vara angelägen om att icke stöta den ena eller den andre allt för hårdt för hufvudet eller pålägga för tunga bördor. Jag säger med afsigt "för tunga bördor", och tänker dervid på att man vill bibehålla indelningsverket, på samma gång som den allmänna värneplikten så väsendtligen utsträcket, som här är i fråga; ty det är ju klart att indelningsverket i så fall skall hädanefter blifva ännu mera betungande, emedan den indelta styrkan, för att blifva en lämplig stam, måste hafva mycket vidsträcktare öfningstid.

Hvad beträffar såväl indelningsverket som öfriga onera, hvilka trycka olika på olika samhällsklasser, så vill jag med få ord nämna, att jag önskar, det man måtte så fort som möjligt undanröjda eller på lämpligt sätt utjemna dem, ty så länge dessa olikheter äro till, så finnes det också misstroende och afund på alla håll. Samhället kan icke förr komma till det lugn, hvartill det skulle komma, om alla samhällsklasser stode i ett riktigt förhållande till hvarandra. För att uppnå detta mål, som för samhället vore en vinst, hvilken icke kan skattas nog högt, må man från ömse sidor visa beredvillighet; och må ni, mine Herrar, som utgöra Konungens råd, hafva detta mål för ögonen och sätta eder i spetsen för det-sammans uppnående!

Af hvad jag nu yttrat framgår, att jag anser att den nation, som vill blifva i stånd att försvara sig i farans stund, måste vara *enig*; och vi må därför alla verka härtill! Förutan denna *enighet* — vi må ordna försvaret hur som helst — få vi endast ett svagt försvar, men med den-samma skall vårt folk, utan allt för stora uppoffringar, blifva starkt och ega både vilja och kraft att värna sin sjelfständighet.

Jag slutar därför med att göra den vördsamma framställningen till eder samtliga mine Herrar, att verka för det stora mål: *enighet*. Må vi på allt sätt söka befrämja detta, men må vi dervid också se till att — huru svårt detta än kan vara — ingens billiga anspråk, ingens rätt förnärmas. Sträfva vi alla allvarligt härtill, så hoppas jag att den dag icke skall vara långt aflägsen, då Sveriges Konung icke längre behöfver söka sitt stöd än hos den ena och än hos den andra samhällsklassen. Det

hette en gång för lång tid sedan, att Konungen "stodde sig på Gud och Sveriges allmoge". Jag hoppas, och jag önskar, att den dag snart skall randas, då Konungen kan säga, hvad som är ännu mer, att han stöder sig på Gud och hela Svenska folket.

Med Herr Carl Ifvarsson förenade sig Herr C. A. Jönsson.

Herr Statsrådet Bredberg: Herr Talman! mine Herrar! Under gårdagens sammanträde hörde jag från flera håll, att det hos många väckt förvåning och gjort ett smärtsamt intryck, att regeringen, då hon framställt så stora anspråk på nationen för åstadkommande af ett kraftigt försvar, icke samtidigt dermed föreslagit någon lindring i rust- och rotehållarnes bördor. Detta ger mig anledning att påminna om de tidsförhållanden, i hvilka vi lefva. En enskild person kan visserligen sluta sig inom sig själf och, i den lugna föreställningen att någon fara ej är att vänta, icke bry sig om att taga kännedom om yttre förhållanden; men för den, som har det ansvarsfulla förtroendet att deltaga i regeringen, kan detta icke vara tillåtet, utan han måste hafva blicken öppen för hvad som tilldrager sig inom det politiska området, och han skulle, enligt min åsigt, illa vårda sitt kall, om han icke gäfvé akt på tidens tecken. Dessa tecken äro nu sådana att regeringen icke kunnat möta Riksdagen utan att begära stora uppföringar för ordnandet af landets försvar.

Här erinrades i går om hvad Montesquieu i förra århundradet yttrade derom, att, när den ena makten rustar sig, så gör också den andra det-samma. Alla tiders erfarenhet bekräftar riktigheten af detta påstående; och när så förhåller sig, må jag väl vara berättigad att fråga: då *alla* andra makter rusta sig, bör då *en enda* icke göra det?

I sammanhang härmed vill jag upptaga en anmärkning, som gjorts med anledning deraf att Kongl. Maj:t icke till norska Stortinget framställt lika omfattande och genomgripande förslag i och för försvarsväsendet, som till svenska Riksdagen. Jag har visserligen icke plats i Konungens råd, då norska ärenden der handläggas, och kan således icke lemna ett fullständigt svar på denna anmärkning; men jag vill dock, till bemötande af densamma, erinra om, att det Storting, som nu är samladt, inleder en ny ordning såsom det första af de *ärliga* Storthingen, inför hvilket frågan om förswarets omdanande svårligen kunnat framläggas utan att upptaga en alltför stor del af Stortingets med sjelfva arbetsordningen och andra ärenden upptagna tid. En omständighet, som jemväl torde observeras, är den, att den budget, som af Stortinget nu uppgöres, afser endast tre månader, och det lär icke varit lämpligt att för denna korta tid företaga de anordningar, som för en omfattande reglering af försvarsverket blefve nödvändiga.

Då, hvad vårt land beträffar, tänkande män inom alla samhällsklasser funnit nödvändigt att förstärka nationalförsvaret och tillika ansett att detta bör ske genom införande af allmän värnepligt, så framställer sig för litet hvar den frågan, huruvida dessa värnepligtige, som bestå af landets ungdom, kunna undvara eller lämpligen ersätta en stam, och huruvida vi nu skulle kunna bortkasta eller väsendtligen försvaga den stam, som vi redan ega och som under alla förhållanden visat sig aktningsvärd och aktningsbjudande. För min del kan jag icke annat än anse att detta ej låter sig göra, aldramin st nu, då denna stam är nödvändig för att den

ytterligare styrka, som skall utgöra, så till sägandes, kronan i försvaret, må kunna utbildas omkring densamma.

Här har blifvit ifrågasatt, om man verkligen står på rättslig grund, då man vill införa allmän värnepligt, utan att samtidigt upphäfva indelningsverket. Det första och enklaste svaret härpå är, såsom hvar och en torde finna, att under den tid af tvåhundra år som detta indelningsverk funnits till, hafva åtskilliga andra institutioner i afseende å folkets deltagande i försvaret blifvit af representationen införda vid sidan af indelningsverket. Ett stort exempel härpå är den i början af detta århundrade införda beväringsinrättningen. Och ingen lär väl kunna tänka sig såsom en möjlighet, att ett sådant aftal afslutats mellan Konung och folk, när indelningsverket inrättades, att detta ömsesidigt antogs under vilkor att Sverige aldrig främdeles skulle förstärka sitt försvar, äfven om angränsande länder mångdubblade sina stridskrafter. Man kan icke tänka sig, att Konungen och folket, när de genom sina ombud afslöto knektekontrakten, skulle hafva menat: "detta göra vi nu för alla tider, och vi förpligta oss att aldrig i världen, med eller utan ömsesidigt bifall, göra något annat och mera derjente för rikets försvar, hvad än andra makter omkring oss må företaga." Ett sådant aftal skulle nemligen hafva varit ungefär ett sådant, som kallas *pactum turpe* — ett nesligt aftal — och jag tilltror icke Carl XI och svenska folket på hans tid att hafva velat afsluta ett sådant.

Hvad vidare beträffar deras påstående, som sagt, att knektekontrakten skulle lägga hinder i vägen för allmänna värnepligtens införande, i det att dessa skulle, såsom en ersättning för den tunga indelningsverket medförde, utlofva, att ingen vidare *utskrifning* skulle komma i fråga, så vill jag först och främst erinra, att hvarken beväring eller allmän värnepligt, i den mening vår tid uppfattar desamma, voro kända, då knektekontrakten skrefvos. Om man tänker sig in i den tidens förhållanden, skall man, som jag tror, finna en stor skilnad emellan utskrifningarne och nutidens allmänna värnepligt. Ty under det en yngling vid den tiden just som bäst var sysselsatt vid plogen eller med andra fredliga värf, kom helt oförväntadt en utskrifning, som utkallade hvar tionde, tolfte eller femtonde man, och han kastades då in i regementet, ofta för att nästa ögonblick föras ut i krig, utan insigt i krigsyrket, utan den förberedande öfning, som ger fasthet i rörelserna och derigenom en viss grad af trygghet i sinnet, och utan att ens känna sitt befäl eller det öfriga manskapet i ledet. Beväringynglingen deremot känner sitt befäl; han vet på förhand sina pligter och har tillfälle att utveckla de färdigheter, som i en strid erfordras. Derigenom är hans ställning, när det gäller, icke så litet fördelaktigare.

Då en utsträckt värnepligt nu nödvändigt påkallas af tidens kraf, och man föreslår att den skall omfatta hvarje stånd, såväl stad som land, såväl jordbrukare som icke jordbrukare, då de ökade bördorna med ett ord fördelas på nationen i *dess helhet*, kan då någon med rätt säga, att häruti ligger något, som gifver skäl för *några vissa* att uppställa vilkor för värnepligtens antagande? Ett sådant dagtingande kan väl icke ur rättslig synpunkt försvaras.

Jag lemnar för närvarande derhän, om några lindringar för den rust-

nings- och roteringsskyldiga jorden nu kunna medgifvas. Låter sådant sig utan skada verkställas, så skall det för regeringen vara ganska kärt. Atskilliga icke obetydliga lindringar hafva ock redan blifvit medgifna, såsom t. ex. afskaffandet af mötespassevolansen och beklädnadsafgifterna, och äfven vid 1869 års riksdag föreslog regeringen ytterligare lindringar. De två år, som sedan dess förflutit, hafva icke gifvit regeringen anledning att ånyo framkomma med ett dylikt förslag, ty utsigterna hafva blifvit ännu mindre fredliga.

Önskligt vore, om, på sätt den siste talaren yttrade, enighet inom representationen kunde uppnås, ty enighet är, såsom han så sannt uttryckte sig, det första villkoret för ett kraftigt försvar. Kan denna enighet och denna kraft vinnas genom att bereda lindring i jordbrukets bördor, dessa må nu vara huru gamla och häfdvunna som helst, så är detta, som sagdt, kärt för regeringen; och jag vågar antaga, att, om fullkomlig trygghet kan åt landet bevaras genom något bland de lindringsförslag, som åtskilliga representanter här framlagt, om ett af dessa förslag möjligen i den syftning, som Herr Kallstenius i går utvecklade, lyckas tillvinna sig Riksdagens bifall, och såsom dess mening frambäres till Kongl. Maj:t, det också skall vinna ett välvilligt gehör inom regeringen.

Herr Carlén: Jag anhåller att, i likhet med den talare, som näst den föregående yttrade sig, få förklara att jag begärt ordet, icke i den förmätna förhoppning, att mina ord komma att väga något i afgörandets vågskål, utan därför att jag anser det vara en representants pligt att i en fråga af den vikt och betydelse, som den förevarande, öppet uttala sina åsikter, på det att, icke blott komitenterna, utan alla, som intressera sig därför, må veta, hvar de hafva sin man.

Det är alltid en synnerligt angenäm pligt att göra sina motståndare rättvisa, att kunna egna dem sin högaktning och erkänsla, och jag fullgör endast en sådan skyldighet, då jag hembär Utskottet min tacksamhet för de särdeles vackra och väl valda ord, hvarmed det inledt sitt betänkande. Dessa ord tåla väl att höras ännu en gång och, som de icke äro många, tager jag mig friheten uppläsa dem.

Utskottet säger: "Röster, dels varnande mot en befarad likgiltighet och ett förbiseende af tidens kraf, dels manande till kraftiga ansträngningar, hafva höjt sig i landets alla delar, och om än meningarne i ett eller annat afseende varit delade, kan man dock med visshet säga, att de varit och äro eniga i fordran, att försvarsfrågan äfven hos oss må erhålla en *snar*, fullständig och betryggande lösning."

Bättre och kortare har man icke kunnat teckna sinnesstämningen i landet och situationen för dagen, och dessa ord förtjena så mycket större erkännande, som de från Utskottets sida innebära en stor själförsakelse, ty Utskottet har, som det synes mig, med dem fällt sin egen dom. Kan väl någon af Utskottets ledamöter inbilla sig, att Utskottets förslag verkligen innebär utsigter till en "*snar*" lösning af den stora och viktiga frågan, kan väl någon af dem föreställa sig, att Första Kammaren först och Kongl. Maj:t dernäst skall ens någonsin antaga förslaget? Jag är så mycket mera förvissad om att få ett *nej* till svar, som jag nu hört åtskilliga Kammarens ledamöter, hvilka sjelfva dock instämt i Utskottets

förslag, uttryckligen förklara att det skett, för att vinna ett uppskott med hela saken.

I min tanke har Utskottet felat derutinnan, att det allt för mycket sammanblandat den så omtvistade frågan om indelningsverkets vara eller icke vara med det af alla erkända behofvet af ordnandet och förstärkandet af vårt försvar på folkbeväpningens grund. Felet har dock icke ursprungligen varit Utskottets, utan legat hos den motionär i frågan, som lyckats att företrädesvis vinna gehör hos Utskottet. Men jag tror mig med skäl kunna fråga, om just deenna motionär förtjenat sådant gehör, icke derföre att jag ifrågasätter hans fosterlandskärlek, ty den är utan tvifvel lika stor som någon annans, ej heller derför att jag tviflar på hans insigter, ty de äro visserligen större än de flesta ibland oss ega, utan derför att jag anser mig ega fog att betvifla hans *åsigters* fasthet. En man, som det ena året säger, att indelningsverket är ett nästan oundgängligt villkor för bildandet af en för våra förhållanden lämplig stam, och det andra året påstår att det nödvändigt bör förkastas, som vid början af riksdagen fordrade 114 dagars vapenöfning för beväringen och ett par månader derefter nöjer sig med 82 dagar — en sådan man kan väl hafva *goda insigter*, men *fasta åsigter* har han icke, och på hans ord kan man i min tanke icke bygga.

Nu hafva emellertid frågorna blifvit sammanblandade och man måste derföre betrakta dem i sammanhang med hvarandra.

Jag får dervid först förklara att, okunnig som jag är i den yrkesmessiga delen af frågan, jag endast efter mycken tvekan yttrar mig om indelningsverkets bibehållande eller afskaffande.

Emellertid tror jag att i denna fråga, som i så många andra, ingår så mycket allmängiltigt och för vanligt sundt förstånd fattligt, att äfven andra än fackmän hafva rätt att i densamma bilda sig en öfvertygelse, och jag tror att frågan om indelningsverket har många sådana momenter.

Dervid har jag, oaktadt allvarliga bemödanden, icke kunnat komma till det resultat, att det skulle vara lämpligt och nyttigt att nu borttaga indelningsverket. Detta har jag beklagat, då jag hört så många röster inom representationens djupa leder sådant allvarligt yrka. Det är icke angenämt för någon representant och minst för mig, som haft och har så mycken beröring med det egentliga folket, att i detta afseende icke kunna ingå på de åsigter, som, efter hvad jag tyckt mig finna, en stor del af vår jordbrukande befolkning hyser.

Det hufvudsakliga skäl, som bestämt mig för indelningsverkets bibehållande, grundar sig dels på den erfarenhet jag eger om den indelta soldatens skaplynne, och dels på de iakttagelser i afseende på det svenska folklynet i allmänhet, som jag under en mångsidig beröring med folk af alla samhällsklasser haft tillfälle att göra.

Ingen bestrider den indelta soldatens stora hårdighet och tålsamhet; och det är gifvet att han skall förvärfva sig denna genom sina sysselsättningar både före och efter antagandet. Ingen bestrider heller, tror jag, den moraliska styrka, som ligger i den omständighet, att han är bofast och brukar sin egen torfva under familjelivets stärkande inflytande. Allt detta befordrar det sedliga allvaret, under det hans arbete stärker

kroppskrafterna och bidrager att utveckla den fyndighet, som under många förhållanden är så nödvändig för soldaten.

I svenska lynnet och isynnerhet hos dem, som vistas på landsbygden, ligger stor trängtan efter den egna torfvan, det fasta hemmet och den trygga bostaden; och jag är fullt öfvertygad att den, som ej hyser en sådan längtan, icke på långt när är så mycket värd, då det gäller att försvara fäderneslandet.

Om man tänker sig tvänne personer, lika bildade och för militära ändamål lika utrustade, men den ene mera benägen för ett kringstrykande lif; så är väl möjligt att detta vagabondlynne tillhör den mera intelligenta naturen, men att den sedliga kraften, förmågan af uthållighet och uppoffringar i högre grad finnas hos den andre, derom är jag fullt förvissad. Man jemföre i detta afseende stattorparen med jordtorparen, dagsarbetaren med fast hem med arbetaren utan sådant hem, och jag tror att man skulle gifva mig rätt i min uppfattning.

Man har sagt, att den indelta soldaten, i följd deraf att han har en egen torfva att bruka och hufvudsakligen sysselsätter sig härmed, icke kunde anses besitta tillräcklig intelligens för att utgöra stam för vårt försvär, ty dels rekryteras han från samhällsklasser, som sakna högre vyer, och dels kunna hans sysselsättningar, jordbruksarbeten i liten skala, icke bibringa honom sådana. Man har vidare sagt, att en större intelligens skulle vara alldeles nödvändig för en stam, som skulle utgöra icke blott mönster utan äfven styre för en beväring, som uti sig innefattade många intelligentia krafter. Det är mycket möjligt att jag misstager mig i min uppfattning af stammens väsendtligaste betydelse; men jag har kommit till det antagande, att stammens hufvudsakliga uppgift är att vara soldater, män i ledet, och icke befälsämnen; och jag har derjemte kommit till den slutsats, att i allt fall till en stam, så liten som Sverige kan uppsätta, skulle sannolikt icke längta personer med större boklig kunskap och den högre intelligens, hvilken gjorde dem skickliga att användas till högre befäl för beväringen.

Kan man väl föreställa sig, att personer med högre bildning, som från barndomen åtnjutit en vårdad, förfinad uppfostran, gerna skulle ställa sig i ledet för att icke blott derstädes göra verklig soldattjänst, utan äfven fullgöra alla de öfriga pligter, som i vårt land fordras af våra krigsmän? Bland dessa pligter finnes en, som för den bokligt bildade ej är särdeles angenäm, nemligen att alltemellanåt göra en slags gendarmeritjänst. Ty jag ber eder komma ihåg, mina Herrar, att vi icke ega någon gendarmerikorps, utan måste använda soldaten till fängbevakning, marknadsvakt, bevakning å fästningar och, när sådana sorghiga händelser inträffa, äfven till undertryckande af oordningar och upplopp. Hvar och en måste vid sådana tillfällen vara beredd att stå i ledet, och jag tror att, bland de så kallade intelligente, ganska få skulle vara hågade att åtaga sig en sådan tjänstgöring. Man kan visst säga, att denna olägenhet skulle kunna undanröjas genom att skaffa en särskild gendarmerikorps, men detta skulle medföra en betydlig kostnad, och jag betvivlar att en sådan korps skulle vara så betryggande och uppfylla sina åligganden på ett så humant sätt som den indelta soldaten.

Vi lefva i en så lycklig tid, att vi knappast hafva aning om att nå-

got angrepp mot allmänna säkerheten och ordningen skulle kunna ske, vare sig ofvanifrån eller nedifrån; men sådana beklagliga händelser hafva dock inträffat äfven i detta århundrade, och ingen kan veta om de ej åter kunna upprepas. Jag frågar då, om det, under sådana olyckliga förhållanden, icke skulle vara mera betryggande att hafva den indelta soldaten att lita på, än en värfvad eller garnisonerad trupp?

Flera finnas i denna Kammare, som erinra sig ett tillfälle för några år sedan, då vi hade att befara dylika oordningar. En talare här på detta rum, jag tror nästan på samma plats, der jag nu står, en talare, som alla hörde med nöje, för att icke säga förtjusning, karakteriserade situationen på det sätt, att han sade, att, om icke det händt som hände, så hade Stockholms gatstenar varit färgade af blod.

Det var ett oförsigtigt yttrande och dertill ändamålslost, ty situationen var betydligt förändrad, då han fällde detsamma, men det innebar dock en sanning, hade åtminstone sannolikheten för sig. Till och med regeringen erkände det, då den vid ifrågavarande tillfället — det var vid representationsförändringens genomförande — inkallat indelta trupper för att skydda representationen. Man litade antagligen icke på garnisonen. Under lugna tider är man alltför benägen att endast le åt dylika farhågor, men det är verkligen icke någon säkerhet för, att icke löjet kan bytas i sorg, och att sådana händelser ännu en gång kunna inträffa, att den inre ordningen eller friheten hotas, och vi kunna väl då icke gerna tänka oss en trupp, som bättre skulle kunna skydda oss för hvad som både ofvanifrån kunde komma och nedifrån varda försökt, än den pligt-trogne, på en gång medborgerligt sinnade och fast disciplinerade indelta soldaten.

En annan orsak, hvarför jag nu håller på indelningsverket och motsätter mig Utskottets förslag, är, att det sistnämnda kastar oss in i något mycket ovisst. Det är väl icke skäl att utbyta ett erkänt godt mot något ovisst bättre, och än mindre skäl lär det väl vara att utbyta ett erkänt godt mot något förmodligen sämre.

Om vi bibehålla den indelta soldaten, så veta vi oss hafva för den blifvande bevärigen en kärnfast stam, kring hvilken den med trygghet kan sluta sig. Låt vara att denna stam är behäftad med en eller annan bristfällighet, att den ej lemna tillgång på dugliga befälsämnen, eller i annat hänseende lemnar andra önskuingar ouppfyllda — visst är, att den i det väsentliga uppfyller sin bestämmelse och att den i moraliskt afseende utgör det bästa element att blanda med bevärigen; och det vore väl icke skäl att just under denna brytningstid, då fråga är att införa en så utsträckt värnepligt, äfven införa nyheten af en alldeles opröfvad stam och sända våra söner att tjena i ledet tillsammans med personer, som i sedligt hänseende omöjligen kunna erbjuda de garantier, som den indelta soldaten gör.

Inom denna Kammare finnes mycken konservatism och mycket reformatoriskt begär blandade med hvarandra. Om äfven, som jag tror, konservatismen i sjelfva verket är det öfvervägande elementet, alstras dock af sammansättningen ett konservativt-reformatoriskt lynne, för hvilket det borde vara främmande att kasta bort något väsentligt dugligt, som man eger, mot något, som för alla är, minst sagdt, dunkelt. Ty hvarken Ut-

skottet eller reservanterne, eller någon af de talare, som hittills yttrat sig, hafva tecknat den stamtrupp, Utskottet vill hafva, i så bestämda drag, att man kan bilda sig en föreställning om dess blifvande skaplyne. Skulle denna trupp blifva en garnisonerad trupp, så hafva vi helt nära icke särdeles uppmuntrande profstycken på sådant manskap; skulle den åter blifva värfvad, men med fritt val af bostad, så hafva vi ett exempel på en dylik trupp i Wermlands fältjägare, af hvilka vid mötestidens början halfva kompaniet *kan* saknas på sin plats, om sådant också ännu ej händt.

Ett tredje skäl, som bestämt mig för indelningsverkets bibehållande är att, om vi besluta detsammias upphörande, det blir absolut omöjligt nu få den viktiga försvarsfrågan löst. Vi böra nemligen icke förbise, och vi äro dock icke så maktfullkomlige, att vi förmå ensamme lösa densamma, att vi endast utgöra en hälft af representationen, och att hvarken den andra hälften eller regeringen skulle gilla vårt beslut. Kongl. Maj:t sjelf, hans krigsminister och de öfrige rådgifvarne hafva förklarat att de hålla på indelningsverket och det är således gifvet att, om vi antaga Utskottets förslag, vi med detsamma hafva sagt att vi för närvarande icke vilja någon förstärkning af vårt försvar.

Nu säger man: "låt så vara, men vi kunna icke på samma gång bibehålla indelningsverket och antaga en utsträckt värnepligt och detta af tvänne skäl."

Det ena är det rättsliga skälet, hvilket i går grundligt utvecklades af min ärade granne till venster, fast jag beklagar att jag af opasslighet var hindrad att afhöra hela hans anförande. Innan jag yttrar mig om detta skäl, ber jag att till en början få förklara, att jag icke hör till dem, som i ringaste mån klandra hans och öfrige liktänkandes uppträdande härutinnan. Det har icke ett ögonblick kunnat falla mig in att han och öfrige representanter, som yrka indelningsverkets aflyftande, skulle göra detta af egennyttiga bevekelsegrunder. Tvärtom tror jag, att deras yrkande härleder sig från den lifigaste känsla för det rätta.

Rote- och rusthållarne utgöra icke någon statsmakt, hafva ingen egen stämman här; och det kan derföre icke vara annat än aktningsvärdt att föra deras talan, synnerligen då det sker med fara att utsätta sig för beskyllningar för egennyttia. Likvisst tror jag att de representanter, som föra denna talan, misstaga sig i afseende å den rättsliga sidan af frågan. Vid föregående riksdagar har denna sida blifvit så fullständigt utvecklad, att jag endast behöfver i korthet angifva mina åsikter i detta afseende. Det är gifvet, att alla kontrakt äro lika bindande för båda kontrahenterna. Klart är således, att kontrakt emellan kronan och den enskilde äro lika bindande för kronan, som för den enskilde. Nu innehålla knektekontrakten, att rote- och rusthållare, mot skyldighet att uppehålla indelningsverket, skulle vara befriade från "utskrifning". Allt hänger således på begreppet *utskrifning*. Efter den så många gånger framlagda utredningen och juridiska bevisningen betyder i knektekontrakten detta ord *utskrifning* icke något annat, än uttagande af manskap till fyllande af den stående arméens behof. Om således i juridiskt hänseende detta ord icke kan annorlunda tolkas, hafva rote- och rusthållare ingen rätt att på grund af knektekontrakten söka undandraga sig ökad värnepligt. Jag tror att om den jurist, hvilken Herr Sven Nilsson åberopade och hvars auktoritet

han tillmätte så högt värde, blefve satt i en domstol, skulle han icke heller komma till annat resultat. Och i allt fall, äfven om denna tolkning skulle vara felaktig, lärar väl förhållandet, såsom en representant från Halland jemväl anmärkt, vara det, att saken i allt fall ej dermed är lagligen afgjord till rote- och rusthållarnes fördel. Dervid förekommer nemligen den omständighet, att lagstiftande makten, Kongl. Maj:t och representationen, öfverflyttat frågan från privaträttens till statsrättens område genom bestämmelserna i 73 och 80 §§ Regeringsformen. Må vara, att denna öfverflyttning skedde våldsamt, den har dock skett, regeringen och representationen hafva redan begått denna våldsamma gerning, och emot statsmakternas beslut hafva rote- och rusthållarne icke laglig rätt att fordra indelningsverkets aflyftande, om de också kunna af billighetsskäl påyrka detta. För min del erkänner jag dock icke de billighets-skäl, som anföras för aflyftande utan allt vederlag, ehuru jag är mycket benägen att medgifva en sådan lindring, som så småningom leder till den likställighet i skattebördor, som af representanten från Halland blifvit framställd såsom i framtiden önskvärd.

Det synes mig nemligen vara en af regeringens och representationens förnämsta skyldigheter, att i allt sitt görande och låtande hafva klart för sig det mål, att så småningom upphäfva alla skiljaktigheter i beskattningen emellan olika samsällsklasser och olika jord. För min del önskar jag detta lifligt och har tyckt mig förmärka, att åsigtorna i detta afseende äro ense. Men detta utjemnande bör, såsom jag redan sagt, ske så småningom, så att ingen känner sig lida och ingen gör en obehörig vinst, som icke bör tillkomma honom ensam, utan åtnjutas af generation efter generation. Fortgår man på den banan konsekvent, men varsamt, så tror jag att de obehöriga anspråken snart skola upphöra och saken reglera sig själf.

Den värde representanten från Halland yttrade, att han af hvad i förevarande fråga förekommit icke märkt något tillmötesgående i nu antydda riktning. Det är sannt, om man fäster sig vid Utskottets förslag, ty *der* finnes icke något tillmötesgående, hvilket jag deremot påstår finnes till icke ringa grad i Herr Kallstenii förslag.

De, som yrka indelningsverkets upphäfvande, kunna klandra detta förslag, ty det fasthåller tillsvidare indelningsverket, men de, som yrka lindring, måste erkänna, att det innebär ett stort steg framåt i detta afseende. Enligt detta förslag skulle 10 à 12 millioner med ett enda penn- drag efterskänkas, och detta måtte väl vara ett tillmötesgående, som ej är så ringa. Det är dessutom affattadt i samma anda, som Kongl. Maj:ts till 1869 års riksdag afgifna proposition, och vi hafva under denna öfverläggning hört från statsrådsbänken, att regeringen är villig att taga det i välvillig pröfning och att i allmänhet ingå på ett lindringsförslag. Dermed har således äfven regeringen visat sig benägen för tillmötesgående. Vid sådant förhållande, och då frågan om indelningsverkets vara eller icke vara är så omtvistad och då ännu ingen eger klart begrepp om den nya stam, som skulle sättas i dess ställe, synes mig temligen antagligt, att för närvarande något annat sätt att lösa försvarsfrågan icke finnes, än att gå i den riktning, det omförmälda förslaget anvisar.

Här

Här har talats många stränga ord, här har hotats med upplopp i Skåne och andra provinser, om värnepligtslagen skulle antagas utan af-lösning af indelningsverket. Lyckligtvis begagnar man ofta stora ord, utan att hafva någon allvarlig mening dermed, och jag hoppas att detta äfven nu varit fallet. Möjligen har man äfven förbisett hvad den före-slagna utsträckningen i värnepligten egentligen vill säga och sålunda be-tydligt öfverdrifvit tuغان deraf. Eller finnes det väl någon, som verk-ligen anser det vara en så oerhörd uppoffring, att under ett helt lif, som kan räcka i 82 år, offra 82 *dagar* för att göra sig beredd till fädernes-landets försvar? Detta är hela den förfärliga börd, som nu är fråga om. Man hotar med att folket skall emigrera, om det blir nödsakadt att i tre år, under fyra veckor årligen öfva sig i vapnens bruk, och — detta är det löjliga i saken, huru sorglig den i öfrigt må vara — man säger att människorna skola, af fruktan för 82 dagars öfning, emigrera till *Tyskland*, der de i stället få ligga i garnison i *tre år*! Jag får till-stå, att jag, om så hände, för öfrigt anser att detta skulle vara ganska lyckligt. Låt den representant, som hotat med emigration till Tyskland, få sina ord bekräftade och hvad skulle då ske? Jo, hans utvandrande beväringssynglingar komma till Tyskland, få der i tre år göra garnisons-tjänst och lära sig den strängaste disciplin. Jag är öfvertygad, att de dermed få nog af det nya fäderneslandet, och så återkomma de såsom fullfärdiga stridsmän, och vi behöfde sedan icke oroa oss öfver brist på befäl.

Jag har varit lycklig nog att kunna gifva Utskottet beröm för de ord, hvarmed det inledt sitt förslag. Jag är äfven lycklig nog att nu till slut få gifva Utskottet mitt fulla erkännande för dess eget bedömande af den förfärliga tunga, som skulle ligga i denna till 82 dagars öfning ut-sträckta värnepligt.

Utskottet yttrar sig på följande sätt, och jag ber eder, mine Herrar, lägga märke till dessa väl sagda ord: "Då Utskottet klart och lifligt känner de stora fördelar, som en utsträckt allmän värnepligt kan bereda nationen, ej blott i *ekonomiskt* och *militäriskt* hänseende utan äfven i *socialt*, deri-genom att vapenöfningarne, då de blifva allmänna, så att alla klasser, utan afseende på samhällsställning, bildningsgrad eller förmögenhetsvilkor i dem deltaga, måste blifva i *hög grad* egnade att *utbilda befolkningens såväl fysiska krafter som en allmän anda af medborgerlighet* och, då de blifva utsträckta till längre tid och med ordning och allvar ledas, skola, genom disciplinens bättre inpräglande och strängare öfvervakande, hos nationen uppamma *en ökad aktning för lagarne samt vana vid ordning och uppmärksamhet på sig sjelf och sina pligter*, då har Utskottet med glädje helsat det förslag till kungörelse angående allmänna värnepligten, som blifvit af Kongl. Maj:t till Riksdagen aflemnadt".

Jag får försäkra att, om jag sutte på bänken här midt emot och inne-hade portföljen för krigsdepartementet, skulle jag finna mig så belåten med detta vitsord, att jag skulle finna den platsen lika angenäm som den hittills antagligen varit oangenäm. Yttranden sådana, som att en ökad värnepligt skulle hos nationen uppamma ökad aktning för lagarne, vana vid ordning och uppmärksamhet på sig sjelf och sina pligter, innebära en

sådan kompliment åt den utsträckta värnepligten, att Herr Krigsministern själf icke kunnat säga någon bättre.

Jag skulle nu kunna sluta, om jag icke funnit en anteckning som jag gjort under diskussionens gång. Det är endast ett namn, som uttalades af en aktad vän, representanten från det vackra Tjust. Han nämnde "*Sven Dufva*" och talade om honom såsom en personifikation af vår indelta soldat. Den ärade talaren yttrade sig icke i särdeles välvilliga ordalag om denna personifikation af den indelta soldaten och ansåg honom särdeles olämplig att leda hans och annat intelligent folks söner.

Hvem var då denne Sven Dufva, som skulle vara en typ af vår indelta soldat? Några af Herrarne känna det kanske ej. Jag tillåter mig att upplysa derom. Skalden beskriver honom såsom son af en gammal krigare, som själf plöjde sin torfva och var omgifven af nio barn, bland hvilka Sven var yngst. Den ärade talaren, som, efter hvad jag trodde, hitintills icke haft synnerligt stor förkärlek för "intelligensen", hur mycken intelligens han än själf besitter, blef med ens en intelligensens förkämpe och bånade vår Sven Dufva, derföre att han icke var någon särdeles intelligent man. Sanningen deraf måste erkännas, ty skalden skildrar honom på följande sätt:

"Sven Dufva växte upp likväl, blef axelbred och stark,
Slet ondt på åkern som en träl och bröt upp skog och mark,
Var from och glad och villig städs, långt mer än någon klok,
Och kunde fås att göra allt, men gjorde allt på tok."

Ja, han gjorde allt på tok — det får ej fördöljas — men det kom sig deraf att han af naturen var en smula dum, och det felet är väl ej typiskt för den indelta soldaten, förmodar jag. Det torde tillåtas mig att få erinra om att dumhufvuden finnas inom alla klasser, icke minst bland de boksynte. Dumheten hos Sven Dufva, den dumheten att "göra allt på tok" ledde dock ej till så tokigt resultat, som Herrarne skola få höra. Hans andra goda egenskaper, just de som tillhöra den indelta soldaten i allmänhet och hvilka skalden så målande skildrar, öfvervägde vida det lilla naturfelet. Vår Sven blef soldat, sattes i ledet, och en gång, då hela finska arméns räddning berodde på att hindra en rysk trupp att öfvergå en bro, blef Sven Dufva, jemte ett tjog andra indelta soldater, beordrad att antingen rifva bron eller slåss till sista man. Den lilla truppen ryckte fram och från den motsatta stranden stormade den ryska kosackhorden ned på bron. Redan vid första salfvan stupade åtta af Sven Dufvas kamrater:

"Då var ej godt att dröja mer, man svigtade en hvar,
Ännu en åska, och man såg blott fem kamrater kvar.
Då lydte alla, när det ljud "gevär i hand reträtt!"
Sven Dufva blott tog miste han och fälde bajonett."

Med fälld bajonett stod han ensam kvar, den gamla indelta soldaten — dock nej, gammal var han säkert ej, sannolikt under 40 år, just så gammal som våra indelta soldater få vara. Den ene kosacken efter den andre stormade fram, den ene efter den andre stupade för hans bajonett.

Ändtligen kom generalen sjelf, general Sandels, och såg den ojemna kampen.

“Bra, Bra!” han ropte, “bra, håll ut min käcka gosse du, Släpp ingen djefvul öfver bron, håll ut en stund ännu! Det kan man kalla en soldat, så skall en Finne slåss, Fort gossar, skynden till hans hjälp! Den der har räddat oss.”

Den der har räddat oss! så sade om den indelta soldaten General Sandels. Han var en general af slagfälten, han, och då må förlåtas mig om den generalens ord inför mig betyda något mera än generalernas af Riksdagens Andra Kammare.

Den indelta soldaten räddade oss då. Låten honom, mine Herrar, ännu en gång rädda oss, om det behöfves, i förening med våra söner, hvilka, huru intelligenta de än må vara, ej behöfva blygas för hans föresyn!

Herr Magnus Svensson: Jag inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Sven Magnusson: Jag vill endast tillkännagifva, att jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Kolmodin: Det har varit med ganska stor tvekan, som jag begärt ordet i förevarande fråga, icke allenast till följd af de skarpa meningsskiljaktigheter, som framträdtt såväl i Utskottets betänkande, som här under öfverläggningen, utan ock derföre att jag, som ej eger några specialkunskaper rörande detta ämne, finner det vågadt att yttra mig derom, synnerligast då jag besinnar dess vikt för hela vårt land. Men då å andra sidan hvarje representant är förbunden att, så godt sig göra låter, bilda sig en åsigt i de frågor, som förekomma till behandling, har jag efter förmåga sökt att motsvara denna förbindelse, och anser det derjemte, i betraktande af ärendets stora betydelse, nära nog som en pligt för hvar och en att offentligen uttala den uppfattning, till hvilken han kommit.

För min ringa del är jag fast öfvertygad derom, att den enda försvarsorganisation, som i farans stund kan skänka oss verklig trygghet, är den, som grundar sig på ett rent värnepligtsystem. Jag vill härmed icke hafva sagt, att det preussiska systemet bör oafkortadt antagas: ty jag har af fullt sakkunnige män hört uppgifvas, att utbildningen af en soldat kan ske på vida kortare tid än tre år, samt att den långa öfningstiden i preussiska arméen afser, att inom hela samhället utbilda den specifikt preussiska andan, hvilken för oss icke kan vara något eftersträfvansvärdt. Man skulle ju möjligen kunna inskränka tiden till den i Danmark antagna. Jag nämner detta, utan att dermed vilja försöka att uttala något definitivt omdöme.

Ville man öfvergå till ett sådant verkligt värnepligtsystem, så får jag förklara, att jag skulle anse det vara rätt och klokt handladt, om man då medgäfve indelningsverkets upphäfvande så skyndsamt, som den nya organisationens utveckling det medgäfve. Statsmakterna hade ju då

sjelfva förkastat det gamla och beslutit sig för ett helt och hållet nytt försvarsväsende, och jag skulle för vinnande af det stora målet ej vilja företaga en mer eller mindre kinkig vidräkning de särskilda klasserna emellan.

Det skulle förefalla mig särdeles besynnerligt, om, när stormakterna — till och med sjelfva Ryssland — gripa till värnepliktsystemet, de mindre staterna skulle kunna åsidosätta detsamma, ehuru de endast *genom det* kunna tänka att på egen mark med någorlunda jemnbördig styrka kunna möta en anfallande fiende.

Man har sagt, att detta system skulle vara för dyrt för oss, att landet icke mäktar att draga det. Jag vill af hjertat önska, att vi icke under ganska sorgliga omständigheter förr eller sednare få detta påstående vederlagdt, i det vårt kära Sverige, efter många lidanden fattigare vordet ännu, ser sig nödsakadt att gripa till den organisation, vi nu i klenmodighet skjuta ifrån oss.

Nu är emellertid alls icke fråga om en så genomgripande reform, och jag får därför förklara, att jag icke i utbyte mot en ringa förändring, sådan som 52 dagars förlängd vapenöfning för vår beväring, vill bortkasta indelningsverket. Man har, så vidt jag kan fatta, gjort alldeles för stor affär af hela organisationsförslaget, som i sjelfva verket endast afser att konservera och utveckla det redan befintliga, och därför hafva ock de stora anspråken kommit fram.

Jag vill icke inlåta mig på någon utredning af sjelfva rättstvisten; den öfverlemnar jag åt våra jurister, men så mycket anser jag mig tryggt kunna uttala, att det antagande, som genomgår Utskottets förslag och hvilket jag funnit uttryckt i åtskilliga skrifter, att nemligen knektekontrakten skulle befria rote- och rusthållarne från all annan skyldighet att deltaga i landets försvar, än den som genom indelningsverket blifvit dem ålagd, att detta antagande, säger jag, skulle leda till sådana orimligheter, att det omöjligen kan vara riktigt. Det skulle ställa innehafvarne af dessa knektekontrakt såsom en makt öfver både regering och riksdag samt för statsmakterna omöjliggöra all lagstiftning rörande försvaret, med mindre rote- och rusthållarnes särskilda begifvande kunde vinnas. En försvarare af denna åsigt har rent af förklarat, att "knektekontrakten trädte i stället för pligten att personligen deltaga i fäderneslandets försvar". Från den pligten kan dock, efter mitt begrepp, en vapenför man icke befrias genom något annat kontrakt, än det han slutar med döden, då han utandas sin sista suck i striden för hem och härd. Hela vår historia vittnar dessutom emot den ofvannämnda tolkningen. Under Carl XII:s envælde, under frihetstiden och under vårt närvarande konstitutionella statsskick visa många omständigheter, att man icke gifvit knektekontrakten en sådan betydelse, som den nyaste exegetiken vill tillägga dem.

Under sådana förhållanden kan jag ej tänka på att bortkasta indelningsverket mot den tillökning i värneplikten, hvarom nu är fråga, ehuru jag gärna skulle vara med om att uppläfva detsamma, så snart vi i utbyte fått en annan, vår sjelfständighet fullt betryggande arméorganisation. Jag kan således icke rösta för Utskottets förslag.

Af min tillförene uttalade åsigt torde klart framgå, att jag måste betrakta samtliga här föreliggande förslag såsom öfvergångsförslag, från

hvilka vi måste nalkas och förr eller sednare komma till den punkt, jag antydt.

Jag vänder mig då först till Kongl. Maj:ts förslag, som grundar hela den framtida arméorganisationen på indelningsverket, sådant det är. En talare på Stockholmsbänken har sagt, att först en motionär och sedan Utskottet obehörigt sammanblandat frågan om indelningsverkets "vara" och "icke vara" med frågan om en utsträckt värnepligt. Detta är ett misstag. Dessa frågor hafva varit sammanblandade med hvarandra allt sedan 1867 års riksdag, då frågan om indelningsverkets upphäfvande först allvarsamt bragtes på tal. De framträdde dessutom förenade i Kongl. Maj:ts till 1869 års Riksdag aflättna nådiga proposition. Både regering och riksdag hafva således långt före detta så fast sammanknutit dessa frågor, att det icke berott hvarken på Utskottet eller den åsyftade motionären, om de på nytt framträdde i innerligaste förening. Sedan jag i förbigående yttrat detta, återvänder jag till det Kongl. förslaget, mot hvilket jag aldrig vill anmärka, att det helt och hållet saknar karakteren af ett öfvergångsförslag. Det lägger, såsom jag nyss ofvanför yttrat, indelningsverket såsom en fast och orubblig grund för vårt försvarsväsende i framtiden. Om emellertid detta fortfarande skall baseras på denna grund, så skola utom hindret för folkbeväpningens utveckling många olägenheter uppstå. Det låter icke förneka sig, att indelningsverket för rote- och rusthållare medför, utom sjelfva den pekuniära bördan, en myckenhet af trassel, obehag och tidspillan, som svårligen kan uppskattas och som lyckats göra det så illa anskrifvet hos den stora allmänheten, som dagens diskussion noggsamt gifver vid handen. Skall nu indelningsverket blifva den egentliga grunden för den nya försvarsorganisationen, så måste det, om soldaten skall utbildas efter nutidens fordringar, för rote- och rusthållare medföra kostnader och besvär långt utöfver de nuvarande förhållandena. Här har redan blifvit antydt, att soldatens längre frånvaro från torpet skall pålägga roten en utvidgad vård om detsamma, och jag tror för min del, att indelningsverket i den ställning, man nu vill gifva det, skall i längden komma att tillskynda rote- och rusthållare större kostnader, än man för närvarande kan förutse.

Den fasta och orubbliga ställning, som Kongl. Maj:t i sitt förslag tillmätt indelningsverket, gör således, att jag mot detta förslag hyser stora betänkligheter. Jag vill ej borttaga tiden med att upprepa allt det klander, hvilket, så från ekonomisk som militärisk synpunkt, kommit indelningsverket till del, men jag tror, att detta klander, om det ock under stridens hetta blifvit måladt i nog starka färger, i sjelfva verket eger rätt mycken befogethet.

Hvad de fem reservanternas från Första Kammaren angår, så förefaller det mig, som om de skulle till fullo dela min uppfattning af indelningsverket, att det ej i längden kan vara lämpligt såsom stam för vår armé; men jag får bekänna, att de synas mig hafva stannat på halva vägen, dels genom den stränga uppskattning, de yrkat af kostnaderna för rustning och rotering, och dels derigenom att, enligt deras förslag, vakansafgifterna skulle öfvergå till en fullständig grundskatt. Det är klart, att i ett land, der kapitalen äro så tunnsädda som i vårt, skola de flesta rotar och rusthåll blifva nödsakade, att, till följd af den höga uppskattnin-

gen, fortfarande utgöra rotering och rustning in natura. Likaledes torde det vara föga välbeträkt, att i en tid, då så mycket talas om grundskatternas aflösning, med ett så betydligt belopp öka densamma. Ju *större summa*, som *på en gång* skall aflösas, desto större måste svårigheterna blifva för jordegarna under tiden för amorteringen.

I detta afseende innehåller Friherre Ericsons reservation tvänne grundsatser, som äro förtjenta af uppmärksamhet, den ena att indelningsverket icke bör kastas bort, utan medelst verklig amortering aflösas, och den andra att denna amortering skall försiggå inom en ej alltför kort tid. Dessa principer äro uttalade i motiverna till hans reservation, och om man ock kan hafva delade tankar om det sätt, hvarpå han tillämpat sina grunder, så tror jag dock, att sjelfva grunderna äro fullt antagliga. Man kunde dertill lägga en tredje, den nemligen att aflösningsvilkoren böra vara billiga, emedan i annat fall hela operationen af skäl, jag nyss ofvan antydt, kommer att stadna på papperet. Utan att således ingå i något försvar för de siffror Friherre Ericson uppställt i sitt yrkande, anser jag dock hans reservation förtjent af uppmärksamhet, såsom angifvande en väg, på hvilken frågan skulle kunna vinna sin lösning med iakttagande af såväl billighetens som rättvisans kraf.

Jag har emellertid en anmärkning af annan art mot Friherre Ericsons förslag. Den härleder sig möjligen från min obekantskap med rusthållets natur. Det har emellertid förefallit mig, som om det i Friherre Ericsons reservation visades väl mycken välvilja mot rothållarne, under det att rusthållarne deremot behandlades med en temligen hårdhändt stränghet. Rote- och rusthållen synas mig för resten så skilda till sin natur, att de svårigen kunna behandlas gemensamt, då fråga är om aflösning. Detta vill jag hafva anmärkt blott i förbigående, emedan jag saknar tillräcklig kännedom om dessa förhållanden.

En talare har nyss yttrat, att hufvuddraget hos denna Kammare skulle vara ett konservativt-reformatoriskt element. Jag tror, att detta träder fram just i de här anförda grundsatserna: *intet bortkastande af indelningsverket, utan detsammes aflösning under loppet af en längre tid.*

Jag vill nu något vidröra de anmärkningar, som blifvit framställda emot den stam, som under nu antydda förhållanden skulle sättas i stället för den indelta arméen. Man har sagt, att denna stam skulle komma att bestå af idel lösdrifvare, hvilka skulle sprida sig öfverallt i landet och ställa till oordningar. Vi hörde dock i går af representanter från Skåne, att i den provinsen finnas flera tusen soldater, hvilka icke hafva torp och dock bilda en ordentlig och laglydig samhällsklass. Vi hafva inom hvarje kommun på landet så kallade gerningsmän, smeder, skomakare, skräddare med flere, men icke har staten ålagt kommunerna att förse desse handverkare med bostäder, för att förebygga deras hemfallande till lösdrifveri och oordentlighet. Här är således alls icke meningen och icke någon fara för handen heller, att en armé af lösdrifvare skall komma att bildas. Soldaten skall blifva lika bofast som tillförene och, såsom representanten från Wexjö önskade, få njuta all den trefnad och blifva delaktig af all den förädling, som familjelifvet kan skänka, samt detta under *eget tak* i ordets fulla bemärkelse. Då kan man fortsätta den idylliska målning, den ärade representanten påbörjade, och tillägga: hurusom familjen, vid husfadrens möjliga

frånfälle, har tak öfver hufvudet och slipper att, såsom nu ofta är händelsen, utkastad från rotens torp söka sin hjälp hos fattigvården. Inom den kommun jag tillhör befanns för några år sedan, då statistisk uppgift införades rörande båtsmanshållets inverkan på fattigvården, att medlemmar af afskedade båtsmansfamiljer utgjorde halfva antalet af de personer, som erhöilo understöd.

En talare på Stockholmsbänken har sagt, att vagabondlynnnet skulle tillhöra mera begåfvade och intelligenta naturer. Jag har ej tid att inlåta mig på en psykologisk undersökning rörande detta förhållande, utan vänder mig heldre mot den anmärkning, han i sammanhang med sitt nyss anförda påstående riktade emot de stackars tilltänkta stamsoldaterna. Dessa soldater skulle alls icke duga till den inre ordningens upprätthållande utan skulle komma att likna de kommunalsoldater, hvilka nu innehafva herradömet i Paris. Jag tror ej, att soldaterna i Skåne eller Dalarna, ja icke ens Wermlands mycket omtalade fältjägare gifvit ringaste anledning till dylika farhågor.

Jag vill icke upptaga tiden med att bemöta åtskilliga yttranden, som jag antecknat under gårdagens diskussion, men jag kan dock ej med tystnad förbigå, hvad en högt ärad representant från Calmar län med största eftertryck uttalade. Han förklarade först, att vi, såsom de gamla Carolinernas ätteläggar, i nödens stund nog skulle skicka oss lika manhaftigt som desse våra stamfäder; men nästan i samma andetag kom han in på emigrationen och meddelade, att 200 familjer, skrämda af den utsträckt värnepligten, ännade öfvergifva sitt fädernesland. Jag förmodar, att han ej bland Carolinernas afkomlingar inräknar dessa, som jagas på flykten genom hotet af 82 dagars exercis. Skulle de åter vara ättlingar af de gamla Caroliner, så måste i sanning blodet hafva blifvit bra mycket utspädd under tidernas lopp. Deras utvandring synes ej väsendtligen nedsätta våra försvarskrafter; ty vid krigstillfällen torde de ej med fördel kunna användas.

Jag får bekänna, att jag ej kan begripa denna utomordentliga förskräckelse för öfning i vapnens bruk. Finnes det någonting förskräckande, så är det väl att, sjelf ööfvad, tillhöra en ööfvad armé i farans stund. Hafva vi ej helt nyss sett, huru det går med ööfvade och odisciplinerade skaror, som ställas emot en väl ööfvad fiende? Hafva vi redan förgätit, huru dessa sammanrafsade mobilgardister i Frankrike stridde med utmärkt tapperhet, men dukade under af *brist på öfning och manstukt*.

Öfning måste vi först och främst hafva, och den, som flyr, för att undgå den militäriska öfning, som erfordras för fosterlandets försvar, är ej värd att hafva ett fosterland.

Ett par ord till slut! Hufvudsaken i denna fråga är dock icke hvarken rustning eller rotering, utan helt enkelt åstadkommandet af ett starkt och betryggande försvar för vårt land. Dertill fordras ej blott uppoffring af tid och penningar, utan, hvad kanske mera är, offret af många högstämda anspråk, många enskilda tycken och länge närda önskingar. Vilja vi nu icke gå in på kompromissens väg och der träda hvarandra till mötes, så torde vi komma att disputeras så länge, tills den behagliga tiden är förbi och ofärden hinner oss. Under trycket af stora olyckor, skola vi då alls icke kunna fatta, huru dessa små tvistepunkter,

som nu skilja oss åt, kunde förhindra afgörandet af en så vigtig sak, som ordnandet af vårt lauds försvar.

Vilja vi åter på fullt allvar sammanjemka våra åsikter, så måste vi först och främst lägga bort de stolta och bittra orden. Dessa utgöra ej ett säde, ur hvilket endrågten växer upp. Det finnes ju intet hinder, att ännu vinna en tillfredsställande lösning af den stora frågan.

Då jag emellertid ej kan till fullo gilla något af de framlagda förslagen; så måste jag naturligtvis yrka, det den föredragna punkten måtte till Utskottet återremitteras.

Herr Sjöberg: Det torde med skäl kunna sägas, att efter den långa öfverläggning, som redan förevarit i detta vigtiga ärende, det knappast kan vara något tvifvel underkastadt, att meningarne äro så bestämda, att diskussionens vidare förlängning icke skall medföra någon förändring af den åsigt, en hvar numera fattat. Då jag emellertid begagnar mig af det tillfälle att yttra mig, hvilket jag i går förbehöll mig, har jag sålunda dermed icke något annat syftemål än det enda, som synes återstå för dem, hvilka icke redan yttrat sig, nemligen att afgifva en trosbekännelse. Min skall hafva åtminstone den förtjensten af att vara ganska kort.

De olika förslag, som blifvit Riksdagen underställda genom Särskilda Utskottets utlåtande och detsamma åtföljande reservationer förefalla mig, i sin helhet betraktade, föga tillfredsställande och båda föga godt för en lycklig lösning af frågan i hennes närvarande skick. Den meningsskiljaktighet, som varit rådande inom Utskottet, har ty värr gått vida längre, än man från början hade anledning att befara och, långt ifrån att utreda frågan, snarare ännu mera invecklat densamma. Hvad man skulle kunna anmärka mot Utskottets pluralitet synes mig hufvudsakligen vara, att den betraktar saken företrädesvis utur synpunkten af rust- och rothållarnes egen fördel. De anmärkningar mot indelningsverket, denna pluralitet framställt, stå också i det närmaste samband med de påståenden, den anser sig böra genomdrifva; hvaremot samma pluralitet bjudit oss på ett förslag, hvars värde jag åtminstone icke förstår att uppskatta. Knappast bättre synas mig de fem reservanterna inom Utskottet hafva löst sin uppgift medelst framläggande af ett förslag, som också grundväsendtligen skiljer sig från det af Kongl. Maj:t afgifna, ehuru de onekligen i sin bevisning varit Utskottsmajoriteten öfverlägsna. Då jag nu, så vidt jag förmår, sökt göra mig reda för Utskottets utlåtande i sjelfva hufvudfrågan, å ena sidan, och, å den andra, de från detsamma afvikande meningar, en del Utskottsledamöter uttalat, kan jag icke neka, att af allt detta icke något förefallit mig mera tilldragande än den reservation en före detta ledamot af Konungens Råd afgifvit. Denna reservation har tilltalat mig såväl genom sitt klara innehåll som genom sin enkla och sammanträngda form; och troligen äro de icke få inom denna Kammare, hvilka gerna skulle hafva sett, att de tankar, som innefattas i samma reservation, kunnat göra sig gällande inom Utskottet.

Emellertid vill det synas, som om ett strängt fasthållande af det så kallade indelningsverket eller de grunder, hvarpå det hvilat, icke vidare är möjligt. Jag har icke den lyckan att vara hvarken rusthållare eller rothållare, men jag har dock varit i tillfälle att på nära håll se detta

indelningsverk och de många invecklade förhållanden det medför, och jag måste erkänna, att, efter min uppfattning, detsamma, betraktadt från administrativ och ekonomisk synpunkt, är behäftadt med icke så få svagheter. Min ungdomskärlek för denna vördnadsvärda institution har sålunda under tidens lopp aftagit; men då det nu är fråga om att sätta något annat i stället, synes mig att man måste gå till väga med den yttersta varsamhet. En talare icke långt härifrån målade i går uti starka och gripande drag de betänkliga följder, som, enligt hans förmenande, skulle uppkomma genom antagande af Kongl. Maj:ts förslag. Han yttrade, bland annat, att införandet af den nya värnepliktslagen skulle betydligt vidga svalet emellan arbetsgifvare och arbetstagare. Han framställde vidare en skildring af den utvandring i massa, hvilken denna lag skulle medföra, med särskild antydning om att äfven rust- och rothållare i allmänhet skulle lemna fäderneslandet. Jag hoppas och vågar till och med antaga, att en värnepliktslag, sådan som den föreslagna, icke skall hafva med sig så bedröfliga följder; och svårt är att inse, huru en lag, som icke gör någon skilnad till personen, utan är lika och ovilkorligt gällande för alla, skulle kunna öka afståndet emellan arbetsgifvare och arbetstagare. Hvad rust- och rothållarne särskildt beträffar, lära de väl icke af denna orsak öfvergifva fosterjorden, men under dem finnes en talrik samhällsklass, på hvilken den ifrågavarande lagen kan tänkas komma att utöfva ett inflytande, som möjligen i en framtid skulle i någon mån kunna blifva en bidragande orsak till den så mycket öfverklagade emigrationen.

En talare på andra sidan af detta rum, hvilkens föredrag så ofta och med så mycket berättigande lifvar Kammaren, vidrörde några förhållanden vid 1682 års riksdag och den opposition mot roteringsens åtagande, hvilken hos den tidens Bondestånd gjorde sig gällande. Vi hafva numera, Gudi lof, kommit så långt i fördragsamhet, att man icke behöfver befara, att olika meningar skola medföra sådana exempel af lidelsefull uppbrusning, som dem denne talare omnämnde, och jag är derföre förvissad om, att vi efter denna frågas afgörande få ostörde lemna detta samlingsrum på den vanliga vägen.

Det torde emellertid vara gifvet, att en kompromiss emellan de stridande meningarne bör, så vidt möjligt, tillvägabringas. Jag föreställer mig, att de ledamöter af denna Kammare, hvilka hafva frågans öde i sin hand, skola gå oss andra så mycket till mötes, att ett jemkningsförslag må kunna åstadkommas, och att vi sålunda kunna uppnå det mål, som ju eftersträfvats af oss alla.

Här kan ju icke vara fråga om större eller mindre fosterlandskärlek. Säkert lifvar den alla i lika hög grad, och under ett sådant förhållande bör ett förslag att förlika de skiljda åsigtorna icke vara omöjligt, så mycket heldre som alla äro ense om, att landet ovilkorligen kräfver ett för svar mera betryggande än det närvarande.

Jag förenar mig således med dem, som för åstadkommande af ett sådant förslag yrkat, att nu förevarande utlåtande måtte till Utskottet återförvisas; och jag vågar uttala den förhoppning, att de fleste inom denna Kammare skola medgifva billigheten af detta yrkande.

Herr Ribbing: I en fråga af den utomordentliga vikt som den

nu föreliggande har äfven jag önskat att få tillkännagifva min åsigt och, då jag ej är vän af blotta försäkringar, anhåller jag om litet tålmod från Kammarens sida, för att anföra skäl för samma min åsigt och dermed tillika, för den händelse denna ej sammanfaller med Utskottets, åtminstone antydningssvis gifva tillkänna, ej allenast att jag önskar en rättvis och billig lösning af den föreliggande uppgiften, utan ock *i hvilken riktning* en sådan enligt min tanke är möjlig och bör sökas. Äfven detta sista anser jag nemligen såsom en skyldighet, då denna Kammare är samlad för att ernå praktiska resultat med sina öfverläggningar och beslut, ej blott för att i allmänare ordalag utsäga vackra önskningar. För öfrigt vill jag erinra, att, då det är 1:sta punkten af Utskottets betänkande som är föredragen, detta mitt yttrande kommer att blifva ett skärskådande af hvad Utskottet föreslagit oss att göra och besluta, samt ett anförande af skälen för eller emot för oss att följa detta förslag.

Det ligger i sakens natur, att med den utsträckning, som nutidens krig erhållit, hvarje arméorganisation i sjelfva verket måste blifva en organisation af dels stam eller aktiv styrka, dels reserv, värnepligtige, beväring eller hvad man vill kalla det. Kongl. Maj:ts förslag innefattar dessa båda villkor eller fordringar för arméorganisationen, och Utskottet erkänner och angifver mycket riktigt detsamma och skälen dertill på sidan 21 i betänkandet.

Det är vidare gifvet, att vid förhandlingarne angående detta förslag, liksom vid hvarje fråga om arméorganisation, öfverläggningen och pröfningen komma att innefatta tvänne saker, nemligen dels af förslagens militära ändamålsenlighet, dels af de ekonomiska och rättsliga anordningarne dervid. Och det är klart, att dessa båda sidor eller frågor till hvarandra stå i det förhållande, att den militära, eller ordnandet af en duglig krigsstyrka, är målet; den ekonomiska och rättsliga åter är medlet att vinna detta mål. Då Utskottet skall yttra sig och Kammaren besluta öfver den föreslagna arméorganisationen, är det således både det förras pligt att afgifva utlåtande öfver ordnandet af arméen från båda dessa sidor, och vår att taga saken och det dervid af Utskottet föreslagna i betraktande från samma dubbla synpunkter. Dervid må jag börja med den militära, den som utgör ändamålet.

Huru skall vår krigsstyrka ordnas för att vara ändamålsenlig? Efter moget öfvervägande, säger Utskottet, sid. 6, har det funnit, att hos oss och med våra förhållanden bör landtförsvaret bestå af beväring och från denna särskild stam, således i full öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag. Angående beväringen säger Utskottet, sid. 22, att det anser den nuvarande beväringinstitutionen ofullständig och otillräcklig, hvadan Utskottet med glädje helsat Kongl. Maj:ts proposition om utsträckt värnepligt, samt att Utskottet tillstyrker bifall i det väsendtliga till Kongl. Maj:ts för Riksdagen framlagda förslag till lag angående denna utsträckta beväringsskyldighet; men — tillägger Utskottet — med *vilkor* likväl för detta bifall, att indelningsverket, d. v. s. den nu befintliga stammen, skall upphävas. Detta är just hvad som innehålles i den föredragna punkten. När således Utskottet å ena sidan anser, att stam är nödvändig, och denna åsigt på icke mindre än 3 ställen i betänkandet kraftigt betonas, men å den andra, såsom vilkor för att ändamålsenligt ordna beväringen: det ena nödvändiga elementet i vårt försvar, uppställer upphäfvande af stammen:

det andra lika nödvändiga elementet, sådan vi *nu* hafva denna, så är det naturligt att man måste fråga: Hvar hafva vi då den stam, som skall sättas i stället? Eller med andra ord: hvilken stam skola vi, enligt Utskottets åsigt, besluta oss för?

Herr Mankell i sin motion behöfver ej besvara denna fråga, ty motionären har uttryckligen sagt, att endast specialvapnen behöfva stam, som bör vara värfvad, hvaremot infanteriet såsom stam endast behöfver en stark befälskader. Den ersättning för stammen, som infanteriet skall erhålla, säger han, bör bestå af vissa klasser utaf de värnepligtige, hvilka skola erhålla en "nödorftig rekrytbildning", — sid. 37, motionen N:o 130; — och hvad han med sistnämnda uttryck menar, har han närmare förklaradt, sid. 64 af sin motion, der det heter, att man skall efterskänka något af den eljest nödiga krigsbildningen, emedan man vid utbrott af krig kan med den aktiva arméen "vika undan" tills den erhållit den bristande öfningen, och han prisar att den skandinaviska halföns kringflutna läge och vidsträckta yta medgifver *utrymme* till ett sådant undvikande. Den ersättning, Herr Mankell vill gifva oss för vår indelta armé är således visserligen en *oduglig* ersättning, — ty så kallar jag den aktiva armé, som just då den skall uppfylla sin uppgift, försvara landet och mota fienden, i stället släpper in den i landet, under prisande såsom en lycka att landet är så vidsträckt, att fienden kan komma långt in, utan att utrymme saknas för arméen till "undvikande" för nödig öfning. Men emellertid, såsom sagdt, dock en ersättning för den afskaffade stammen.

Helt annorlunda blifva förhållandet och uppgiften för Utskottet. Utskottet gillar icke för sin del Herr Mankells åsigt om ersättning för vår indelta stam. I dess betänkande anføres på sidan 45 en uppgift på stammens och beväringens öfningstid i särskilda Europeiska länder. I Schweiz uppgifves öfningstiden till 110 à 120 dagar, och Utskottet uttalar sedermera ett skarpt klander, i fall man ville nöja sig, i stället för stam, med en beväring, som blott hade denna öfningstid af 110 à 120 dagar, det vill säga en sådan som precis motsvarar Herr Mankells 114; hvartill ytterligare kommer, att Utskottet ändå inskränkt denna öfningstid till 82 dagar, i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag om en beväring *under förutsättning* af en tillräcklig stam. Jag frågar då ännu en gång: hvar är denna af Utskottet såsom nödvändig erkända stam? *En* sådan återfinnes i Utskottets betänkande, nemligen den *successivt* afgående indelta arméen, således en bortdöende stam. Enligt Herr Mankells uträkning skulle den dö bort på 25 år, men Utskottet antager, att den i ständigt förminskad skala skall fortleva i 15 år. Redan denna omständighet gör emellertid, att vi med densamma ej kunna vara belåtna. Redan efter fem år skulle endast två tredjedelar vara kvar, efter tio år skulle blott en tredjedel kvarstå, och under det trettonde och fjortonde året hade vi så godt som ingenting, tills vi *efter* femtonde året vore fullständigt utan. Denna bortdöende stam är således icke stort att bygga på, vore den än aldrig så bra, just därför att den är bortdöende.

Aterstår således att se oss om efter en annan stam, och om denna andra stam har Utskottet afgifvit förslag på sidan 46. Kongl. Maj:t skall "anskaffa" den, och det på sådant sätt att den blir bättre än den dåliga indelta arméen. Under diskussionen har "ur militärisk synpunkt" mot

indelta arméén vanligen, såsom hufvudfel, blifvit angifvet, att den icke är nog "intelligent", och detsamma säges i betänkandet. Den nya skall vara mera intelligent. Man nyttjar ofta vissa främmande ord såsom ett slags skiljemynt, utan att göra sig reda för betydelsen deraf. Jag har derföre tänkt efter, huru jag på svenska skulle kunna öfversätta det, hvars brist skall uttrycka indelta soldatens egentliga fel. Jag har dervid kommit till: "förståndig och rådig" eller för att begagna ett vulgärt uttryck "snabbtänkt"; det vore således det som saknades hos den indelta soldaten. Kan man då med rätt säga, att han är motsatsen, oförståndig och rådvill, trögtänkt? Det vore åtminstone en slät artighet mot alla rust- och rothållare, som skaffa så underhaltiga soldater. Men påbördar man indelta soldaten dessa dåliga egenskaper, så gör man på samma gång största delen af svenska folket till lika oförståndigt, rådvillt, trögtänkt, ty indelta soldaten är tagen ur detta folk, ur den i inskränkt bemärkelse så kallade arbetande klassen. Och hvad värre är, jag ser ej, huru den nya soldat, Utskottet har tänkt sig, skulle blifva qvitt samma dåliga egenskaper: han skulle nemligen också nödvändigtvis till aldra största delen tagas ur samma arbetande klass. Hvarföre? af det enkla skäl, att ingen annan af Sveriges folkklasser skulle räcka till att bilda en stamtrupp af 24,000 man. Min tro är emellertid, att, om också icke indelta soldaten är något ideal, han likväl eger ganska godt förstånd och rådighet äfven; att vidare, om ytterligare utveckling af dessa goda egenskaper behöfves, denna skall vinnas genom mera omvårdnad vid vår ungdoms uppfostran; och att, om denna ungdom sålunda blifvit mera "intelligent", intelligensen ej förflyktigas derföre, att man blir *indelt* soldat, utan, der den verkligen finnes, sitter kvar hos denne lika väl som hos den värfvade.

Vi må nu återvända till efterforskande af den nya stammen. Konungen skall, såsom sagdt, anskaffa den. Men på hvad sätt och genom hvilka medel? En grundplåt har Utskottet anvisat honom. Den utgöres af vakansafgifter utaf 2,322 båtsmansnummer, och vidare af successivt ledigblifvande rust- och rothåll i mån utaf afgång. Om man nu med Utskottet beräknar 100 R:dr för rote i vakansafgift och antager att, enligt Herr Mankells uppgift, 4 procent af indelta soldaterna och båtsmännen årligen afgå, får således Kongl. Maj:t till en början $\frac{1}{25}$ -del utaf vakansafgiften à 100 R:dr för 2,322 båtsmansnummer . . R:dr 9,288: —, och af effektivt roteradt infanteri, 21,432 rotar, och

d:o d:o kavalleri, 3,409 rotar, tillsammans 24,841 „ 99,364: —,

således tillsammans R:dr 108,652: —,

som således utgöra de medel, för hvilka Kongl. Maj:t skall börja med att anskaffa den nya stammen: 24,000 man infanteri, och värfvadt kavalleri till samma styrka som nu — enligt 9:de och 10:de punkterna af Utskottets betänkande! Dock, det är sannt, Utskottets förslag anvisar i 9:de punkten ännu en tillgång: penningar "i den mån — — Riksdagen anvisar medel."

Antager man nu — med Herr Mankell och Utskottet, ehuruval båda uppenbarligen beräknat kostnaden för den *värfvade* soldaten och kavalieristen alldeles för lågt — antager man emellertid, att hvarje infanterist

kostar blott 100 R:dr per år och hvarje kavallerist 340 R:dr, så behöfs årligen för 24,000 man infanteri R:dr 2,400,000: —
 och effektivt kavalleri till samma styrka som nu, eller
 3,400 man „ 1,156,000: —

Summa R:dr 3,556,000: —

3,556,000 R:dr behöfver således Kongl. Maj:t efter den lägsta beräkning för att åstadkomma den stam, Utskottet föreslår, och 108,652 R:dr, eller i rundt tal 109,000 R:dr får han att använda för ändamålet det första året. Denna tillgång ökas sedermera visserligen för hvar år af de 15 första med vakansafgifterna af $\frac{1}{2}$ -del utaf samtliga rust- och rothåll, till dess efter 15 år *ingenting* alls för ändamålet utgår, — mer än hvad "Riksdagen kan komma att bevilja."

Det första fel, jag vid denna nya stam, ehuru blott i förbigående, vill anmärka, är det redan af andra talare påpekade, att den icke är bofast. Den har blifvit kallad en stam af lösdrifvare. Jag vill, med afseende på hvad af andra talare i detta hänseende blifvit anmärkt, gerna medgifva, att de goda egenskaper i sedligt och medborgerligt hänseende, man hos vår indelta och bofasta soldat berömmar, ingalunda *nödvändigt* skola saknas eller efterträdas af motsatta dåliga hos den, som icke har sig eget hem anvisadt; men såsom lika ovedersägligt torde dock å andra sidan få medgifvas, att anvisning på ett eget hem och familjelif är en styrka, en hjälp i sedligt och medborgerligt hänseende, motsatsen en frestelse och en fara i motsatt riktning. — Det är bättre och tryggare att understödja och skaffa garantier för sedlig och medborgerlig anda, än att inleda i frestelser till motsatsen.

Ett andra fel, som jag ock i förbigående vill anmärka mot den nya stamtruppen, är att dess anskaffande kommer för sent. Utskottet anmärker sjelft såsom första skäl, hvarför indelningsverket icke genast skall aflösas, utan 15 år förut förflyta, "att under tiden icke krigsstyrkan må försvagas", ty, heter det, först under nämnda tid kan "beväringen vinna tillräcklig styrka". Detta sednare yttrande är hemtadt ur Herr Mankells motion, och *han* har rätt att säga så, då han icke vill hafva annat infanteri än beväring. Men Utskottet, som säger att krigsstyrkan skall bestå af stam *och* beväring, har icke rätt att säga, att *beväringens* öfvande skall ersätta stammen. Skall den gamla stammen, för säkerhetens skull, endast så småningom aflösas, då skall, för att ändamålet må vinnas, den nya stammen *genast* bildas. Men dertill finnes icke ett runstycke, icke ens den omtalade otillräckliga grundplåten, förr än i den mån och efter det den gamla soldaten afgår, då först börjar den grundplåt, nemligen vakansafgifterna, att inflyta, som Utskottet vill ställa till Kongl. Maj:ts disposition för att bilda den ofta omtalade stammen.

Men min förnämsta anmärkning gäller dock sjelfva *befintligheten* af denna nya stam. Hvar är den. denna i sina fogningar starka "ram", denna "cadre", af hvilken de uppkallade stridskrafterna skola omslutas, denna "stam" med djupa rötter, som fasthåller rörliga, smidiga och fruktbarande grenar, — hvar är den och hvad — annat än en skugga? Nog har sättaren och tryckaren ordentligt i trycksvärta satt den på papperet, men den är och förblir icke desto mindre i verkligheten en sönderflytande

skugga, så länge icke Kongl. Maj:t eger medel att organisera den. Om Utskottet på samma gång som om stammen ock hemställt, att Riksdagen måste, utöfver nu till Fjerde hufvudtiteln utgående anslag, för framtiden anvisa och garantera Kongl. Maj:t ett förslagsanslag af 3,556,000 R:dr årligen — med afdrag under de 15 första åren af inflytande vakansafgifter för rust- och rothåll — i ändamål att från papperet till verkligheten öfverflytta den stam, som Utskottet föreslagit, att Kongl. Maj:t skall anmodas att anskaffa: då, anser jag, hade Utskottet gjort hvad det bort göra. Nu åter reducerar sig det förslag till arméorganisation, Utskottet framlagt, i militäriskt afseende, till att det tillråder Riksdagen att antaga den del af Kongl. Maj:ts proposition, som handlar om värnepligt, d. v. s. antaga lämplig armé-organisation i den del, som vi nu icke hafva bra, men att, såsom vilkor, bortkasta indelningsverket, d. v. s. bortkasta den andra nödvändiga del af landförsvaret, vi redan ega, *utan* att kunna på annat sätt än till en obestämd framtid hänskjuta frågan om ersättning för det vi bortkastat. — Är Riksdagen beredd att, med bifall till Utskottets förslag i denna del, anslå och för framtiden garantera en årlig utgift, utöfver nu till försvaret utgående sådana, af 3,500,000 R:dr?

Må man ordna försvaret på grunden af blott beväring, eller med särskild stam och beväring, hvilket som är det bästa; jag skall ej sätta mig emot någotdera, blott vi få ett *verkligt* försvar. Men i förra fallet fordrar jag, att, om vi skola taga ett nytt, vi taga ett sådant, hvars duglighet är pröfvad i verkligheten, ej blott medelst uträkningar eller försäkringar på papperet. Detta åter är blott det Preussiska systemet: *det* har visat sig duga, ej något annat. Blir oss åter detta system för dyrt, må vi då bygga på den grund, hvars verkliga duglighet vi sjelfva pröfvat: den indelta arméen såsom stam!

Den andra sidan af frågan berör de *ekonomiska och rättsliga anordningarne*. Utskottet lemnar i detta afseende dels en historisk redogörelse om krigsmaktens bildande i Sverige, i afsigt att dermed ådagalägga, att värnepligtens eller beväringinstitutionens påläggande äfven på rust- och rothållare skulle mot dessa innebära en *orättvisa*. Drag ur arméorganisationens historia i Sverige anföras, från Gustaf I:s tid till och med indelningsverkets stadfästande af Carl XI, och Utskottet kommer genom sina betraktelser i detta hänseende till den slutsats, att det så kallade rothållet, såsom en fortsättning eller ersättning för utskrifningarne, i sjelfva verket utgör "en tillämpning af den gamla skyldigheten till allmän värnepligt", sid. 8, 9. Detta är nu visserligen riktigt såvida, som all arméorganisation har sin grund i, är *utbildad* ur den allmänna skyldigheten för hvar och en att bidraga till fosterlandets försvar, hvilken skyldighet har sitt första *uttryck* i den allmänna värnepligten. Deremot är det fullkomligen falskt, att deltagande i och upprättande af den aktiva eller, såsom vi kalla det, den indelta arméen skulle *utgöra*, sammanfalla med den allmänna värnepligten. De drag ur svenska arméorganisationen, Utskottet anför, äro i sjelfva verket drag ur historien om, huruledes från och med Gustaf I den stående, aktiva arméen blifvit utbildad genom *åtagande af svenska folket*, intill dess denna utbildning fullbordades af Carl XI genom indelningsverket, det är, genom att såsom ett realonus fästas vid den ofrälsta jorden. Före Gustaf I fanns en stående armé dels af kavalleri,

som underhölls genom den adeliga rusttjensten, dels af värfvadit infanteri. Med Gustaf I började, som sagdt, denna stående armé, först infanteriet, sedan delvis ock kavalleriet, att bildas genom åtagande af landet, nemligen af den del af landets innevånare, som icke genom rusttjänst eller af andra skäl derifrån blefvo befriade. Detta onus utgick från början efter hufvudtal — hvad Utskottet kallar *mantal* — d. v. s. efter folkrikheten inom hvarje ort, och det är på denna beräkningsgrund för skyldighetens utgörande: att tillsläppa folk till den stående arméen efter hufvudtal — det är härpå Utskottet lägger så mycken vikt i sin försökta bevisning. Hvad *betyder* då härvid detta hufvud- eller mantal? Det betyder normen och den närmaste beräkningsgrunden för utgörande af det åliggande, som här är i fråga, åliggandet att medgifva "utskrifning" för bildande och vidmakthållande af den stående arméen. Att åter denna skyldighet icke kan sammanfalla med den personliga skyldigheten att värna fosterlandet, är redan deraf klart, att, då man ju från början egde denna utskrifningsskyldighet så, att en soldat skulle presteras för fem eller sex män, d. v. s. hvar femte eller sjetten låta utskrifva sig, så vore detta ju blott fullgörande af en femtedel eller en sjettedel af den allmänna skyldigheten att försvara fosterlandet, den allmänna *personliga* värneplikten. Det är vidare deraf klart, att utskrifningen betyder att låta kronan uttaga folk för *uppsättande och vidmakthållande af regementen*; den allmänna värneplikten den tiden bestod deremot uti hvar mans skyldighet att gå från hus och hem för att värna fosterlandet; men denna folkhär bestod icke af regementen, utan regementena voro hvad vi nu kalla indelta arméen, eller just ifrågavarande ram eller cadre. Detta är den laga, historiska betydelsen af "utskrifning": att vara skyldighet och medgifva uttagande af en viss procent af den manliga befolkningen för uppsättande och vidmakthållande af regementen, hvilken definition uttryckligen står att läsa i 1634 års Regeringsform, förutom på många andra ställen. Men till yttermera visso stadgar samma Regeringsform i 31 momentet — om jag minnes rätt — skyldighet för officerare att, *jente* tjenstens utfövrande vid regementet, *tillika*, när landets behof sådant kräfde, organisera ortförsvar, förutom regementet. Detta ortförsvar åter lär väl vara den gamla "landstormen" eller den personliga skyldigheten, hvilken således uttryckligen sättes bredvid den genom utskrifning uppsatta arméen och regementena.

Det är denna historiska och laga betydelse af ordet "utskrifning", man måste känna, för att bedöma betydelsen af de bestämmelser, som i de så kallade knektekontrakten innehållas; utan insigt härom, hjälpa äfven de mödosammaste forskningar om att Carl XI befriat rote- och rusthållare från "utskrifning och *dermed* sammanhängande besvär" till intet: *den* utskrifning, hvarom dervid var fråga och från hvilken befrielsen skedde, var *den*, som förut *fanns*. Men med denna betydelse af utskrifning för ögonen finnes åter intet skäl att hemta ur historien för rust- och rotehållare att, på grund af sin roteringsbörda, undandra sig allmän värneplikt, låt ock vara i den form som nu är i fråga. Öfvergången från utskrifningstvånget till rustning och rotering är helt enkelt öfvergången från denna *särskilda* skyldighets utgörande efter *en* norm och närmaste grund, till dess utgörande efter *en annan* sådan: efter hemmantal. Med kvarhållande af

nämnda betydelse af utskrifning låter sig ock förklara de undantag för rote- och rusthållare, som gjordes, när t. ex. Carl XII befallde uppsättande af de så kallade tre- och femmänningsregementena: vid dessa åtgärder af våld och nöd är det begripligt, att han i det längsta ville skona just dem, som fått löfte att slippa utskrifningar, hvilka dock nu anbefalldes. *Utan* qvarhållande åter af denna utskrifningarnes historiska betydelse blifva samma undantag obegripliga — ty icke ega de skäl för sig såsom undantag från den personliga värneplikten.

Utskottet har vidare och för det andra vänt sig till betraktande af det *närvarande* af rote- och rusthållet och kallar denna betraktelse en *billighetssynpunkt* för roteringens upphäfvande. Herr Mankell betraktar äfven detta närvarande af indelningsverket, eller det onus, som åligger rust- och rotehållare nu, och kallar också detta för en "orättvisa, som måste försonas". Jag vill här icke tala om, huruvida det från början *var* rätt eller orätt, att adel och presteringo lindring och befrielse från att bidraga till rustning och rotering. Frågan gäller nu icke detta, utan hvad som *nu* är af denna börda rättvist eller orättvist. Herr Mankell anser, såsom sagdt, denna börda äfven för det närvarande vara en orättvisa, nemligen mot vissa jord- eller egendomsnaturer, såsom orden läsas i hans motion, sidd. 26, 27, 32, hvilken orättvisa mot samma jordnaturer nu måste "försonas", visserligen, säger Herr Mankell sjelf, sid. 29, genom en *skänk* åt de förorättade jordnatureernas nuvarande innehafvare, på andras bekostnad. Helt annorlunda ställer sig saken deremot för den, som inser att endast *personer*, ej ting, kunna ega rättigheter, således och endast de förä förorättas, lida orättvisa. Med denna insigt ställer sig Herr Mankells ifrågavarande förslag om indelningsverkets upphörande utan ersättning på följande sätt. En person, adelsman eller prest, som lefde för 200 år sedan, begick, i det han förskaffade sig frihet från roteringsskyldighet, en orättvisa mot en bonde, som den tiden lefde och egde ett ofrälst hemman. Nu finnes en annan person, som innehar samma frälsehemman eller säteri. Han har köpt och betalt det efter det värde det har såsom frälst; *han* har således dervid ej orättvist mot någon förfarit. Nu skall *han* emellertid betala den skadeersättning eller utgöra det straff, som den, hvilken dog för 200 år sedan, hade gjort sig förtjent af. Har denne nu lefvande person gjort någon orätt? Nej, *han* har köpt sin egendom i laga ordning. Men brottet skall försonas, man griper och straffar alltså den, man får tag uti. *Hvem* skall han godtgöra för brottet? Hvem skall han betala till? Den personen, som led orättvisan? Nej, han dog för 200 år sedan. Men det finnes en annan person, som nu innehar det ofrälsta hemmanet och som för detsamma betalt det värde, egendomen har *såsom* ofrälst jord. *Han* har således icke lidit någon orättvisa, men skall likväl hafva upprättelse. Alltså — A. har förbrutit sig mot B., ergo skall C. betala skadeersättning till D. Det är rättvisa enligt Herr Mankells åsigt!

Utskottet har icke fattat saken så. Det säger för sin del att indelningsverket trycker för hårdt och ojemnt; och detta utgör en *billighetsgrund* till ändring. Utskottet har anförut auktoriteter för att trycket är för hårdt och ojemnt — Krigsministern, komitéer, o. s. v. — men ganska årligt med citerande af deras yttrande, och citerat det af *dem* föreslagna bote-medlet:

medlet: lindring. Att detta är det indicerade botemedlet tyckes ock vara nästan själfklart: trycker en börda för tungt, huru skall det hjälpas? genom lindring; ojemnt? fördela den då jemnare, det är billigt, det är statsklokt. Utskottet synes också för sin del vara benäget för sådana åtgärder, att döma af vissa uttryck på 13 och 15 sidorna af betänkandet. Men, säger Utskottet, de svårigheter, som möta hvarje försök att åstadkomma en sådan lindring i indelningsverkets börda, som på samma gång är rättvis och utförbar, äro sådana, att de visa lindringen och utjemnandet vara *omöjliga*. Dertfore återstår blott aflösning. Beviset härför är, att, emedan krigsministerns förslag till lindring af år 1869 icke befunnits lämpligt och emedan det alltid kommer att ändå finnas enskilda ojemnheter vid indelningsbördan, *derfore* är *all* lindring, allt utjemnande omöjliga. En sådan bevisning synes mig icke tillfyllestgörande. Deraf att *ett* försök är gjordt, men misslyckats, följer icke att hvarje lindring är omöjlig, icke heller deraf att ej all ojemnheter kan *fullständigt* utplånas; men dermed återkommer jag till billighetens ståndpunkt.

Jag får då förklara, att, på samma gång jag anser en lindring i ifrågavarande hänseende vara billig och eftersträfvansvärd, håller jag den samma ock för möjlig, möjlig nemligen om man å ömse sidor dertill har god vilja och derjemte finner sig i det vilkor, som är oeftergiftigt vid hvarje lindring, det nemligen, att *lindring* af en börda icke kan ske på sådant sätt, att bördan försvinner eller icke alls kännes samt att lindring icke heller kan ske på sådant sätt, att den blir fullkomligt lika för hvar och en utan undantag. Sådant står visserligen icke i mensklig förmåga att åstadkomma, men det begär icke heller den, som verkligen är nöjd med lindring och icke nyttjar uttrycket för att derned blott dölja fordran på total befrielse.

Herr Mankell anmärker, att den enda, rätta normen vid indelningsbördans fördelning är taxeringsvärdet. Andelen af bördan skall stå i proportion till taxeringsvärdet. Men för att tillämpa denna norm, finnas tvänne metoder, nemligen att börja antingen med taxeringsvärdet och *efter* detta åsätta indelningskyldighet, eller också, *om* roteringsskyldigheten redan finnes, att börja med beräkning af dess tyngd och derefter åsätta jorden ett högre eller lägre taxeringsvärde. Det förra skulle vara möjligt, om icke roteringen redan förefunnes. Nu återstår endast det sednare, men är lika ändamålsenligt. Vill man hafva en viss proportion mellan tvänne storheter, så kan man nemligen taga hvilken som helst till fix och den andra till rörlig. Är då detta så alldeles uraktlätet hos oss redan nu? Det finnes en paragraf i gällande bevillningsstadga eller rättare i instruktionen för taxeringsförrättningarne, som lyder: "då fast egendoms värde beräknas efter inkomsten, så bör afseende fästas vid dess grundskatter och öfriga onera, så att den med större sådana belastade uppskattas lägre än en annan, lika god." Men ytterligare jemkningar kunna göras och skola göras, om å ömse sidor finnes god vilja, och finnes den, så skola vi ock i enighet kunna bära de nödvändiga bördorna fram till fosterlandets altare.

Jag har talat om billighet och om god vilja att fördraga bördor och hjälpa hvarandra med deras bärande. Man skall dervid måhända säga

mig: bevisa din tro med dina gerningar; bevisa, att du också vill bära bördan för landet. Mitt svar på en sådan uppmaning är: detta *hafva* jag och de med mig i samma ställning varande redan bevisat, då vi t. ex. utan anmärkning eller yrkande af ändring medgifvit att enligt gällande bevillningsförfordning § 2 jordbruksfastighet skattar 3 öre för hvarje 100 riksdalers värde, annan fastighet betalar bevillning efter 5 öre, men inkomst af kapital och arbete 100 öre eller 1 procent. Vi *hafva* vidare visat det genom den nyss af mig upplästa § 6 i instruktionen för taxeringsnämnden. Men vi *vilja* ytterligare visa det äfven för framtiden. och detta just genom att föreslå och påyrka väsendtliga lindringar i roteringsbesväret. Jag hänvisar i sådant afseende till Herr Kallstenii för Kammaren framlagda förslag, med eller utan den modifikation, som Herr Hæggström deri föreslagit. Detta *är* en lindring af betydligt belopp. Det borttager från rothållaren all den utgift för soldaten, hvilken nu åligger den förre *utom* torpet: lega och årslön, som per medium torde kunna uppskattas från 20 till 50 procent af soldatens nuvarande inkomst. Det begränsar hans skyldighet i afseende på torpets storlek till värdet af en fix summa, och på samma gång försvinna de af Herr Kolmodin särskildt omtalade och accentuerade obehagliga kollisionerna emellan rothållare och soldat genom att ställa dem oberoende af hvarandra; ty roten har icke reparationer och dylikt att presteras, utan endast torpet eller, der kontant aflöning nu finnes i stället för detta, dess fixerande till motsvarande belopp. Ändtligen: de, som finna det bättre att blifva vid det närvarande, kunna få göra det och, väl att märka, dessa, som ej få lindring, äro de, som utgifvit minsta beloppet för soldaten, alltså nu äro jemförelsevis minst tryckta. Mig förefaller detta såsom ganska väsendtligt. Det är i sjelfva verket en skattejemkning. Ja väl; jag medgifver, att de historiskt gifna förhållandena understundom förändra sig så, att billigheten fordrar en sådan, men samma billighet fordrar då alltid ock, att jemkningen måste ske så småningom, ej så, att någon *annan* deraf krossas, eller, för att citera ett yttrande i dag af Herr Carl Ivarsson, man må se till att när man vill afhjelpa en orättvisa, detta ej sker så, att man skapar en ny. Mätte vi häri komma till ett beslut; mätte vi nu kunna besluta oss för att vara ense och hjälpa hvarandra att bära bördan. Eller skall det, i fall vi besluta oss enligt Utskottets förslag, en gång om oss beta: de voro frikostiga på beröm åt sina förfäder, för det desse gingo man ur huset till fäderneslandets försvar; de vore ej heller njugga i att utfärda invisningar — af hvad "riksdagen kan komma att bevilja" — att infrias af deras efterkommande; men sjelfva ville de icke åtaga sig någonting. Och hvad skulle landet säga om vi följde Utskottets förslag? För det första: hafva vi verkligen erhållit någon fullmakt af rust- och rothållare att ställa dem utanföre, gentemot fäderneslandet, ackorderande om det pris, de vilja betinga sig för att med oss deltaga i ökade ansträngningar för dess försvar, — hafva vi, säger jag, af dem fått någon fullmakt till att sätta dem i sådan ställning, enligt mitt omdöme att tillfoga dem denna djupaste skymf? Nej, svarar jag och detta ej blott enligt mina förmodanden, utan med svaret hemtadt ur fakta: uttalanden från alla delar af landet. Och, hvad oss sjelfva angår, vi äro ju dock svenska folkets representanter. Konungen och hans regering hafva hemställt till Riksdagen om beviljande af hvad

Utskottet sjelft erkänt och förklarat nödvändigt för fosterlandets försvar. Det är i sanning en ärofull plats, Utskottet med detta erkännande och denna förklaring gifvit Regeringen; jag skall ej bestrida den rätten till densamma. Men i detta fall, i fråga om fosterlandskärlek — och nemligen en fosterlandskärlek ej blott i ord, utan i verk och gerning, när fosterlandet är i behof för att vara trygghadt till sin existens — i detta afseende fordrar jag af svenska folkets representanter och för desamma, att de må ega en plats *bredvid* Konungen, ej *under* honom, minst *emot* honom.

För att få ett verkligt försvar ordnad — ej ett sådant blott på papperet, — det vill, med våra förhållanden, säga ett på bibehållande af indelningsverket grundadt;

men tillika få väsendtliga lindringar i utgörande af rotering och rustning föreslagna:

derföre anhåller jag om återremiss af den ifrågavarande punkten af Utskottets betänkande.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Det måste erkännas att flere af de talare, hvilka i dag yttrat sig, och bland dem i främsta rummet den aktade representanten från Halland, betraktat den nu föredragna framför alla andra viktiga samhällsfrågas behandling ur den, efter min tanke, riktiga synpunkten, att vi icke böra försöka att öfverbevisa hvarandra om det principiellt rätta eller orätta i den mening, som en hvar af oss omfattar, utan tvärtom bemöda oss att så sammanjemka och förena de olika åsigheterna, att vi kunna komma till ett sammanställande enligt beslut, som leder till frågans praktiska lösning, på ett tillfredsställande sätt och utan uppskof. I en sådan fråga, som denna, kan det tydligen ej gå an, att låta afgörandet bero endast på den mer eller mindre starka opinion, som vid voteringen kan tillvinna sig de flesta rösterna; här gäller framför allt att, såvidt möjligt, åstadkomma enighet äfven emellan förut stridiga meningar. Hvad vi här måste hafva till ögonmärke är uteslutande att, snarast möjligt, på det bästa sätt, hvarom vi nu kunna blifva ense, komma till lösningen af den frågan, huru vårt försvar skall för framtiden på ett för fosterlandet fullt betryggande sätt ordnas och förstärkas; men det målet vinnes ej, om split och söndring framkallas inom samhället genom ett våldsamt undertryckande af den ena eller andra meningen, derföre att den icke öfverensstämmer med den för dagen rådande majoritetens åsichter eller intressen. Jag tror derföre, att det är alldeles nödvändigt, att vi nu här söka att genom ömsesidiga eftergifter bringa de stridiga opinionerna till sådan öfverensstämmelse, att full enighet och samdrägt må visa sig finnas vid de definitiva beslutens fattande; både emellan representationens begge delar inbördes och emellan dessa och den andra statsmakten.

Den fråga vi då i främsta rummet böra för oss uppställa är, huruvida det verkligen är alldeles likgiltigt, om vi uppskjuta försvarets ordnande till den ovissa framtiden, eller om det icke fast mera är i hög grad angeläget att vi nu genast afgöra och besluta derom på ett sådant sätt, att fäderneslandets sjelfständighet och frihet inom möjligast korta

tid må i någon väsendtlig mån blifva bättre betryggad, än för närvarande är förhållandet.

För min del hyser jag lifligt den öfvertygelsen, att hvarje dröjsmål i sådant afseende är både förderfligt och farligt, och jag har derföre med stor ledsnad hört från flere af de representanter, hvilka i allmänhet anses som ledare af majoriteten i denna Kammare, likasom en antydan derom, att de nu vilja skjuta ifrån sig frågans afgörande till en annan tidpunkt. Jag kan sannerligen icke förstå afsigten härmed; ty då icke heller de förneka nödvändigheten deraf, att våra försvarskrafter erhålla en betydlig förstärkning, kan jag ej begripa, hvarföre man ej i den dag som är skulle kunna låta oss få göra hvad som af alla erkännes vara högst behöfligt. En talare, bland andra, som yttrat sig i sådan syftning, har sagt, att det väl icke brådskar så särdeles mycket, ty en fråga, sådan som denna, kan icke lösas genast, utan endast efter en längre tids förlopp. Men vi hafva verkligen redan ganska länge under loppet af ett halft århundrade, fastän hittills fäffingt, försökt oss härmed, och de maningar den sednare tidens tilldragelser gifvit oss om angelägenheten af att "icke längre dröja att göra oss redo att kunna försvara vårt land" äro sannerligen hvarken få eller betydelselösa; vi hafva under det sednaste åriondet sett huru det ena folket inom vår verldsdel efter det andra blifvit genom den förstörande inverkan af plötsligt utbrutna våldsamma politiska oväder, för hvilkas motstående inga förberedelser varit gjorda, säradt i sitt aldra innersta, beröfvadt sköna, ädla delar af dess land, och bragt nästan till undergångens brant, och vi skulle icke röras deraf, utan vara lugna och likgiltiga och icke inse nödvändigheten, att snart göra något för att skydda oss mot deras öde, vi skulle dröja till dess, såsom densamme talaren nämnde, någonting särdeles uppskakande hade föregått. någonting sådant inträffat, som t. ex. det, att en tredjedel af vårt land blifvit oss fränryckt, eller till dess vi sett en stor del af vår ungdom förgås i elände, genom krigets fasor, sedan vi genom vårt bristande förutseende eller vår ovärdsamhet om deras utbildning till krigsduglighet blottställt dem derför! Jag tror för min del att det är att handla förståndigt och klokt, och att rätt taga vara på vårt fosterlands dyrbaraste intressen, om vi i tid sörja för att icke några sådana olyckor må inträffa, som man trott behövas för att väcka oss ur vår säkerhetssömn.

Betraktar jag nu saken i dess särskilda momenter, så möter mig i främsta rummet den frågan, om vår nuvarande försvarsorganisation verkligen är så svag, att det är nödvändigt att nu förstärka densamma genom så omfattande och kraftiga åtgärder, som den, hvilka Kongl. Maj:t föreslagit. Meningarne härom äro, vågar jag tro, icke delade, och att så är, det måste väl framstå klart för en hvar, som betänker hvilka stora härmassor, som alltid hållas fullt rustade hos de folk, hvarifrån möjligen en dag ett anfall skall blifva riktadt emot oss; ty ingen, som det gör, lärer väl kunna påstå att, om vi en gång af något bland dessa folk blifva anfallne — hvilket jag hoppas aldrig må inträffa — de till användande genast färdiga stridskrafter, som vi nu ega, i ringaste mån kunna anses tillräckliga att försvara hela vårt vidsträckta land. Det måste derföre erkännas såsom en beklaglig sanning, att vi för närvarande befinna oss i en sådan ställning — med hänseende till vårt försvar — att, äfven

det minsta vindkast af en från andra sidan Östersjön uppkommen krigsstorm kan slå ikull hela vår gamla svenska samhällsbyggnad; och det är den klara insigten härom och det djupt kända medvetandet, att, om en sådan olycka skulle inträffa, skulden därför då måste falla på det nu lefvande manliga släktet, som alltför liknöjdt dröjt att skaffa skydd deremot, som framkallat dessa starka från alla håll framträngande måningsrop, att vi måste stå upp, för att i tid så hägna om vårt land — detta folkfrihetens urgamla tempel i nordén — att det må kunna stå tryggt på sin grund, utan att rubbas af blifvande skakningar. Må vi således icke längre uppskjuta att göra hvad vår pligt kräfver, och det är, att folk och regering och representation nu sluta sig alla tillsammans i den fasta manliga föresatsen, att nu, just nu, fullborda hvad som kanske i den närmaste framtid *måste* vara gjort, om vi skola kunna få någon nytta derutaf.

I afseende å sättet för den förstärkta arméorganisationens utförande fordrar man nu, ifrån en del af denna Kammare, att det stöd för vårt försvar, vi så länge haft i den indelta stambären, icke mera skall finnas, och vill att vi i denna stund skola besluta att denna gamla stam efter en kort tids förlopp skall upphöra att vara till. Att fatta ett sådant beslut, utan nödig varsam förberedelse och under en tidpunkt, då den politiska ställningen i vår verldsdel befinnes i hög grad osäker, är dock — fruktar jag — att ikläda sig ett tungt ansvar, innan man ännu vet hvad det är, som skall sättas i stället, och innan man är viss om att det nya, man vill bygga upp, är eller kan blifva någonting fastare än det gamla, som man vill nedrifva. För min del tror jag visserligen, att vi både kunna och böra öfvergå från den nuvarande organisationen af vår stamhär till en annan, byggd på en successiv utveckling af den allmänna värnepligtens grundsats, och anser också att denna sednare skulle i en framtid kunna blifva starkare än den förra, men kan endast under det villkoret, att det sker småningom och steg för steg, så att den för hvarje arméorganisation nödiga fasta sammanhållningen aldrig må förloras, vilja dit öfvergå. Huru detta skulle kunna ske och den nya stammen blifva organiserad, har jag visserligen för mig sjelf sökt göra klart, men deraf följer ingalunda, att jag för min egen eller andras drömbild skulle, utan fullmogen pröfning af det nya och vunnen vissbet om huru det i verkligheten skulle låta utföra sig, vilja uppoffra något som redan finnes och som jag för min del dock måste anse för ett gammalt bepröfvadt godt. och jag tror ej heller att någon annan bör vilja våga göra det. Den, som vill hafva något annat nyt och bättre, bör derföre nu endast se till, att hindren för detsammes blifvande införande må undanrödjas; och det är i detta afseende, för att utan upplösning eller upphäfvande af det gamla kunna bemedla öfvergången till det nya, som jag tror att vi böra söka att förlika våra meningar, hvad den rent militära organisationsfrågan angår.

Den ekonomiska delen af frågan, angående aflyftning, aflösning eller lindring af den börda, som genom indelningsverket hvilat på en del af jorden, utgör också en stor svårighet, som först måste slitas innan arméorganisationens utförande kan vinnas. Att från juridisk synpunkt inlåta mig på att undersöka hvad som är rätt eller orätt i nämnda hänseende,

det vill jag, just därför att jag framför allt önskar enighet, nu icke göra; dock måste jag här säga, att, huru man än från båda sidorna olika må uppfatta den lagliga rätten, man dock alltid måste beakta äfven den häfdvunna, och i följd deraf fästa ett noggrant afseende å befintliga eganderättsförhållanden, ej blott å dem, som på grundvalen af den förra under en långt aflägsen tid hafva uppstått, utan också å dem, som sedermera utvecklats och stadgat sig under den sednares inflytelse. Men att hvarken Utskottet eller reservanten från denna Kammare uti sina framställningar tillbörligen hafva beaktadt denna dubbelsida af den ekonomiska frågan, och att därför mycken godtycklig orättvisa i de från nämnda håll afgifna förslagen uppenbarat sig, det tror jag mig lätt kunna visa då ett gynnsammare tillfälle dertill yppar sig. Men det är också ur andra synpunkter i själfva verket ganska svårt, att utan föregående omsorgsfulla undersökningar kunna inlåta sig på hvad Utskottet föreslagit; ty då man, såsom Utskottet, anser, att hela bördan af indelningsverket bör lyftas bort utan ersättning i stället för att blott delvis lindras, uppstår naturligtvis genast frågan om huru det stora bidrag till arméens underhåll, som förut utgjorts af jorden ensam, skall blifva ersatt när det i en nära framtid upphör att utgå — och hvilka nya beskattningsgrunder för sådant ändamål böra användas och huru desamma skola slå sig ut vid sin tillämpning. Man har visserligen helt enkelt förklarat, att skattebördans öfverflyttning bör ske så, att en hvar kommer att skatta i förhållande till sin egande förmögenhet, och således i öfverensstämmelse med nu gällande grunder för den allmänna bevilningens utgörande; men att härigenom full rättvisa vid beskattningen skall vinnas, detta är, som jag vågar tro, ett misstag. Många andra förhållanden böra dervid tagas i betraktande, och den för helt annat ändamål än att utgöra grund för all skattebeläggning i landet uppgjorda bevilningsförrordningen måste då först revideras i sådan riktning, att den kommer att hvila på mera bestämda, riktiga och billiga grunder än den för närvarande gör. Men dertill finnes nu ej att tillgå den längre tid, som för en sådan revision måste anses behöflig.

Då man emellertid nu från den ena sidan bestämdt påyrkar, att indelningsverket skall aflyftas, såvida värneplikten skall utsträckas, och å den andra lika bestämdt förnekar rättigheten till ett sådant yrkande, så kan jag icke finna huru — då tvänne så starka meningar kämpa med hvarandra — frågan om ordnandet af vårt försvar på säker grund, som måste erkännas stå högt öfver sådana stridigheter, skall kunna lösas på annat sätt än genom en kompromiss. Och hvori skall då denna kunna bestå? Jo, efter min uppfattning endast deruti att söka åstadkomma en skälig lindring af den hittills uteslutande på jorden hvilande indelningsbördan. Detta har förut flera gånger skett i andra fall, ej blott hvad beträffar jordbruket, utan äfven för andra näringar; och hvarföre skulle man då icke äfven nu för ett så godt ändamål som att åstadkomma den enighet emellan samhällsklasserna, som för en mycket större och angelägnare frågas lösning är nödvändig, kunna göra ett försök dertill, och detta så mycket mera som det ej kan nekas att billigheten fordrar att ett sådant steg nu göres, då man genom inskjutande i den indelta arméen af ett element, som icke förut tillhört densamma, men hvars upptagande deri

måste framkalla nya ökade fordringar på stamtruppens duglighet, vill bilda en ny och starkare krigshär? Vid sådant förhållande är det ej skäl att så strängt hålla på att alla de äldre förpligtelser, en del samhällsmedlemmar nu äro underkastade utöfver dem för alla gemensamma icke i någon mån skola få förminska. Att bereda dem, hvilka hittills burit den största tungan af försvaret, någon nedsättning i den börda, som nu besvärar dem, är således, efter min tanke, ej någon dagtingan med de enskilda intressena, utan en handling af på en gång klokhet, billighet och rättvisa. Men att å andra sidan, derföre att man nu skall åtaga sig någon jemförelsevis mindre betydlig tillökning i beväringens tjenstgöringstid, uppgående endast till en 50 dagar, vilja på en gång aflyfta hela indelningsverkets börda, detta synes ej hvarken ur rättslig, militärisk eller statsekonomisk synpunkt kunna försvaras. Vidhåller man emellertid strängt denna fordran, så anser jag för min del det icke vara möjligt att för närvarande komma till någon lösning af frågan; men vill man deremot å omse sidor medgifva de jemkningar billigheten fordrar, så är det icke någon omöjlighet att komma till ett lyckligt resultat.

En reservant från denna Kammare och fem reservanter från den Första hafva i detta afseende framställt tvänne förslag. Hvad det förre beträffar, så kan jag icke finna något skäl, hvarför man skulle stöta allt hvad detsamma innehåller ifrån sig. Det är nemligen alldeles klart, att då reservanten föreslår Riksdagen att medgifva, att den hittills varande indelningsbördan skall minskas med en femtedel, så är ju detta endast en åtgärd till åstadkommande af en sådan lindring som äfven af dem, som motsätta sig Utskottets förslag, fast i en annan form här nu påyrkas eller medgifves, och för dem, som vilja att tungan af indelningsverket skall på alla samhällsklasser fördelas, öppnar ju reservantens förslag en lämplig utväg dertill. Att införa nya grundskatter eller besvär strider mot tidens riktning och de grundsatser, som i den nyare beskattningslagstiftningen gjort sig gällande, och följaktligen kan något skäl ej förefinnas att pålägga den nu befriade jorden, fastigheterna i städerna och det rörliga kapitalet några nya särskilda onera. Det enda sättet, hvarpå en utjemning lämpligen kan ske, är således att låta en nedsättning af en vid särskildt beskattningsföremål fästad grundskatt motsvaras af en allmän förhöjning af bevillningsafgifterna. Gör — i förevarande fall — man detta, så blir påföljden den, att på samma gång en femtedel af kostnaden för soldatens underhåll borttages från rust- och rotehållarne ålägges genom förhöjd bevillning en motsvarande skattetillökning visserligen till någon del äfven för den jord, som åtnjuter lindringen, men i större förhållande för hvarje annan fastighet i stad och på landet samt för hvarje person, som till staten erlägger bevillning efter andra artikeln. Emot reservantens förslag till lindring bör således ingenting kunna anmärkas, och icke heller emot *det sätt*, hvarpå, under förutsättning att lindringen först är medgifven, indelningsbördans afösning genom årlig afbetalning sedan skulle verkställas. Men på skäl, som jag förut anfört, anser jag det vara obetänkt och farligt att under förhanden varande förhållanden fatta beslut att den indelta arméorganisationen skall upphäffvas — och härmed sammanhang egande del af reservantens förslag kan jag således icke bifalla.

Enligt mitt omdöme är det bästa som nu kan göras, att, såsom de fem reservanterna i Första Kammaren föreslagit, fixera soldatlönens värde inom något visst belopp, som sedan icke får öfverskridas, samt låta rekryteringsbestyret af armébefälet öfvertagas, men vid värdebelloppets bestämmande göra den eftergift, som reservanten i Andra Kammaren ifrågasatt. Jag finner dock icke nödvändigt föreskrifva att lönebidragen från rotar och rusthåll ovillkorligen skola utgå endast i penningar utan må derom kunna bestännas att de, allt efter hvarje orts sed, skola få utgå antingen endast i penningar eller genom anvisande af en torplägenhet eller med penningar och spannmål, med ett ord, inom en viss bestämd värdegräns, men såsom det för hvarje ort finnes bäst passande.

En sådan åtgärd medför efter min åsigt betydande fördelar, både i ekonomiskt och militäriskt afseende, och man bereder derigenom ett lättare tillfälle för öfvergång både till den nya arméorganisation, som mången här åsyftar att införa, och till indelningsbördans framdeles möjligen skeende aflösning. Då man på det uppgifna sättet till nedsatt värde fixerat beloppet för de aflöningsbidrag, som från rotar och rusthåll böra utgå, bereder man icke blott de rustnings- och roteringsskyldige en omedelbar förmån, utan man bestämmer också grunden för en aflösning genom amortering, som sedan när som helst särskildt kan beslutas, och då man öfverflyttar rekryteringen på befälet, tager man derigenom bort det svåraste hindret för en ny, mera krigsduglig stams utbildande ur den nuvarande indelta. Jag är nemligen öfvertygad om, att i samma stund som armébefälet får ett visst aflöningsvärde från hvarje rust- eller rotehåll till sitt fria användande och dermed får besörja stamtruppens både rekrytering och underhåll, skall sjelfva början af öfvergången till en föryngrad, men alltid lika fast härbildning vara gjord, och denna sedan kunna åstadkommas utan alla våldsamma rubbningar, nästan omärkligt och med bibehållande vid de provinciellt omdanade nya korpserna af alla de stora minnen, som äro förenade med den indelta stammens organisation och tillhöra de särskilda regementen eller korpsen, hvaraf densamma nu består.

Ett sådant förmedlande organisationsförslag, som jag nu antydtt, skulle, jag vågar tro det, kunna lösa tvistefrågan, och detta genast redan vid denna riksdag; och äfven den, som allvarligt vill indelningsverkets upphäfvande, kan vinna det målet lika gärna på detta sätt, som på det, hvilket Utskottet föreslagit. Hufvudsaken är ändå att saken icke blifver uppskjuten till en kanske oviss framtid, utan nu afgöres. Skulle likväl majoriteten inom denna Kammar hafva fattat den bestämda föresatsen, att icke medgifva någon utsträckning af värneplikten, med mindre än att indelningsverket inom en kortare tid upphäfves, må då detta tydligen uttalas, så att frågan sedan står för alla klar och bestämd och man vet hvad man har att rätta sig efter. Den, som en gång uttalat den öfvertygelsen att indelningsverket icke till sina hufvudgrunder bör rubbas, skall visserligen svårligen beqväma sig till en ändring deri; men andra försök skola då komma att göras, hvilka dock — och detta är just olyckan — måste komma att föranleda mycken tidsutdrägt, innan de föra till något resultat, ty — det hoppas jag — ett sådant beslut, som man *nu* vill att vi här genast skola fatta om indelningsverkets omedelbara upphäfvande, kan hvarken af representationen i dess helhet eller af regeringen uppfattas

annorlunda än som blott och bart en meningsyttring, som icke kan leda till någonting, innan man genom utarbetande och framläggande af ett nytt arméorganisationsförslag, som hvilar på annan grund, har fått fullt klart för sig hvad man verkligen vill sätta i stället för det, som nu förkastas.

För att koncentrera hvad jag nu yttrat i afseende på möjligheten af frågans lyckliga lösning genom en förmedling af stridiga åsikter redan vid denna riksdag har jag uppsatt ett särskildt förslag, till hvilket jag nu icke vill begära något bifall, då så många andra olika förslag redan blifvit framställda, men som, i den händelse Utskottets hemställan skulle blifva, såsom äfven jag önskar, återremitterad, dock torde i någon mån kunna bidra till att få den vigtiga frågan löst så fort som möjligt, och som, om det också icke härtill får tjena, åtminstone skall i protokollet förvara huru jag tänkt, att de svårigheter, som möta för ett snart afgörande, skulle kunna undanröjas.

Förslaget lyder sålunda:

1:o) Att samtliga rust- och rotehållare skola vara berättigade att i stället för skyldigheten att anskaffa och underhålla karl få utgöra ett till visst värde på följande sätt bestämdt årligt lönebidrag:

a) Detta lönebidrag bör bestämmas särskildt för hvarje regements- eller korpsområde,

dels så, att detsammas värde kommer att motsvara fyra femtedelar af den medelkostnad för rote- eller rusthåll, hvartill hela underhållet för en soldat, ryttare eller båtsman för närvarande inom orten uppgår; och

dels så, att det, med stöd af förut inom orten gällande kontrakt eller der häfdvunnen sed, må få utgöras *antingen* genom upplåtelse af till viss afkastning uppskattad torplägenhet jemte en kontant lönefyllnad derutöver *eller ock* genom en i spanmål och penningar eller endast i penningar bestämd årlig afgäld, med eller utan dermed förenad rätt till bostad eller boplan på rotens eller rusthållens ego-område.

b) Angående lönebidragets värdebelopp och det alternativt bestämda sättet för detsammas utgörande, bör, med tillämpning af i förestående moment meddelade föreskrifter, direkt öfverenskommelse träffas emellan Kongl. Maj:t genom Arméförvaltningen å den ena och vederbörande rust- och rotehållare å den andra sidan, och dervid antagna bestämmelser skola blifva för orten gällande, intill dess någon deri inverkan ändring i rustnings- och roteringsbördan af Konung och Riksdag gemensamt beslutas; dock med hvarje enskild rust- eller rotehållare förbehållen rätt, att sednast vid näst efter inträffande vakans, få afgöra, om han vill fortfara att sjelf anskaffa och underhålla karl eller åtaga sig att för framtiden utgöra det för orten fastställda lönebidraget.

2:o) Vid i förestående punkt meddelade bestämmelser skola följande villkor och förbehåll vara fästade:

För hvarje rust- och rotehåll, af hvars egare det för orten fastställda lönebidraget utgöres, skall Kongl. Maj:t ega, att genom vederbörande regements- eller korpsbefäl låta antaga en soldat, ryttare eller båtsman, som, under förpligtelse att vara boende inom det kompaniområde, som han tillhör, skall aflönas dels genom det från roten eller rusthåll utgjorda lönebidragets oafkortade användande dertill, och dels, i den mån sådant be-

höfves, genom en kontant lönefyllnad, som med dertill särskildt anordnad anslag af allmänna statsmedel bör bekostas.

Då jag icke ansett de i reservationerna föreslagna komitéerna vara rätt lämpliga för sitt ändamål, har jag deremot trott, att det icke skulle vara svårt för Kongl. Maj:t och rotehållarne att direkt med hvarandra träffa öfverenskommelse om lönebidragens bestämmande till värde och beskaffenhet inom de olika orterna, om tillfälle dertill beredes. Sådant har skett redan vid indelningsverkets tillkomst; frågan derom behandlades då såväl i de särskilda orterna som vid riksdagen, och orternaingo då sjelfva efter vissa bestämmelser uppgöra de sedan gällande kontrakten och det har äfven låtit sig lätt göra, att tid efter annan träffa sådana aftal om vakansafgiftens erläggande. För att lugna dem, som frukta för en kringirrande lös stam, har jag också föreslagit, att det från viss rote- eller rusthåll utgående lönebidraget skall indelas till uppbärande af viss soldat med åliggande för denne, att vara boende inom det kompanis område som han tillhör; och dessa bestämmelser anser jag vara så mycket mera skäl fasthålla som någon ny, fullt god duglig arméorganisation, uti hvilken stammen skall utgöra den fasta sammanhållande delen, efter min tanke ej heller är möjlig i någon annan form, än den att både stamsoldaten och stambefälet skall vara boende midt ibland den beväring, för hvilken han skall utgöra stam och kunna användas såsom ledare. Efter värdesiffrans fixering skulle det äfven blifva lättare att, — om man än vidare, än nu är påtänkt, skulle vilja utveckla de värnepligtiges öfningar och det då befunnes möjligt att inom beväringens led kunna erhålla både fullt pålitliga och dugliga soldater och ett väl utbildadt underbefäl, — sedan kunna i lugn öfvergå till en annan arméorganisation än den nuvarande; men skulle i det afseendet någon slags opinionsyttring böra gifva sig tillkänna eller något beslut i denna Kammare fattas om införandet af ett annat system för framtiden, om majoriteten på allvar derom voro ense, så kunde detta vinnas genom en underdånig begäran till Kongl. Maj:t, att han ville taga i öfvervägande, huruvida icke en öfvergång till en ny stam kunde successivt ega rum och i sammanhang dermed förslag afgifvas till indelningsbördans aflösning på lämpliga och billiga grunder. Jag säger icke att jag för min del skulle vilja vara med om att föreslå att något sådant nu begäres, utan jag menar blott att de, som hafva den åsigten att indelningsverket är såsom arméorganisation föråldradt och bör afskaffas samt att tungan af detsammas underhåll i sammanhang härmed bör aflyftas, skulle kunna göra en underdånig framställning af sådan syftning, men i stället för tillfället nöja sig med den nedsättning af en femtedel af soldatunderhållets förutvarande kostnad, som här varit föreslagen. Aflösningen skulle sedermera i alla fall framdeles kunna ske på de af Friherre Ericson föreslagna eller några andra villkor, när rätta tiden dertill vore innè; men hela frågan om indelningsverkets indragning och rättigheten att få den bördan aflöst skulle på detta sätt blifva en framtidsfråga, som icke under denna farliga tidpunkt behöfde afgöras eller ställas i bindande sammanhang med den påträngande nödvändigheten att få vårt försvar ordnad och betryggadt. Genom den utväg jag föreslagit och hvilken jag velat få uti protokollet antecknad, har jag, då jag icke kan veta huruvida frågan om beredande af ett mera betryggande försvar för vårt land redan i dag eller först ef-

ter många års förlopp skall blifva löst, velat åtminstone för min del tillkännagifva, huru densamma i min tanke just i denna stund på ett fullt tillfredsställande sätt skulle kunna afgöras. Jag slutar med den förklaring, hvarmed jag började, att det framför allt är nödvändigt att de olika meningarne icke strida med hvarandra utan förena sig om att vinna ett gemensamt resultat och att detta måtte ske så fort som möjligt. Jag tror att hvarje dags uppskof är af stor fara och föranleder till ett stort ansvar, hvilket jag åtminsone icke vill draga öfver mig.

Herr Statsrådet Bredberg: Herr Talman! mine Herrar! Genom ett och annat vänligt meddelande har jag förnummit, att slutet af mitt förra yttrande i dag gifvit anledning till missuppfattning. Jag yttrade, att, om ett lindringsförslag, möjligen i det syfte som Herr Kallstenii i går, vunne Riksdagens bifall och såsom dess mening frambures till Kongl. Maj:t, det också skulle kunna påräkna välvilligt gehör inom regeringen. Herr Kallstenii förslag och åtskilliga andras gjordes under förutsättning af återremiss för att först behandlas af Utskottet. Man har således icke länkt, att denna Kammare och ännu mindre att representationen i sin helhet skulle utan vidare förberedelse antaga ett sådant förslag; och då kan man väl icke föreställa sig, att det skall kunna omedelbart pröfas af regeringen och minst, att det förslag, som i går framlades, redan i dag skulle kunna utan vidare antagas. Jag kunde icke yttra något sådant, och detta har aldrig heller varit min mening. Men hvad jag yttrat, med den kännedom jag eger om min Konung och mine kolleger, är, att en framställning från representationen om sådana lindringar, som kunde ske utan att förstöra vårt försvarsväsende, skulle vinna allvarligt och billigt gehör och tagas i sorgfälligt öfvervägande. Detta är allt hvad jag velat och kunnat säga.

Herr Per Nilsson i Espö: Då denna fråga är den viktigaste af dem, som förekommit till Riksdagens behandling under vårt nuvarande representationssätt, borde det icke väcka någons förundran, att diskussionen i detta ämne emellanåt antagit någon hetta. Så går det till i alla öfverläggande församlingar under behandling af stora frågor. Man har här ordat så mycket om fosterlandskärlek, och skulle det icke vara kärleken till fosterlandet, som i denna för fäderneslandets väl så viktiga fråga dikterade hvars och ens åsigter och inverkade på hans beslut, så vet jag sannerligen icke, i hvilken annan fråga denna känsla skulle tala högt bland oss.

Men under denna diskussion hafva rust- och rotehållarne eller de, som stå på deras sida, blifvit af motpartiet stämplade såsom egennyttiga varelser. Detta påstående har dock redan i gårdagens eftermiddagsplenum blifvit så fullständigt vederlagdt af Herr Sven Nilsson i Österslöf, att jag icke nu behöfver upptaga detta till besvarande. Några yttranden från motpartiets sida må det dock tillåtas mig att vidröra och att emot desamma nedlägga min allvarligaste och kraftigaste protest. Man säger nemligen, att indelningsverket icke är något annat än en grundskatt. Jag bestrider på det högsta riktigheten häraf. Grundskatt måste anses vara något helt annat än ett verk och en inrättning för försvaret, och

detta förhållande synes mig äfven hafva blifvit till fullo af Utskottet utredt genom dess förslag i fjerde punkten af nu föreliggande utlåtande "att hufvudsakligen lika grunder må tillämpas för rusthållaren under öfvergångstiden, och den till rustningens upprätthållande anslagna ränta eller tionde derefter återgå till statsverket." I denna punkt ligger skilnaden mellan indelningsverket och en grundskatt klar och tydlig. Indelningsverket är således blott en inrättning för landets försvar. Upprätthållandet af denna inrättning har ursprungligen ålegat hela folket och alla samhällsklasser, men i tidernas lopp hafva så småningm de mäktigare intressena och de privilegierade klasserna förstätt att afskudda sig sin andel i bördan. Jag vill ej trötta Kammarern med historien om det sätt, hvarpå detta afskuddande tillgick, men hvar och en, som blott vill kasta en blick i Utskottets betänkande och andra officiella handlingar, skall erfara detta. Men ända till den nuvarande tiden har det dock ej kunnat falla någon in, ej en enväldig konung, ej heller frihetstidens aristokratiska välde, att förklara indelningsverket såsom en grundskatt. De fem reservanterna af Första Kammarens ledamöter inom Utskottet vilja dock, att den enda lindring i roteringsbördan, som de vilja medgifva, skall bestå uti att ålägga de andra klasserna jordbrukare en grundskatt genom att såsom sådan bibehålla och fördela indelningsverkets börda. Att man bör betrakta indelningsverket i och för sig sjelf och icke i sammanhang med en grundskatt, derpå har denna Riksdag gifvit ett eklatant bevis, då den förklarat att Nyeds och Skinnskattebergs bergslager skulle roteras. Dessa bergslag ega likväl lika stora privilegier, som det ypperliga frälset i Sverige och hvilken annan fastighet som helst. Med samma rätt, som dessa kunna roteras, kan man äfven lägga rotering på all fastighet, både den som tillhör landet och den som städerna ega. Om ett dylikt förslag framställes, är jag öfvertygad derom att detsamma icke skulle väcka så mycken ovilja och så stort motstånd, som att bibehålla indelningsverkets börda för dem, hvilka ännu icke kunnat afskudda sig det tunga oket. Flera talare hafva yttrat sig om obilligheten deraf, att rust- och rotehållarne vilja från sina skuldror aflyfta denna börda och förmena, att de gerna kunna låta det förblifva vid det gamla; men de hafva dervid icke tagit i betraktande, att indelningsverket då orubbadt bibehålles, ehuru hvar och en inser, att det är otillräckligt till vårt förvar. Om det Kongl. förslaget vinner Riksdagens bifall, skulle denna börda ännu mera trycka på rust- och rotehållarne, särdeles de förstnämnda. Rotehållarne hafva kunnat frigöra sig från skyldigheten att bekosta soldatens mundering. Så är dock icke förhållandet med rusthållarne; denna börda vidlåder dem ännu. Rusthållaren åligger således att hålla läst och karl, och, om vapenöfnings tiden utsträckes, blir trycket af bördan ännu mera kämbart, enär munderingen under en längre tjenstgöring är utsatt för större nötning. Man ser hvilka bördor dessa ofta återkommande uniformsförändringar bära i sitt sköte; de åstadkomma icke den nytta, som motsvarar kostnaden. Vid dessa uniformsförändringar har man icke till hufvudsakligt ändamål att anskaffa goda och hållbara beklädnadspersedlar, utan endast att erhålla vackra och moderna uniformer. Vid persedlarnes anskaffning kan det icke heller tillåtas rusthållaren att sjelf ombesörja detsamma på det billigaste och mest ändamålsenliga sätt,

utan kompanichefen bestämmer både priset å persedlarne och hvar de skola beställas, och sedan återstår för rusthållaren intet annat än att betala. De tid efter annan återkommande befallningar om regementenas förseende med nyare vapen lägga äfven stora tyngder till den förut hårdt tryckande bördan på rusthållarne. Nyligen har man anskaffat nya sablar åt dragonerna och på samma sätt, som det tillgår med uniformsperedlarne, förståndigt rusthållarne att inköpa dessa vapen. Nu är det åter nödvändigt igen att skaffa dragonerna nya pistoler och andra vapen. Om det fallet kunde inträffa, att man erhöll vapen, som kunde användas, och icke nödgades kasta ut stora summor till detta ändamål för att efter några års förlopp anskaffa nya vapen, vore dermed ändock något vunnet, men nu är det icke otänkbart, att de nya vapnen finnas sämre än de kasserade. Genom en förlängd tjänstgöringstid skulle äfven i detta afseende bördans tryck på rusthållarne ökas.

Man har under diskussionen i denna fråga ordat om pressens hållning, folknöten och de petitioner, som från flera delar af landet blifvit uppsända till ledamöter af Riksdagen. Jag sätter ej mycket förtroende hvarken till det ena eller till det andra. Folkets sunda omdöme om det rätta är det enda att hålla sig vid. Bland andra petitioner har man tillstökat från Skåne en sådan, som cirkulerade så länge, att den fick namn af professorslistan och de fleste, som undertecknat densamma, äro i sjelfva verket professorer, adjunkter, docenter och andra akademiska medborgare, och blott här och der i landsorten har man lyckats få några rusthållare att underskrifva sina namn. Jag känner några af dessa rusthållare, men jag vill icke nu tala om dem. Emellertid väckte denna lista så stor förskräckelse bland allmogen, att underrättelsen derom spred sig som en blixtrundtonkring i orterna, och inom några få dagar erhöi jag ifrån rust- och rothållare inom Oxie, Skytts och Wemmenhög's härader den petition jag nu håller i min hand, ställd till Malmöhus läns riksdagsmän i Andra Kammaren. Jag vill icke upptaga tiden med att uppläsa densamma, men jag ber att få nämna att den endast är en protest emot professorslistan. Nu kan man visserligen framställa den invändning: hvad betyder denna petition mera än den andra? Den är visserligen försedd med 1,080 namnunderskrifter, men ega dessa namn större betydelse än de, som finnas å professorslistan? Jo, jag känner en stor del af de förra och vet att de män, som underskrifvit den petition jag håller i min hand, ega sundt omdöme och icke äro några lockebarn. Flere af de personer, som undertecknat äro sådana, som hafva extra rotering, hvaraf kan inhemtas, att den allmänna andan inom provinsen är sådan, att man, under erkännande af det obilliga, som ligger i en ojemm fördelning af roteringsbördan, vill bidraga till lindring deri äfven med uppoffring af enskilda intressen och fördelar. Det var med största glädje som jag i gårdagens plenum hörde Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet yttra, att, om Riksdagen antog Kongl Maj:ts förslag, regeringen sedermera skulle taga i öfvervägande de lindringar i roteringsbördan, som skulle kunna ifrågakomma. Jag betvivlar visst icke, att denna ärliga och trofasta hand skulle med kraft och energi söka fullgöra detta löfte, om det skulle komma i fråga att påfordra detsammans uppfyllande, men jag är lika mycket öfvertygad derom, att de privilegierade intressena då skulle uppresas sig der-

emot och utveckla så stor motståndskraft, att hvarje förslag om någon lindring i detta afseende icke vunne framgång. Bevis för detta påstående ligga i våra riksdagshandlingar. Vid 1809 års riksdag, då vår grundlag stiftades, afgaf Bondeståndet den lifligaste protest emot införandet af 114 § Regeringsformen och nekade Talmannen att underskrifva grundlagen. Hela Ståndet uppkallades då till Kongl. Slottet, hvarest det fick emottaga de allvarligaste föreställningar och förmaningar af regenten. Framställningen häruf läses i Chr. Naumanns Statsförfattningsrätt I bandet, 318 och följande sidor. Der visar sig hvad som finnes offentliggjordt i denna sak. Men huru uppfylldes det löfte, som då gafs Bondeståndet? Man har sedan den tiden icke sett, att de privilegierade klasserna eller regeringen framkommit med något förslag om några större jemkningar. 1856 års riksdag gifver oss ett ytterligare vittnesbörd härom. Dittills var den mindre jordbrukaren tillförsäkrad om rätten till husbehofsbrännvinsbränning. Vid behandlingen af denna fråga hördes i de tre andra Stånden så många röster utfala den försäkran att, om Bondeståndet ingick på husbehofsbränningsens upphörande, det skulle erhålla lindring i sina skattebördor. Huru har det gått med detta löfte? Jo, hvarje tal om lindring i en ojemut tryckande börda bemötes med ett nej, ett bleklagdt nej. Man må gerna invända, att husbehofsbränningen hade ett menligt inflytande på egendomsvärdet; men dess afskaffande hade dock till följd en ny utgift för folket, derigenom att det icke kunde sjelf fylla sitt behof af brännvin, utan måste köpa detsamma samt använda sin potates till kreaturens utfodring. Så stor förlust har det orsakat de mindre jordbrukarne, att egendomarne fallit så i pris, att de icke mera kunna uppstiga till sitt egentliga värde. Just med sådana minnen för ögonen vill man gerna tänka sig litet före, innan man åtager sig nya bördor, och folket, som är beredvilligt till nya uppoffringar just när det gäller det älskade fosterlandets väl, hysa denna betänksamhet och uppställa ifrågavarande villkor icke af egennytta utan derföre, att de se sig hafva rättvisan på sin sida.

Här har man framlagt så många förslag till jemkning och bemedling; men hvad dessa förslag, synnerligast dem, som tryckta utdelats till Kammarens ledamöter, angår, ville jag kalla dem heldre för salongsförslag än praktiskt utförbara förslag. Om man granskar huru de skulle taga sig ut i praktisk tillämpning, så finner man, att landet skulle ständigt öfversvämmas af kompromisser, syner och andra förrättningar i sådan mängd, att våra nuvarande tjenstemän icke skulle blifva tillräckliga för ombesörjandet af alla dessa förrättningar.

Ehuru mycket ännu kunde återstå för mig att anföra, vill jag dock icke längre upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Gustafson: Då jag begärt ordet i denna fråga, har det ingalunda skett derföre, att jag trott mig kunna, genom det obetydliga jag har att anföra, inverka på andras förut fattade öfvertygelse; men jag har ansett det vara min pligt att låta till protokollet anteckna mina tankar i detta för vårt fosterland så utomordentligt viktiga ämne.

Jag ber då till en början få nämna, att, enligt min åsigt, sednare

tiders politiska tilldragelser i vår verldsdel kraftigt mana oss att skyndsamt ordna vårt försvarsväsende på ett sådant sätt, som är med tidsförhållandena och vårt lands tillgångar förenligt. Ett uppskof härutinnan *skulle kunna* medföra de sorgligaste följder för vårt fosterland, och jag är derföre fullkomligt öfvertygad, att vi redan denna riksdag skola, utan afseende på några enskilda intressen å ena eller andra sidan, kunna öfverenskomma om ett beslut, som tillfredsställer landets fordringar och hedrar den svenska representationen.

För min enskilda del må jag öppet bekänna, att jag hyst stora betänkligheter vid indelningsverkets borttagande; jag har trott, att man icke skulle handla politiskt klokt uti att icke låta detta fortfarande utgöra grundvalen för vårt försvar. Men *då* personer med framstående militäriska och statsmannainsigter, bland hvilka personer jag tillåter mig att särskildt nämna de fem reservanterne i Första Kammaren, icke dragit i betänkande att föreslå den indelta soldatens och kavalleristens försvinnande; *då* jag vidare numera är öfvertygad derom, att vi ej i den närmaste framtiden skola kunna blifva ense om ett förbättrade försvar, derest vi vilja bygga detta på annan basis än indelningsverkets aflösning; samt *då* jag för det tredje hoppas, att en ännu större enighet och samdrägt, än hittills egt rum, skall blifva inom representationen rådande, derest indelningsverket, som icke så sällan varit ett tvistefrö, borttages, har jag trott mig böra låta mina betänkligheter vika. Häraf följer dock ingalunda, att jag vill ingå på Utskottets utlåtande i denna punkt, hvilket, enligt mitt förmenande, icke är bygd på fullkomligt rättvis grund. Jag kan för min del icke godkänna Utskottets uppfattning, att man skulle begå *en orättvisa, ett våld* emot de nuvarande indelningshafvarne genom att pålägga dem, liksom öfriga medborgare, en utsträckt värnepligt med indelningsverkets bibehållande. Visserligen vill jag medgifva, att, när indelningsverket infördes, man icke gick rättvist till väga, ithy att man ej fördelade dess bördor lika på rikets samtliga innevånare; men icke kan jag finna, att den *då* begångna orättvisan godtgöres på sätt, som Utskottet föreslagit, derigenom att man förklarar, *det de nuvarande* rust- och rothållarne skola efter femton år blifva befriade från ifrågavarande, på deras fastigheter hvilande onus. Dessa rust- och rothållare hafva nemligen redan af sina företrädare i eganderätten, och dessa återigen af sina och så allt igenom, blifvit godtgjorda för denna statens in-teckning i deras fastigheter derigenom, att de för dessa erlagt en lägre köpeskillning än de kommit att göra, derest fastigheterna icke graverats af denna in-teckning.

Deremot anser jag *billigheten* ovilkorligen fordra, att staten, vid indelningsverkets aflösning, icke utkräver hela värdet af rote- och rusthållet, ty, enligt min åsigt, kunna icke jordbrukarne, hvilka redan förut äro hårdt beskattade, tåla vid såväl att till fulla beloppet aflösa indelningsverket som att fullgöra den nu föreslagna utsträckt värnepligten. Jag ansluter mig således för närvarande till det af Friherre Ericson i i hans reservation framlagda förslag, hvilket af dem, som i detta utlåtande förekomma, mest tillfredsställer mig. Dock kan jag icke helt och hållet godkänna detta. Så t. ex. synes mig det af honom angifna sättet för rust- och rothållens uppskattning icke lämpligt; jag finner detta icke innebära tillräckliga garantier. Skulle man likväl vilja bibehålla det, torde

man böra bestämma ett minimum och ett maximum, hvarunder och hvaröfver värdet af rust- och rothållen icke finge beräknas, på det att å ena sidan statens samt å andra rust- och rothållarnes säkerhet icke måtte äfventyras. Atskilliga andra väsendtliga anmärkningar skulle jag kunna hafva att göra emot detaljerna i detta förslag, men, då det icke torde vara lämpligt att nu på rak arm godkänna detsamma hvarken oförändradt eller med modifikationer, anhåller jag, att den nu föredragna punkten måtte blifva till Utskottet återremitterad, på det att Utskottet måtte komma i tillfälle till Riksdagen inkomma med ett förslag i den af Friherre Ericson, i hans reservation, angifna syftning.

Innan jag slutar, ber jag få nedlägga min protest emot det sätt, hvarpå diskussionen i detta ämne under gårdagen i allmänhet fördes på detta rum. Man kan icke annat än på det högsta beklaga, att personer, äfven de som stå på höjden af bildning, tillåta sig tillvitelser och personliga förolämpningar. Jag tror för min del, att diskussionen icke vinner härpå; och säkert är, att de personer, hvilka tillåta sig dylikt, derigenom icke förvärfva sig sina motståndares aktning, hvilket dock är ett nödvändigt villkor för att kunna i någon mån inverka på dem.

Herr Hierta: Jag börjar med samma anmärkning, som den siste värde talaren gjorde, att allt hvad som nu kan ytterligare sägas i denna fråga, icke skall ändra densammas utgång, och således hade det kanske varit rådligast för mig att icke begära ordet på denna sena timma, då många ledamöter vanligen hysa en fullt berättigad längtan efter mera substantiell uttöning än den, som kan erhållas vid åhörandet af ett yttrande i en sak, så uttömd som denna. Men jag har för min del, likasom de flesta, ett behof af att uttala min tanke i frågan, isynnerhet som denna tanke i någon mån afviker från de meningar, kring hvilka hufvudgrupperna samlat sig under den föregående öfverläggningen.

Jag tänker dervid icke inlåta mig på försök att bedöma fördelen eller olägenheterna af centralförsvaret, som en föregående lärd talare sysselsatt sig med att afkräta. Detta system har haft sin tid och, om det än icke numera anses lämpligt, så var det dock utgånget från militäriskt vetenskapliga grunder och omfattades på sin tid af många, som ansågos tillhöra landets skickligaste militärer. Jag vill icke heller sysselsätta mig med försök att bedöma, huravida indelningsverket bör existera eller icke, emedan jag tror, att det icke tjänar till något att i en om än så lång afhandling framställa sina tankar derom, då detta numera icke torde rubba någons öfvertygelse. Deremot anser jag det icke vara utan vigt att söka framställa min åsigt rörande sjelfva frågans så att säga taktiska ställning.

För att icke behöfva gå för långt tillbaka i diskussionen, ber jag endast att få upptaga ett yttrande af den näst siste talaren, nemligen Herr vice Talmannen, som lade mycken vigt derpå, att det icke går an att uppskjuta frågans afgörande till en aflägsen tidpunkt. Jag ber då att härvid få anmärka, att åtminstone jag icke hört någon tala om att uppskjuta denna sak till en *aflägsen* tidpunkt, men måne icke frågan är af så stor och omfattande vigt, måne den icke innebär så många spörsmål i organiskt och finansiellt hänseende, att den väl tål att tänka på något längre
än

än för dagen? Jag tillåter mig härvid att erinra om en anmärkning, som jag gjorde, då den Kongl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof remitterades. Denna Kongl. proposition ankom till Riksdagen redan före den nu föreliggande om landtförsvarets ordnande, men likväl finnas i den förstnämnda förutsättningar om fordringar på penningeanslag, som ega sammanhang med detta ordnande.

Vid det tillfället förklarade en bland Konungens rådgifvare, att dessa fordringar icke utgingo från eller stodo i sammanhang med någon farhåga derom, att landet vore utsatt för öfverrumpling af någon af dess grannar, utan blott afsågo behövet och nödvändigheten af att kunna åstadkomma en respektabel neutralitet, — och äfven sjelfva propositionen gaf vid handen, att, i enlighet härmed, meningen icke vore att *brådstörta* försvarets iordningsättande, utan låta detta hafva sin lugna gång under sex, sju eller nio år, jag minnes nu icke noggrannt hvilketdera, under det man likväl vid öfverläggningen härstädes sökte att göra en påtryckning på representationen om angelägenheten af att *genast* bevilja hvad regeringen begärt i anslagsväg. Jag tillät mig då att framkasta den frågan, huruvida den nuvarande politiska ställningen kunde anses vara sådan, att man behöfde på en gång bevilja allt, som regeringen för försvarets ordnande begärt, och jag tog mig äfven friheten att söka besvara denna fråga från den ståndpunkt, hvilken jag ännu innehar. Jag tror nemligen, att regeringen i ett så viktigt spörsmål som detta, hvilket gäller icke blott ökade anslag, utan äfven en omorganisation, som lägger betydligt ökade skyldigheter på en stor del af befolkningen, icke kan med skäl finna det vara ohemult begärdt, om man önskar att få tänka på saken något längre än ett ögonblick. Huru har då sedermera denna fråga i sin vidsträcktare omfattning blifvit behandlad. Jag vågar icke tillmäta mig att kunna gissa hvarifrån det kommer, men lika fullt är det känt för Kammaren, att de flesta påtryckningar, som kommit utifrån genom pressen, skett i den syftning icke blott att Riksdagen bör taga i moget öfvervägande hvad regeringen föreslagit, utan äfven att denna pröfning bör företagas just *nu*, och att Riksdagen bör just nu lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition, vid äfventyr att stora vådor annars äro att befara. Från flera håll i pressen hafva otaliga sådana uppmaningar framkommit med allt mera stegrad ifver, i samma mån som tiden för ärendets pröfning nalkats; och jag ber att till bevis härpå få uppläsa några uttryck ur ett par tidningar från de sista dagarne, hvarutaf kan inhemtas, huru man från vissa håll vill söka stämpla dem, som i denna fråga icke vilja gå brådstörtadt tillväga, utan önska något andrum, såsom ledda blott af egen nytta och nära nog ovärdige folkets förtroende. — För några dagar sedan fick man i en viss tidning se en artikel af en person, som uppgifves vara en landstingsman. Jag ber att få uppläsa en liten del af denna artikel, af följande innehåll: "Ett af de ögonblick, som såväl i den enskildes som nationernas lif fordra afgörande handling, är nu inne för att briuga till slutlig lösning den viktigaste frågan inom vårt statslif, den om ett bättre ordnande af vårt fosterlands försvar. Den har länge nog stått på dagordningen. Svenska folket väntar af dess representanter ett bestämdt beslut. *Det kan ej längre med tålmod tillåta någon slags upp-*

skofspolitik. Klart svar måste gifvas, huruvida Sveriges folkrepresentation vill en förbättrad arméorganisation eller icke. Detta svar må blifva ja eller nej, det må affattas efter hvad fosterlandets väl kräfver eller efter hvad egennyttn eller biasigter förestäfa. Svar måste gifvas. Om svaret af folkrepresentationen blifver nej, måste man genom nya vals förordnande förvissa sig om folkets tänkesätt, och detta så ofta, till dess sig oförtydligt visar hvad svenska folkets vilja är. Vill det häfda sin sjelfständighet, måste det besluta en försvarsorganisation, som skyddar dess frihet. Förnyade afslag på framställningar härom kunna ej annorlunda tolkas, än såsom antydan, att Sverige vill göra sig till ett byte för den första inkräktare, som anmäler sig.“

Jag bör kanhända särskildt anhålla om ursäkt, för det jag inom denna Kammare citerar utdrag ur en tidningsartikel; men jag hoppas att det icke skall anses alldeles olämpligt, ifall det citerade innefattar ett koncentreradt uttryck af den häftighet, hvarmed man från flera håll framförallt yrkar på att saken skall så att säga ögonblickligt afgöras. Jag tager mig då friheten anmärka, att artikelförfattaren låtsar, som om det icke finnes någon, som önskar en förbättrad organisation af vårt landtförsvär, men likväl kan önska någon besinningstid för afgörande af en så omfattande fråga; och när man läser sådana uppmaningar, som denna artikel innehåller, kan det verkligen vara litet skrämmande för en sjelf att våga begära att få tänka på saken.

I en annan tidning, som i viss mån skall vara af officiel egenskap, lästes i går morgse följande: "Det är i dag den stora frågan skall afgöras. Representationen skall i dag afkunna domen öfver vår nationela tillvaro och domen öfver sig sjelf. Den folkförsamling, som icke visar sig vilja underordna de enskilda intressena, huru mäktiga de än må vara, under omsorgen för fosterlandets trygghet, ära och oberoende, *den folkförsamlingen har spelat ut sin rol och ohjelpligt förlorat nationens förtroende.* Vi kunna dock icke tro, att vår Riksdag skulle vilja göra en dylik moralisk och politisk bankrutt."

Jag vill icke trötta med flera citater, men Kammarerna kan redan af det nu anförda finna, huru hetsiga ansatserna varit mot representationen att icke tillåta sig något uppskof, det är, med ett ord sagdt, alldeles som om fienden stode för dörren. Frågan är dock denna: Är faran så stor, att vi icke hafva rätt att få betänka oss? Jag tror icke detta och jag ber derföre att få yttra ännu några ord angående detta kapitel. I flera af hufvudstadens dagliga tidningar har man nemligen också med ytterlig ifver sökt förklara nödvändigheten deraf, att nu genast afgöra frågan *på den grund, att hela landet redan skulle hafva uttalat sig för*, om icke den Kongl. Propositionen i dess helhet, så åtminstone och hufvudsakligen den nya värnepligtslagen. Och hvarpå grundas nu detta påstående? Jo, på åtskilliga telegram angående hållna folkmöten och de åsikter, som dervid skola blifvit uttalade. En talare på andra sidan har redan yttrat sig om beskaflenheten af dēt s. k. professorsmötet i Lund och huru stor betydelse kan fästas vid de dervid uttalade åsikter, såsom uttryck af hela svenska folkets tänkesätt. Men jag skall be att få tillägga en anmärkning om hurudant förhållandet med dessa folkmötens beslut i allmänhet

är att anse såsom opinionsyttringar i afseende på det nu föreliggande Kongl. förslaget särskildt.

Vid alla dessa folkmöten har man uppställt vissa frågor, på hvilka jag tilltror mig kunna påstå oss ega ett temligen noggrannt genomgående prof i frågorna vid det folkmöte i försvarsfrågan, som för ett par dagar sedan hållits i Göteborg. Redogörelsen för detta möte finnes i följande till Aftonbladet ankomna telegram: "Göteborg den 14 April, kl. 1.30. Det i går afton hållna mötet i försvarsfrågan var temligen talrikt besökt.

Första frågan: "Anser mötet vår krigsmakt till lands och vatten för närvarande vara i det skick, att landet kan värna sin sjelfständighet?" besvarades af mötet med enhälligt *nej*.

Andra frågan: "Anser mötet, att vårt försvar bör hufvudsakligen grundas på allmän värnepligt, utan rätt till lega och friköpning?"

besvarades med lika enhälligt *ja*.

I afseende på tredje frågan: "Bör denna beväringarmé förses med stam, eller icke? Och, i förra fallet, bör denna stam vara värfvad, eller bör dertill användas vår nuvarande indelta armé?"

upptod en vidlyftigare diskussion och beslöts, att denna diskussion skulle få gälla såsom svar på frågan.

Fjerde frågan: "Äro mötets medlemmar för sin del beredda att underkasta sig de personliga besvär och uppoffringar, som ordnandet af ett kraftigt försvar kan erfordra?"

besvarades med enhälligt *ja*."

Nu tager jag mig friheten att upprepa och nästan påstå, att innehållet af detta telegram kan ungefärligen betraktas vara ett program för de flesta andra mötens öfverläggningar och att en liten granskning af ifrågavarande folkmötes beslut skall kunna angifva, om man kan af dessa korta telegram hemta stöd för det påståendet, att svenska folket redan definitivt yttrat sig om den här under öfverläggning varande saken. Hvad nu den första frågan angår, så tror jag, att icke någon besvarat densamma annorlunda, än man gjorde i Göteborg, och att *alla äro ense derom, att mera måste göras för försvaret, än man hittills gjort*, för att få detsamma i ett tillfredsställande skick. Hvad den andra frågan beträffar, så tror jag, att icke heller om denna punkt olika meningar yttrats, och att således folkmötets svar i den punkten icke heller behöfver framhållas såsom ett påtryck mot någon likgiltighet hos representationen i detta afseende. Vidkommande den tredje frågan, så heter det derom i telegrammet, att mötet beslöt, att den vidlyftiga diskussion, som derom uppstått, skulle få gälla såsom ett svar på frågan; men man får icke veta någon-ting om diskussionens innehåll och kan således icke få någon kännedom om beskaffenheten af mötets beslut. Jag tror det icke behöfvas någon särdeles vidlyftig deduktion för att ådagalägga, att denna fråga just är en af kärnpunkterna i hufvudfrågan, och likväl har densamma icke blifvit besvarad på annat sätt, än att diskussionen skulle få anses vara ett svar på frågan. I afseende slutligen på den fjerde frågan, "om mötets medlemmar vore beredda att underkasta sig de uppoffringar, som ordnandet af ett kraftigt försvar kan erfordra", så innehåller icke heller detta något annat, än hvad hvar och en af representationens medlemmar utan afseende på olika meningar i öfrigt besvarar med *ja*. Dertill kommer dock den frå-

gan: Hvari bestå då dessa uppoffringar, huru långt skola de sträcka sig? och om svaret härpå äro alla icke ense, men, framför allt, icke ligger uti svaret något uttalande derom, att saken nödvändigt skall ögonblickligt afgöras. Jag har velat lägga vikt på detta, derföre att man påstår, att svenska folket redan uttalat sin opinion i en bestämd riktning. Jag tager mig friheten att erinra Kammararen (hvilken erinran dock sannolikt icke är behöflig), att beträffande alla dessa möten så är det väl möjligt, att en och annan af deltagarne deri genom tidningarne fått del af den Kongl. propositionen om landtförsvarets ordnande, men knappast troligt att flertalet hunnit blifva bekanta med det Särskilda Utskottets Betänkande och de detsamma åtföljande reservationerna. Om denna förmodan är riktig, så hemställer jag huruvida man kan för ett sådant häftigt anlopp mot Riksdagen, att den skall vara skyldig att afgöra frågan utan allt dröjsmål, åberopa såsom ett stöd, att hela landet redan uttalat sin opinion, då knappast en hundrededel eller en tusendedel af befolkningen varit i tillfälle att ens förskaffa sig kännedom om Utskottets Betänkande och reservanternas särskilda förslag, enär detta betänkande ännu knappast varit i sin helhet aftryckt i någon tidning och kännedomen derom åtminstone icke är allmänt spridd i riket. Af hvad jag nu yttrat, må dock ingen se ett begär hos mig att vilja underkänna uttrycken af den allmänna opinionen eller svenska folkets röst, hvarpå jag lägger den högsta vikt. Men jag ber att få göra skilnad mellan det här förevarande fallet och ett sådant, som inträffade t. ex. före den nuvarande representationens antagande, då svenska folkets röst, der den uttrycktes genom folkmöten, verkligen var ett resultat af en långsamt mognande öfvertygelse och en mångårig erfarenhet om de svårigheter och missbruk, hvartill den gamla representationen gifvit anledning. Det behöfdes då icke en framställning från regeringen för att åstadkomma en allmän opinion, den fanns redan, men då denna framställning kom, måste dock förslaget till grundlagsändringen hvila från den ena riksdagen till den andra, innan det kunde afgöras, och under tiden var det således möjligt för hvar och en att taga del af detta förslag och derom bilda sig en noggrann öfvertygelse; men detta har varit fysiskt omöjligt med det nu föreliggande förslaget. Då man betraktar allt detta, vet jag samnerligen icke, huru man skall karakterisera hela den ifver, som visat sig för att saken genast skall för dagen afgöras, och jag har tagit mig friheten fästa uppmärksamheten derå samt anhåller, att detta måttet tjena till ursäkt, att jag i likhet med en ärad representant från Halland önskar att rådrum måtte lemnas för frågans allvarliga begrundande. Jag vet icke annat skäl eller motiv för den häftighet, hvarmed det, såsom man ser, drifves på sakens afgörande nu genast, än hvad berättas hafva blifvit af en ledamot af Stats-Utskottet från Första Kammararen yttradt, nemligen, att man bör passa på medan vinden blåser åt det hållet, ty sedermera kan det blifva osäkert att få sin önskan uppfyllt.

Såsom ett ytterligare svar på frågan, huruvida det kan anses vara oberättigadt att begära ett rådrum med sakens afgörande, hvilket rådrum jag för min del icke önskar längre än till nästa år, så hemställer jag om icke denna mellantid ganska väl kan behövas för vederbörande för att vidtaga nödiga förberedande åtgärder till frågans lösning,

utan behof att derföre hafva definitivt bestämt omfånget af de skyldigheter, som svenska folket underkastar sig. Man måste nemligen komma ihåg, att det här icke blott gäller en allmän värnepligt och utsträckning i tiden för beväringens vapenöfningar, utan äfven ombildning af befälet och penningeanslag till materielen. I afseende på det sistnämnda har ej något parti haft en olika mening med ett annat om att bevilja det nödvändiga. Alla äro ju i det afseendet beredvilliga till uppoffringar och hafva redan visat detta vid pröfningen af den Kongl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof och det torde således vara tillräckligt mycket att göra, äfven om vi nu icke afgöra den mest brännande frågan. Men en särskild stor anledning och måhända den största, till ett uppskof ligger i svårigheten, att icke säga omöjligheten, att nu komma till ett bestämdt resultat med den stora meningsskiljaktighet, som förefinnes.

Jag må säga, då jag nu öfvergår till sjelfva Utskottets betänkande, att, oaktadt man icke lär kunna förneka rättmätigheten af de bekymmer, som af rust- och rotehållarne blifvit för representationen yppade, i afseende på den ökade tunga, som genom den nya värnepligtslagen skulle dem åläggas, jag måste bekänna, att jag icke anser Utskottet hafva löst sin uppgift på fullt berättigadt sätt. Jag tror nemligen, att det hade varit Utskottets skyldighet att yttra sig öfver Kongl. Maj:ts proposition om värnepligtslagen, äfven utan att dervid binda frågan om indelningsverkets aflösning såsom villkor. Då Kongl. Maj:t framställde proposition till Riksdagen, huruvida representationen ville ingå på antagandet af en ökad värnepligt under den förutsättning att indelningsverket skall bibehållas, så var det, enligt min tanke, representationens oafvisliga skyldighet att gifva ett rent svar om eller huru mycket den härutinnan ville antaga, och ett sådant svar måste, enligt mitt förmenande, lemnas, om en återremiss kommer att ega rum. Svaret härpå i Utskottets nya betänkande må nu blifva antingen ett ja eller ett nej, så är det dock nödvändigt att icke kringgå frågan, men detta har dock nu på visst sätt skett. I sammanhang härmed ber jag att få uttala min åsigt rörande *vilkoret*, som här blifvit så mycket ventileradt, nemligen, om rust- och rotehållarne äro berättigade till indelningsverkets aflösning, utan att lemna full ersättning derför till Statsverket. Utskottet har sjelf å sidan 10 i dess betänkande förklarat, att indelningsverket är ett real-onus. Man har under diskussionen här i Kamraren gjort skilnad mellan ett så beskaffadt real-onus och en grundskatt. Jag tilltror mig icke kunna fullständigt utreda detta; men då man erkänt indelningsverket vara ett real-onus och då grundlagen i 73 och 80 §§ tydligen tillägger representationen rätt att öka krigsmakten utöfver det nuvarande indelningsverket, så skulle, i händelse Riksdagen bifölle Kongl. Maj:ts proposition, inga äldre öfverenskommelser kunna befria någon särskild klass ifrån efterkommandet af detta bud; ty i alla samhällen måste finnas en högsta makt — och denna är här de båda statsmakternas gemensamma vilja — som eger att förordna om åläggande af alla allmänna skyldigheter. Det bör visserligen icke förundra, att rust- och rotehållarne önska undandraga sig den börda, som i nuvarande förhållanden pålægges dem, och alla, som hafva en börda, kunna hysa en dylik önskan, men detta berättigar dem icke att ensidigt stipulera en sådan befrielse såsom ett vilkor för att yttra sig om ett af den ena statsmakten

till den andra framställt förslag, ty man har rätt att säga ett klart *ja* eller *nej* till den utsträckta skyldigheten, men icke något vidare. Frågan blir då i detta afseende, huru den Kongl. propositionen skall besvaras eller hvad som skall inträffa, om den besvaras med *nej*. Svaret blir då i värsta fall, att man får stadna vid det närvarande. Såsom provisoriskt måtte icke heller det närvarande tillståndet vara alldeles utan betydelse för försvaret, synnerligast om Konung och Riksdag skulle vilja komplettera detta försvar inom en cadre af mindre dimensioner än den nu föreslagna. Man synes nemligen hafva förbisett, att någon viss tid för beväringens vapenöfningar för närvarande icke är bestämd och att det således ankommer på regeringen, såvida hon erhåller anslag dertill, att utsträcka dessa öfningar, så långt hon behagar, och redan med dessa ökade öfningar, om de äro nödvändiga, skulle vi sannolikt erhålla ett bättre försvar än nu. Jag vill icke ingå i några politiska betraktelser, ehuru jag tror, att det icke skulle möta så särdeles stora svårigheter att visa, att Sverige icke har mycket att frukta för ett fredsbrott, då det synes temligen klart att ingendera af våra två så mäktiga grannar skulle tillåta den andra att sätta sig i besittning af någon del af vårt land för att derigenom tillvinna sig herraväldet öfver Östersjön, och Englands intresse icke heller kunde tillåta det att vid ett sådant tillfälle förblifva en likgiltig åskådare. Jag vill icke inlåta mig i närmare betraktelser häröfver, men jag tror, att man deraf kan hemta stöd för sitt resonement, huruvida det är angeläget att just nu göra de yttersta ansträngningar för vårt försvar, hvilket åter vore helt naturligt, om, som man från vissa håll söker förespegla, vi hotades af en öfverhängande krigsfara.

Man torde påminna sig, huru det hette i trontalet vid riksdagens öppnande: "Väl har krigslågan hittills varit begränsad till de två från början stridande folken, men anledningar att befara hennes vidare kringgripande saknas icke. Traktater, ingångna för ordnande af de särskilda staternas inbördes förhållanden, omgifvas icke af samma helgd som tillföre, och det politiska rättstillståndet kan alltså anses hvilat på osäker grundval." Det är icke min afsigt att framställa något klander mot trontalets innehåll, derföre att den tid, då det framkom, var synnerligen upprörd; men jag hemställer till edert öfvervägande, mine Herrar, om I icke ansen, att redan den korta tid, som sedan förflutit, gjort sinnesstämningen i allmänhet betydligt lugnare. Jag tager mig friheten erinra om det intryck, som vid riksdagens början mot en och annan förorsakades af sådana berättelser som då sattes i gång, t. ex. om ett preussiskt geheimeråd, som sades hafva besökt Carlskrona antagligen för att taga noga reda på ställningen derstädes, och om den fruktan som man genom denna historia sökte åstadkomma, att preussarne sannolikt skulle vilja bemäktiga sig Carlskrona, kanhända att denna berättelse äfven hade en liten andel i anledningen till anslaget för Carlskronas befästande. Jag hemställer, om icke denna fruktan sedermera någorlunda dunstat bort, och jag tror, att, om oss beredes tillfälle att någon liten tid uppskjuta afgörandet af det nu förevarande ärendet, så kommer sannolikt sjelfva den basis, hvarpå det häftiga anloppet blifvit grundadt, eller förutsättningen af faran för krig, att till största delen försvinna. Jag vill icke anföra åtskilliga andra omständigheter utifrån, som också tala för en förändring i ställningen

Jag anhåller blott att få påminna om, huruledes den stora tyska riksdagen i sin adress till den nye kejsaren uttryckligen och varmt yttrat sin önskan om att numera få komma i åtnjutande af en varaktig fred, under åberopande af att Tyskland genom sina framgångar i det sista kriget uppnått det dermed sökta ändamål och i öfrigt vunnit så mycket, att det icke vidare behöfver eller önskar inblanda sig i andra länders angelägenheter. Jag tror också, att åsynen af alla dem, som från det sednaste kriget med stympade lemmar återkommit till Tyskland, bidrager att befästa denna önskan om en varaktig fred och lagt en stor och allvarlig mening under den af riksdagen uttalade opinionen. Hvad de mindre staterna beträffar, så läser det ej komma i fråga för någon af dem att anfalla oss. Hvad sjelfva folken beträffar, så betvivlar väl ingen, att de alla utan undantag önska och sucka efter fred och efter minskning af militärbördorna. Deraf kommer man väl icke genast till en allmän afväpning, men jag tror för min del, att det nuvarande politiska tillståndet i Europa icke företer några sådana anledningar till farhågor för vårt land under den närmaste framtiden, att vi icke ega tid att i lugn tänka på ordnandet af vårt försvar.

Det är under dessa förutsättningar, som jag anhåller om denna punkts återremitterande till Utskottet, och jag tillåter mig dervid uttrycka den önskan, att Utskottet måtte yttra sig öfver hufvudfrågan i den Kongl. propositionen och således uttala sin åsigt om i hvad mån den nya värnpligtslagen kan tillstyrkas eller icke, äfven under den af regeringen antagna förutsättningen af indelningsverkets bibehållande.

Härmed afslöts öfverläggningen för förmiddagen och Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 3.

Öfver den under föredragning varande första punkten af Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1, fortsattes än vidare öfverläggningen; och afgifvos yttranden af följande ledamöter:

Grefve Posse: Angående förevarande fråga äro nu alla ense i en punkt, nemligen att landets försvar för närvarande är ordnad, på ett sätt, som icke är tillfredsställande, samt att det åligger regering och representation att samverka till åstadkommande af en organisation af försvarsväsendet sådan, att den kan betrygga landets frihet och sjelfständighet. I afseende på sättet för denna organisations genomförande äro meningarne deremot mycket delade. Det sista krigets erfarenheter hafva öfvertygat de fleste, att hvarje lands försvar numera måste ordnas på helt annat sätt, än tillföre. Man har för icke så länge sedan trott de stående härarne med sina aktningsbjudande veteraner bäst betrygga en

fast arméorganisation. De nya tidernas materiel och krigföringsätt hafva deremot föranledt den uppfattning, att till antalet mindre, ehuru väl öfvade och väl beväpnade trupper icke äro till fyllest, utan att hvarje krig hädanefter måste utkämpas af stora truppmassor, öfvade enligt reglorna för en ny krigskonst och beväpnade med den förträffliga krigsmateriel sednare tidens uppfinningar numera erbjuda. Stora truppmassor kunna naturligtvis icke åstadkommas af ett litet folk, annorledes än genom införande af fullständig folkbeväpning.

Jag vågar antaga, att man i vårt land är nära nog ense derom, att omorganisation af vårt försvarsväsende måste ske, i förening med allmän folkbeväpning, utan lega eller friköpningsrätt. Till följd af indelningsverket, som hos oss är egendomligt, måste naturligtvis frågan om en ny arméorganisation blifva mera svårlöst i vårt land än i något annat. Det blir nemligen en oafvislig nödvändighet att taga i öfvervägande, huruvida en folkbeväpning kan förenas med den gamla institutionen, d. v. s. huruvida den kan på lämpligt sätt så ordnas, att den organiskt samman-smälter med indelningsverket. De äro icke få, som hysa den åsigt, att en sådan förening är omöjlig; och för min del vill jag nu genast tillkännagifva, att jag sluter mig till denna åsigt såvida det visar sig, att representationen verkligen är villig att på fäderneslandets allare bringa de tunga offer af både penningar och personliga tjänstbarheter, hvilka utan tvifvel erfordras för en stark arméorganisation, grundad på allmän värnepligt. De skäl för min uppfattning, som jag ber att få återöpa, äro i främsta rummet, att det synes mig opraktiskt ifrågasätta en arméorganisation på två olika linier, en åtgärd, som aldrig kan medföra den fasthet i sammansättning eller den homogenitet i afseende på arméens beskaflenhet, som är önskelig. Vidare att det förefaller mig ganska tvifvelaktigt, huruvida den indelta truppen är rätt lämplig som befäl och ledare åt en folkbeväpning, hvilken i sig upptager landets intelligentia ungdom. Slutligen synes det mig antagligt att en sådan dubbel organisation, hvilken omfattar 2 olika element, ganska lätt kan föranleda att den omsorg, som visas arméens öfning och utrustning, icke blifver fullt lika stor för beväringen som för stamtruppen.

Med denna uppfattning om olämpligheten af en sådan kombinerad organisation, måste jag naturligtvis mycket beklaga, att Kongl. Maj:ts förslag icke blott förutsätter, såsom grund för omorganisationen, bibehållandet af indelningsverket, utan gör det alldeles bestämdt till oafvisligt vilkor. Man har ofta under de sednare åren behandlat frågan om indelningsverkets aflösning, och då har alltid den åsigt blifvit framställd, att det samma vore en militärorganisation af den förträfflighet, att den såsom sådan ovilkorligen måste bibehållas. Denna uppfattning har emellertid, som jag finner, under frågans fortsatta behandling efter hand blifvit i väsendtlig mån förändrad. Så finner jag, att af ledamöterna i det Särskilda Utskottet denna riksdag majoriteten ansett indelningsverket kunna undvaras. Äfven de 5 reservanterne af Första Kammaren hafva delat denna uppfattning, endast med den skiljaktighet, att de i stället för majoritetens förslag om aflösning föreslagit ständig vakansafgift. Men Herrarne torde finna, att i båda fallen, antingen man aflöser indelningsverket eller man ställer det på ständig vakans, har man uppgifvit institutionen såsom en

militärisk nödvändighet. Såvidt jag rätt uppfattat de öfriga förslag, som blifvit såväl i Utskottet som under diskussionen framställda, så äro alla, med undantag af det Herr Björnstjerna i sin reservation afgifvit, ense derutinnan, att indelningsverket såsom militärisk nödvändighet kan öfvergifvas. Äfven Herr Kallstenii förslag afser upphäfvandet af rust- och rotehållares skyldighet att anskaffa torp, hvilket just är en af de förpligtelser, som är för indelningsverket utmärkande. Vid detta förslag har jag från början icke fäst att mig synnerligen, emedan detsamma, enligt min uppfattning, icke innebär någon förbättring, utan snarare en försämring, elhvad man nu ser saken från rust- och rotehållareintresset eller från den rent militära sidan, och skulle jag icke heller hafva vidrört detsamma, om icke på förmiddagen inträffat, att en ledamot af regeringen, under yttrande, att, i händelse den Kongl. propositionen bifölles, Kongl. Maj:t *sedermora* ville taga i öfvervägande de lindringar, som för indelningsverket kunde medgifvas, tillika framhållit Herr Kallstenii förslag, hvaraf jag och många med mig dragit den slutsats, att förslaget väckt regeringens uppmärksamhet. Om således (med undantag af ett eller Herr Björnstjernas förslag) alla de hittills framställda åsigtarna gå ut på, att indelningsverket kan såsom militärisk institution undvaras, så tror jag att frågan om dess aflyftande inskränker sig till frågan om sättet, huru detta bör och skall ske. För min enskilda del har jag den åsigt, att det bör aflyftas genom en aflösning och icke, såsom de 5 reservanterne föreslagit, genom ständig vakansafgift. Jag tror vidare, att denna aflösning bör ske på ett fullt rättvist sätt, så att ingens rätt derigenom förnärmas. Utskottets förslag till aflösning är obilligt och kan af mig icke gillas. Jag vill likväl icke dölja min öfvertygelse, att detta så mycket klandrade förslag icke bör uppfattas såsom ett sista ord i frågan; att det endast afser att öppna vägen för en kompromissuppgörelse och att Andra Kammarens majoritet framdeles, då frågan kommer i det skick, att en sammanjemkning mellan de olika meningarne kan ega rum, skall finnas villig antaga fullt rättvisa grunder för aflösningen. Den synes med tillbörlig försigtighet afvakta huruvida Medkammaren skall finnas villig att visa ett för frågans lösning alldeles nödvändigt tillmötesgående.

På samma gång jag yrkar att aflösning skall ske på sådant sätt att ingens rätt förnärmas, anhåller jag likväl att få fästa uppmärksamhet derå, att när fråga är om aflösning af ständiga onera (det må vara indelningsverk eller grundskatter), så är väl uppenbart och obestriddigt, att sådan icke *kan* ske sålunda, att heia den årliga räntan eller prestationer kapitaliseras och deremot svarande belopp utbetalas. Det torde väl knappast kunna antagas att någon skulle finnas villig ingå på sådana villkor; åtminstone förefaller det mig osannolikt att någon skulle anse med sin fördel öfverensstämmande att utbetala ett ouppsägbart kapital, som han endast är pligtig att årligen förränta. Det ligger enligt mitt förmenande i sakens natur, att om aflösning skall kunna ske, måste en eftergift medgifvas och detta så mycket heldre som räntetagaren antagligen icke vinner den minsta fördelen då han kommer i besittning af ett kapital, hvilket, enligt nu bestående rättsförhållande icke är åtkomligt. Det är redan af Kongl. Maj:t erkändt, särskildt hvad indelningsverket beträffar, att det bör få åtnjuta en lättnad, motsvarande en femtedel eller 20 procent. Detta

medgifvande grundar sig, enligt min åsigt, icke endast på den omständigheten, att det onus, som är ifråga att aflösas, har under tidernas lopp blifvit drygare än det varit från början då det ålades, utan äfven på den uppfattning, att staten både kan och bör medgifva att en årlig ränta aflöses med ett kapital, som icke till fullo motsvarar räntan.

Bakom denna fråga ligger utan tvifvel en annan, som ofta varit föremål för representationens, om icke grundliga, så åtminstone ofta förnyade behandling, nemligen den om aflösning af grundskatterna. Då jag nämnt detta, vill jag äfven tillkännagifva min mening, att både denna fråga och den om indelningsverkets aflösning äro så viktiga, att de otvifvelaktigt inom närmaste framtiden både böra och äfven måste blifva lösta, det finnes så många både politiska, administrativa och statsekonomiska skäl, som tala härför att båda statsmakterna säkert skola medverka till dessa frågars afgörande på ett för landet tillfredsställande sätt.

Då jag nu, för att återkomma till ämnet, på rent *militära* grunder har den uppfattning, att vid införande af utsträckt värnepligt indelningsverket bör aflösas, så är jag tvungen vid afgifvande af min röst understödja det förslag, som bland de framlagda närmast tillfredsställer mig; och jag får då förklara, att jag hufvudsakligen delar den uppfattning af frågan, som blifvit framställd i Friherre Ericsons reservation. Han utgår från den åsigt, att en femtedel af roterings- och rotekostnaden bör efterskänkas, återstoden kapitaliseras efter 6 procent och detta kapital årligen förräntas med 7½ procent, deraf 1½ procent bör anses som amortering.

På samma gång jag godkänner hufvudgrunderna i detta förslag, nödgas jag ogilla vissa detaljbestämmelser, hvaribland företrädesvis den, som afser sättet att genom särskild uppskattning utröna rust- och rotekostnaden för hvarje nummer. För min del tror jag att ett medelpris kan och bör bestämmas för hvarje särskildt regemente. Reservanten har uppenbarligen icke *vågat* anlita denna utväg och har deri handlat försigtigt, emedan äfven om han med den största samvetsgränhet föreslagit en summa, skulle han otvifvelaktigt fått här uppbära förebräelse för ett godtyckligt tillvägagående. Jag tviflar emellertid icke att, om frågan kommer tillbaka till Utskottet, detsamma skall utfinna både en summa och en lämplig beräkningsgrund för den aflösningen. Min uppfattning af denna fråga är således, att, för den händelse jag nödgas med min röst bidraga till ett definitivt beslut, jag, på de grunder ofvan blifvit framställda, kommer att lemna min röst åt Friherre Ericsons förslag.

På samma gång hyser jag tillika den förhoppning, att båda Kamrarnes beslut må utfalla så, att de slutligen må kunna sammanjemkas och att vi från Utskottet hafva att motse ett förslag, som någorlunda kan tillfredsställa de olika meningarne och derjemte upprätthålla hvarje rättsgrundsats.

Herr Dahm: Med erkännande af den viktiga grundsatsen, att ingen lag bör stiftas rörande en så viktig fråga som denna, utan att förut vara af allmänna opinionen gillad, hafva åtkilliga talare, en i går från Tjust, och en i dag å Stockholms-bänken, lagt synnerlig vikt vid att det anskri, såsom de båda yttrade sig, hvilket under dessa månader hörts i hela landet, påkallande en ny lag för folkbeväpningen, icke skulle haft

någon mer betydande källa, än från några tidningar, några skolkarlar, industriidkare och tjänstemän, o. s. v. En annan talare har äfven yttrat, det den ifriga uppmaning, som inom pressen å sednare tiden varit synlig och ställd till Riksdagen, att just nu lagstifta i denna fråga och afgöra lagen om folkbevärningen, icke hade någon synnerlig grund i folkmeningen. Han frågade: "är faran verkligen så stor?" och han besvarade den själf tydligt och klart med ett: "jag tror det icke." Han yttrade vidare, att folkmötena betydde föga, och att tidningarne icke heller betydde mycket; och han betvivlade att svenska folket yttrat sig i denna fråga. Hade detta tvifvel uttalats rörande folkets mening om någon annan fråga, så skulle jag icke hafva förvånat mig deröfver — och en folkrepresentant får visserligen snart lära att icke blifva förvånad — men jag erkänner, att jag här blef förvånad, ty, så vidt jag finner, har svenska folket i denna fråga yttrat sig tydligare, klarare och högre än i någon annan. Hvad var det annat än att tala högt, när svenska folket för 10 à 12 år sedan började inrätta skarpskytteföreningar i hela landet? Jag tror att icke mindre än 40,000 man såhunda uppställdes. Nåväl, kom icke detta af känslan utaf större behof af försvar inom landet? Och var icke detta en yttring af hela folket? Jag vågar derjemte påstå, att den, som något umgåtts med folk under sednare tider, icke deltagit i något sällskap, der icke just denna fråga varit samtalsämnet och der icke det lifligaste intresse visat sig för ett skyndsamt ordnande af försvarsväsendet. Kan man väl antaga att tidningarne skulle vågat trötta folk med detta ideliga tal, dessa vidlyftiga och grundliga afhandlingar om försvaret, om de icke känt i luften, att deras yttranden varit uttryck af den allmänna meningen? Och likväl kan denne gamle publicist tala om att folket icke har talat! Jag erinrar mig huru för 40 år sedan en tidning uppstod, som väckte mycket uppeende inom landet — jag läste dess ledande artiklar flitigt och de voro mina första politiska studier — och som klarare och bestämmande än dittills någon annan förklarade sig uttrycka svenska folkets, åtminstone de nio tiondelarnes opinion. Så uppfattade man saken då; men nu, när ett mycket stort antal tidningar, som redigeras med ännu större talang, med stöd af på folkmöten öfver hela riket gjorda uttalanden, framställa sina åsikter i denna viktiga fråga, då har folket icke talat alls! Han yttrade vidare, att svenska folket har icke mycket att frukta för ett fredsbrott, emedan Sveriges grannar stå till hvarandra i det förhållande, att de icke unna hvarandra att oroa oss; och skulle än detta slå fel, så finnes en annan garanti, nemligen dessa stympade krigare, som återvändt från Frankrike och nu i Tyskland vandra kring, predikande fred med sina lytta lemmar. Men tillfrågar man historien, så får man af henne veta att Rom förde krig i hundratals år och fick hem soldater, som gingo kring med stympade lemmar, men som ändock icke predikade fred. Likaså i Sverige under den tid vi voro en krigförande makt, och likaså i Frankrike, der Napoleons stympade invalider predikade krig mera än någon annan, men alldeles icke fred. Kunde man likväl öfvertyga oss, att allt omkring oss vore fredligt, hvad vore då den naturliga slutsatsen af detta? Icke att vi skulle utrota indelningsverket och taga bort roteringen och rusthållet, icke att införa värneplikten, utan att nöja oss med hvad vi hafva, emedan det vore fullt tillräckligt för våra

dåvarande behof. Den, som på detta argument grundar sitt hopp om indelningsverkets upphörande, misräknar sig således. Men det torde vara bäst både för mig och andra att lemna alla funderingar om freden å sido, när vår nyaste historia predikar mord och krig, utan taga lärdom häraf så att vi känna, det vi och vårt folk ingen stund gå säkra för ett angrepp mot vår sjelfständighet. Att folket emellertid vill bereda sig till försvar, behöfver jag icke här för Herrarne bevisa, ty den som icke känner detta i luften och inhemtat det under ungfånget med sina medborgare, den kan jag icke öfvertyga. Jag tror ock att denna folkets lust att väpna sig är i hög grad berättigad och kommer af två skäl, det första klokhetens, emedan man inser att det kostar mer att vara ett underkufvadt folk än ett sjelfständigt, det andra af moralisk natur, emedan, om vi icke äro och få förblifva frie svenskar, så kunna vi icke uppnå den höga menskliga utbildning, som måste vara såväl individens som nationens högsta mål.

En talare från Hallandsbänken yttrade i dag några ord, som jag vill taga fasta på, ty de voro så riktiga, att vi alla kunna instämma i dem. Han uttalade nemligen en förmaning att för det första gå varsamt till väga och för det andra att undvika all missämja. Jag skrifver under på detta yttrande. Den första satsen var klok, och den kan öfversättas med: "spänn icke bågen för högt"; ty, då man det icke gör, är man varsam. Den andra innebar, att man skulle gå hvarandra till mötes på halfva vägen, ja mer, om det gäller, för att lösa en så vigtig fråga som denna, hvilken gäller försvaret, ja, tillvaron af det land, der vi föddes, der vi lekte och vårdades som barn och der vi lärde af våra fäder att handla som redlige män; det land, hvars språk vi bäst känna och med hvars vanor och bruk vi äro så sammanvuxna, att vi icke utan smärta kunna slitas derifrån. Denna fråga gäller således det viktigaste vi äga, och vi skulle icke kunna sänjas om densamma! Vi skulle kifvas om några lumpna riksdaler, och lemna den uppgiften olöst! Jag åtminstone förstår ej att svenske män skulle kunna handla så. Nej, mine Herrar, låt oss förena oss och göra jemkningar i hvad som helst, blott det är ledande till målet! Här äro jemkningsförslag framlagda, och min ringa insigt gör, att jag icke kan uttala mig för det ena eller det andra. Mätte andra i detta afseende vara klokare än jag! Men hvad jag inser vara alldeles nödvändigt för vårt land, är att vi snart jemka oss samman, så att någonting gagneligt blir gjort.

Jag hörde med smärta i går att representanter ansågo sig behöfva frisäga sig från ett fel, hvilket misspryde en representant kanske mer än någon annan, och jag beklagar att något sådant behöfde komma i fråga. Såsom erfarne män böra vi likväl veta att man icke med ord kan försvara sig emot sådana beskyllningar, så att icke den en gång väckta miss tanken står qvar. Här gäller att bevisa sanningen af sina ord med sina gerningar. Ett tillfälle till sådan gerning förestår snart, när vi genom omröstning skola afgöra denna fråga. Må vi då förklara oss antingen för Kongl. Maj:ts förslag, som enligt min uppfattning är riktigast och nyttigast för landet, eller för något af de jemkningsförslag, som här blifvit framlagda. Då vore saken alldeles klar och ingen behöfde frisäga sig från den egennyttan, som blifvit honom tillvitad. Som jag emellertid icke

har någon utsigt att vinna understöd för min åsigt, att regeringens förslag bör antagas, så förenar jag mig med dem som yrkat återremiss till Utskottet.

Herr Liss Olof Larsson: Sedan en så lång diskussion redan pågått och derunder omkring 50 talare yttrat sig i frågan, är det svårt att finna några ytterligare skäl för eller emot, hvilka icke redan blifvit uttalade. Det fordras åtminstone större förmåga än min att uppleta sådana. Men jag har ändock ansett mig böra uttala min tanke i saken, emedan jag icke vill i tysthet lägga min voteringsedel i urnan och derigenom fritaga mig från det ansvar, som hvar och en bör bära för sin röst i en så vigtig fråga.

För lösandet af denna fråga har å ena sidan blifvit föreslaget indelningsverkets aflösning eller lindring, men å den andra har man sagt: låt oss först åtaga oss allmänna värneplikten i utsträckt grad, så skola vi sedan tala om huruvida några lindringar i indelningsverket äro af nöden, och se till om sådana äro påkallade af billighet och rättvisa mot dem, som tryckas af denna tunga. Det är mycket märkvärdigt, att på samma gång man säger, att indelningsverkets uppkomst icke var alldeles så rättvis, och att derföre våra anspråk för en längre tid tillbaka icke skulle hafva varit oberättigade, men att indelningsverket numera är rättvist på grund af ålder eller häfd, man på samma gång vill att vi skola uppskjuta frågan om lindring eller aflösning ännu några år och göra frågan ännu mer svårlöst.

Jag tror, när man ställer frågan så, att en orättvisa blir rättvisa derföre att den är gammal, det icke är stort skäl för oss, som tryckas af bördan, att genom ett uppskof göra denna orättvisa ännu mer till en rättvisa. Jag tror den tidpunkt nu är förbi, när man kunde locka folket till hvad som helst genom några tomma förespeglingar, och att tiden nu är inne att få våra anspråk tillfredsställda derutinnan, att frågan om indelningsverkets upphörande eller bibehållande först afgöres, innan något vidare bestämmes om den utsträckta värnepliktens införande, synnerligast när man tager i betraktande hvad som passerat under de förra riksdagarne.

Af hvad som i går och i dag under diskussionen förekommit har jag antecknat ett och annat mig till minnes, och ehuru jag till en del blifvit förekommen i besvarandet deraf, så återstår likväl ännu något och jag ber derföre att för en stund få taga i anspråk Kammarrens tid för att besvara något deraf. Från statsrådsbänken uttalades i går — och jag fäster dervid större vikt än vid hvad som uttalas från enskilde representer i Kammarren — att ett enskildt intresse hotade att tillintetgöra vårt försvar, men att ingen, som älskade fosterlandet, kunde underlåta att afslå Utskottets förslag. Från samma håll togos med synnerlig värme våra indelta soldater i försvar mot beskyllningen att icke ega tillräcklig utbildning och intelligens för att leda vårt folk, när detta skulle träda under vapen. Det skulle hafva varit önskligt om den högt ärade talaren varit lika mån att taga rust- och rothållarne i försvar; men mot dem tvekade han icke att utslunga beskyllningar för bristande fosterlandskarlek och pligtkänsla, och att de endast beherrskas af egennyttia; jag tillbakavisar sådana be-

skyllningar, de må komma från hvilket håll som helst, ty att dessa beskyllningar äro mycket obefogade, derom är jag lifligt öfvertygad, och ser man efter i Sveriges historia, så skall man finna att svenska folket aldrig undandragit sig fullgörandet. när det gällt, af denna hvarje medborgares heligaste pligt, den att försvara sitt lands sjelfständighet, åtminstone har icke det egentliga folket, jag menar de som härvid varit de lydande, låtit något sådant komma sig till last, och för feghet eller förräderi stå de obefläckade inför historien. Gifve Gud att historiens blad vore lika rent, lika obefläckadt hvad de befallande beträffar — jag menar dem, som skolat leda folket till striden, der skall man deremot kunna upptäcka åtskilligt, som icke ländt dem till heder. Jag vill ej tala om förlusten af Sveaborg och dylikt — ämnet är för sorgligt att vidröra — desse befallande hafva dock ställt så att de alltid fått uppbära de största fördelarne af sina underlydandes mod och ansträngningar, ty de hafva icke endast haft ersättning under den tid de gått i striden, utan de hafva äfven sedan för sig och sina efterkommande fått eller tagit dels privilegier, dels besittningsrätt till dessa stora egendomar, som under en lång följd af år icke bidragit till landets försvar. Männe desse nu vilja uppoffra sina på folkets bekostnad vunna fördelar och nedlägga dem på fosterlandets altare? Jag har icke hört dem göra något sådant erbjudande, och till dess tillåter jag mig säga, att, om egen nytta finnes på någondera sidan, så är den åtminstone icke minst på deras som uppställa såsom vilkor för fullgörandet af sin heligaste medborgerliga pligt, att en viss klass medborgare skola, utöfver hvad de sjelfva vilja åtaga sig, gemensamt draga en särskildt börda af försvaret; och detta, när det gäller en sak, som, om någon, bör vara gemensam för alla. Gör oss en gång likställiga i fråga om skyldigheter och rättigheter, åtminstone i hvad landets försvar beträffar, och man skall då få se om det är hos rust- och rötehallare eller om det är hos de privilegierade, som man skall finna den största beredvillighet att göra uppoffringar för försvaret.

Man har talat om 1869 års lindringsförslag; jag får blott säga om detta, såväl som om dem, hvilka nu af åtskilliga talare blifvit framställda, att det är att gifva stenar när man begärt bröd.

Äfven från andra håll hafva samma beskyllningar gjorts, som de jag redan förut antydtt, nemligen att vi äro ofosterländska och att vi vilja köpslaga om landets försvar och att vi ej vilja göra något för detsamma. Jag tillåter mig dervid fråga: göra vi då inga uppoffringar för landets försvar, utan hafva vi lemnat det så helt och hållet handlost? Offra vi icke årligen mer än 20 millioner riksdaler på vårt försvar, hvilket, i förhållande till våra tillgångar, efter mitt sätt att se, icke är en så obetydlig summa. Och hafva vi icke utöfver de ordinarie anslagen vid denna riksdag redan beviljat flera millioner för ordnandet af försvaret? Är man då berättigad att säga det vi icke vilja göra något i den vägen? Dessutom, uppoffra vi icke en dyrbar tid derpå genom våra beväringssynglingars exercis? Men huru hafva dessa medel — denna tid, som varit afsedda för öfningar, blifvit använda? mycket vore derom att säga, men det hör icke hit, jag har blott votat påpeka detta, ty om vi, som det ofta uppgifves, äro alldeles försvarslösa, så drabbar ansvaret derfor icke ensamt oss, som hafva att tillsläppa medel, utan någon orsak till det sorgliga för-

hållandet får och bör äfven sökas hos dem, som haft att för det afsedda ändamålet använda de beviljade medlen; och tiden, som varit anslagen för beväringsofning, hur har den blifvit använd. Om jag före min egen beväringstid — jag har nemligen undergått tvänne års beväringmöten — hade tviflat, huruvida öfningarne vore afsedda mer för landets nytta än för vederbörandes nöje, så blefvo dessa tvifvel under denna tid fullständigt häfda; ty större delen af tiden användes till paradöfningar och för att lära sig göra vacker honnör för befälet, att sätta tummen rätt på "skrufven", som det hette; att slå i gevären så att det skallrade dugtigt; att stampa hårdt i marken när man marscherade o. s. v., då deremot skjutöfningarne inskränkte sig till aflossandet af tre — säger tre skarpa skott, per man, under de 30 så kallade öfningsdagarne. Jag hade dock trott, att skjutöfningarne skulle utgöra en hufvudsak. Jag vill ej med detta hafva sagt, att det icke nu kan vara bättre ställdt med dessa öfningar, men jag har framhållit dem sådana de varit för ej så länge sedan, och jag tror att mycket ännu återstår att göra i den vägen.

En annan talare från statsrådsbänken uppmanade oss att lyssna till folkets röst och antaga det framlagda förslaget till ny värnepligtslag, utan att på samma gång fordra indelningsverkets aflösning. Det är icke lätt att säga från hvilket håll folkets röst låter trognast och sannast höra sig. Den ärade statsrådsledamoten torde hafva ansett tidningspressen såsom ett uttryck af folkets röst; men å andra sidan hafva vi sett att isynnerhet de representanter, som tillhöra allmogeklassen, satt sig emot den nya lagens antagande, så vida icke indelningsverket på samma gång aflöstes, och vi böra väl kunna förutsätta att desse, som äro födde och boende bland folket, skola hafva fullt så god kännedom som pressen, huruvida folket har lust och förmåga att åtaga sig denna nya tunga med eller utan någon lindring i den gamla. Jag beklagar för min del, om landets regering hemtar sin kännedom om landets ställning och önskningsar från det nämnda hållet, jag menar tidningarne, ty då förvånar det mig icke, att regeringen ofta nog misstager sig vid bedömandet af folkets tänkesätt rörande de allmänna frågorna. Pressens förhållande härvidlag skulle jag närmast vilja likna vid t. ex. den, som först går och tänder eld på ett hus, samt sedan springer och ropar på hjälp, sägande: nu är det fara å färde och nu får ni skynda att hämma den.

Man har kallat den af Utskottet föreslagna stammen för en lösdrifvarstam. Jag protesterar på det bestämdaste mot ett sådant yttrande, med hvilket man på samma gång uttalar domen öfver en stor del af vår nuvarande armé. Ty som man vet befinnes redan nu en stor del af arméen uti samma förhållande, som den föreslagna nya stammen, nemligen pe som sakna denna förträffliga egenskap att hafva torp. Här har förut upplysts att så är förhållandet i Skåne, och jag vill ytterligare upplysa, att samma äfven gäller om regementet inom den provins, bland hvars representanter jag har äran räkna mig, ty der finnes icke ett enda soldattorp, men jag vågar lika fullt tillbakavisa beskyllningen att detta skulle vara något lösdrifvarregemente och att det är sämre än de, som hafva torp.

I går talades om en Sven Dufva, och man ville likna vår armé vid denna och deraf sluta att den icke vore så förträfflig. I dag har en an-

nan talare deremot framställt samme Sven Dufva såsom högsta fullkomligheten utaf en indelt soldat, samt omnämnt, att, när det kommenderades till reträtt, så lydde han icke, utan stod qvar när de andra retirerade, och det lyckades derigenom för honom att den gången hejda fienden; men jag frågar om det vore önskligt att vi hade en stam lik denne nu omtalade hjälte, ty det kunde ju då lika lätt hända att när man t. ex. en annan gång kommenderar en armé till anfall, den gjorde tvärtom och i stället sprunge tillbaka? Bevare oss Gud för en sådan stam.

Det förvånar mig äfven att i Kongl. Maj:ts proposition först läsa, att den indelta arméen är alldeles nödvändig för vårt försvar, men sedan, då der på samma gång talas om Gotland, som har ett farligare läge än fastlandet och således behöfver ett starkare försvar, finna, att man icke äfven der sökt åstadkomma någon sådan der förträfflig indelt armé. Der låter man sig nöja med allmän värnepligt.

En talare frågade i går: "När man vill taga bort en grundskatt, hvarföre icke så gerna taga bort alla grundskatter på samma gång?" Utan att medgifva, det indelningsverket är någon grundskatt, svarar jag honom, att vi äro icke vana att vinna allt på en gång, utan vi få nöja oss med ett litet steg om sender till billighet och rättvisa.

En talare frågade vidare, om vi trodde, att en fiende skulle så respekttera våra knektekontrakt, att han icke skulle angripa oss. Jag frågar tillbaka, huruvida talaren tror, att fienden hyser någon respekt för våra frälsbref eller de stadganden, som tillskapa privilegier? Jag tror, att fiendens känsla i båda dessa fall skall vara enahanda. Samme talare yttrade äfven, att det skulle vara önskligt, om vi påträffade en guldgrufva för att derigenom sättas i tillfälle att på en gång aflyfta alla grundskatter. Jag tror, att vi ega en sådan guldgrufva, churu den är svår att öppna, och det är de privilegierade klassernas åläggande att med dem, som betala dessa grundskatter, gemensamt bidraga till hvad som erfordras för fyllande af statens behof. Denne talare sade vidare, att folket möjligen skulle blifva oroligt, om den nya beväringsslagen antogs, utan att indelningsverket på samma gång upphäfdes, och att det i sådant fall vore vårt åliggande att lugna de upprörda sinnena. Jag vet, att detta är vår skyldighet, hvilken vi nog skola veta att uppfylla, men jag måste då äfven säga till folket: under nuvarande förhållanden hafva vi icke något att förvänta, vi må hafva aldrig så rättvisa och billiga anspråk. Han anförde äfven, att emigrationen endast vore att betrakta såsom en äfventyrlusta. Jag tror likväl icke att så är förhållandet, och tillbakavisar ett sådant påstående. Jag hyser nemligen den öfvertygelse, att en stor del af dem, som flytta från sitt fädernesland, äro lika sanna fosterlandsvänner som någon af oss, men att de drifvas till ett sådant steg derföre, att de icke se någon möjlighet att bereda sig och de sina utkomst i fosterlandet, och måste derföre uppsöka ett annat land för att kunna försörja sig.

Såväl här i Kammarén som af flera reservanter inom Utskottet hafva förslag framlagts derom, att en uppskattning skulle göras af den tunga, som för närvarande bildas af hvarje soldat-rote, och att man i öfverensstämmelse med denna uppskattning skulle betala någon viss afgift antingen, såsom här i Kammarén föreslagits, för all framtid, eller, på sätt en reservant

reservant hemställt, under vissa år. Den börda, som, enligt dessa förslag, skulle uppkomma, blefve lika orättvist och ojemnt fördelad som den nu är. Jag vet icke, huru förhållandena äro i andra delar af landet, jag känner endast huru ställningen är i min hemort. Der finnes icke någon beständ normallön stadgad för soldaterna, utan lönen bestämmes för hvarje gång en soldat antages och räcker blott under dennes tjenstetid. Här af följer, att soldaternas löner variera ganska mycket. Om man t. ex. skall antaga en soldat under ett år, då skörden varit god och riklig arbetsförtjenst erbjudes, så fordrar äfven soldaten större lön, då han deremot, i händelse han antages under ett svårt år, då arbetsförtjensten är klen, får nöja sig med mindre belopp. Af hvad jag nu anfört framgår, att, om den tunga, hvarje soldatrote i närvarande ögonblick medför, skulle uppskattas i en viss afgift, som för all framtid skulle utgå, sådant skulle medföra stora orättvisor, då den blifvande afgiften naturligtvis skulle blifva beroende på den tillfälliga omständigheten, att den ene soldaten varit dyrlegdare än den andre. Jag vill påpeka äfven ett annat förhållande. Om man såsom soldat anskaffat en duglig karl med framstående egenskaper och till följd deraf måste gifva denne större lön, än om man antagit hvilken som helst, d. v. s. den som man fått för minsta betalningen, så skulle man, derföre att man varit oegennyttig nog att se på det allmänna bästa framför egna utgifter, för all framtid nödgas att underkasta sig större uppföring än som varit fallet, om man vid soldatens anskaffande mindre sett på dugligheten än på det pris, hvartill han stode att erhålla. Den ojemna fördelning af bördan och de orättvisor, som vidlåda indelningsverket, derigenom att en del har ganska ringa rotering, under det andra hafva en ganska dryg, skulle genom antagande af nämnda förslag fortfarande komma att ega rum, hvarföre jag anser dem oantagliga.

Man har yrkat, att Kammaren skulle återremittera frågan utan att dervid göra något bestämdt uttalande vare sig för Utskottets eller något annat af de framlagda förslagen. Jag kan för min del icke förutse hvad resultatet af en sådan återremiss skulle blifva inom Utskottet, men nog tror jag, att det skulle blifva svårt för Utskottet att, med ledning af diskussionen i denna Kammare, kunna få uttrönt hvilken åsigt majoriteten i Kammaren hyllar. Jag anser således, att det är nödvändigt, att man voterar om de olika yrkandena, som här framställts, för att få se frågans ställning här i Kammaren, och då tror jag äfven, att, om Utskottet sedermera försöker en sammanjemkning, det är till mycken nytta för Utskottet att dervid hafva till ledning huru många ledamöter, som grupperat sig kring de olika förslagen.

Det är möjligt, att man slutligen, på en eller annan röst när, lyckas genomdrifva värnepligtslagen, utan att någon förändring i indelningsverket på samma gång vidtages. Jag skulle beklaga om så sker, ty derigenom skulle vårt försvar blifva sämre än förut. Om det nemligen är en sanning, att enighet gifver styrka, så måste deraf följa, att i oenighet och missnöje ligger svaghet, och då jag är öfvertygad, att oenighet, split och tvedrägt komma att uppstå, om det Kongl. förslaget bifalles, anser jag mig äfven berättigad att säga, det vårt försvar skulle försämrast. Jag vill dock icke vidare orda om nödvändigheten af enighet, ty härom har Herr Carl

Ifvarsson redan så varmt och fullständigt talat, att jag endast behöfver ansluta mig till hvad han yttrat. I likhet med honom tviflar jag icke på vår förmåga att försvara oss och värna vår frihet, men såsom vilkor därför anser jag, att vi böra vara ett enigt folk, som drager lika bördor och jemnt fördelade rättigheter och skyldigheter, och om så sker, skall ingen makt i världen kunna kufva oss.

Man har här talat så mycket om egna intressen, köpslagande, ofosterländska tänkesätt m. m. dylikt, men man har ej nämnt ett ord om vår förmåga att bära ytterligare bördor, utom dem vi redan bära, man har med ett ord icke gifvit akt på, att det finnes en gräns i det fallet, utöfver hvilken man icke kan gå. Jag anser, att, när det gäller att försvara fäderneslandet, ingen uppoffring bör vara för stor, och är villig att därför göra hvilka offer som helst, men då man i sina fordringar öfverskrider gränsen af det möjliga och på våra försäkringar att vi äro oförmögne att bära en skattebördor möter oss, på sätt en talare här gjort, med det påstående, att hvad vi anföra endast är svepskul, då måste jag protestera. Jag hade icke ämnat uppdraga någon skildring af tillståndet i den provins, jag tillhör, då jag mer än en gång tillförene sökt skildra något deraf, men nu finner jag mig dertill föranledd af omförmälda påstående, hvilket är fullkomligt oberättigadt och väckt min förvåning, i synnerhet i betraktande af från hvilken talare det kommit. Jag vill som exempel taga en socken i öfre delen af Dalarne. Denna socken består af något mer än 47 mantal och underhåller 82½ soldater. Dessa kosta sammanlagdt omkring 11 à 12,000 R:dr om året. Hvarje rote består af omkring 1½ mantal och uppskattas i värde till 10,000 R:dr, och hela kommunens fastighetsvärde uppgår till 826,500 R:dr. Hvar och en af nämnda rotar innehåller, enligt det i kommunen sist upprättade skiftet, efter hvilket skatten utgår, endast omkring 16 tunnland öppen jord, efter hvad det blifvit mig meddeladt. Det oaktadt bestiga sig sammanlagda utgifterna för rotehållet och de å jorden hvilande utgifterna för hvarje rote till ett belopp af 6 à 700 R:dr om året, hvilket gör något mer än 1,000 R:dr på mantalet. Man skulle kunna tro, att det vore en präktig jord, som förmå bära en sådan tunga, men jag behöfver endast erinra om, att den af mig omförmälda kommunen är belägen i en ort, der frosten mycket ofta förstör den knappa grödan, som den idoge och sträfsamme arbetaren framtvingat ur den magra jorden. Folkmängden i samma kommun uppgår till cirka 4,400 personer och hvar fjortonde der mantalsskrifven mansperson är soldat och hvar fjortonde person har fattigunderstöd. Jag skulle kunna anföra åtskilliga dylika exempel. I den nämnda kommunen anser man en familj vara välbergad, om den har råd att skaffa sig salt strömming till sitt hafrebröd, och man skulle anse en person såsom en stor slösare, om han begagnade soffel till rågrödet. Man knotar icke der, om tullen höjes på kaffe och socker, ty dessa artiklar betraktar man som kuriositeter, icke såsom nödvändighetsartiklar, man har icke råd att hålla sig sådana saker. Likafullt sträfvar och arbetar dervarande befolkning och underkastar sig de största uppoffringar för att kunna draga sig fram och behålla den kära torfva, den ärft af sina förfäder. Jag tror, att en hvar måste medgifva, att denna befolkning står vid gränsen af det möjliga i fråga om uppoffringar och att den icke är mäktig att bära några ytter-

ligare bördor. Jag får säga, att den kommun, jag omnämnt, icke är den, som jag tillhör, men äfven om den kommun, jag tillhör, icke är så särdeles lyckligt lottad, så får jag, såsom ett bevis på egendomarnes värde derstädes, nämna, att om man erbjöde mig till skänks en egendom der, med vilkor att jag skulle begagna den, skulle jag utan ringaste tvekan säga nej. Man kan få till begagnande öfvertaga egendomar derstädes utan att erlägga någon arrendaafgift, och blott emot skyldighet att ikläda sig ansvaret för de å egendomen hvilande onera. Man torde härvid säga, att en sådan egendom borde öfvergifvas, då den icke har något värde, men jag får då svara, att hur mager och usel jorden än må vara, och huru belastad med skatter den än är, så är den likväl kär för den, som innehar densamma och som ärft den af sina förfäder, och egaren söker att bibehålla den i sin ego så länge som möjligt. Om han åter ser, att detta bibehållande går utöfver hans förmåga, så återstår för honom icke något annat val, än att antingen gå en oundviklig fattigdom till mötes, eller ock vidtaga en annan utväg, som i Dalarne mycket anlitas, nemligen att realisera alla tillgångar för att derigenom sammanbringa en summa, nog stor att betäcka öfverfarten till Amerika. Man kan visserligen säga, att det betyder föga, om några personer i en landsdel skulle lemna landet, till följd af ett beslut, som rör hela riket, och det är icke derföre jag anfört nämnda förhållanden, utan derföre, att hvar och en måste medgifva, att det skall kännas hårdt för dessa fattiga personer att rent af tvingas slita sig lösa från ett fosterland, hvilket de älska lika mycket som någonsin den, hvilken befinner sig på samhällets höjder. När jag lemnat denna skildring, har jag velat vända mig emot talaren på Göteborgsbanken, enär han föranledde mig hertill, då han ansåg sig befogad att säga, det påståendet om hårda skatter och oförmåga att bära nya bördor utan att lindring i de gamla medgifves, endast äro svepskäl. Det förundrade mig, såsom jag redan nämnde, att höra detta yttrande från en representant för Göteborg, rörande hvilken stads förhållanden jag skaffat mig några upplysningar, som jag skall bedja att få meddela. Göteborgs stad eger ett taxeringsvärde af mer än 54 millioner R:dr, och dessutom eger Göteborg en beskattningsbar inkomst af 15½ millioner R:dr. Man skulle af dessa stora summor kunna sluta till, att Göteborg med något betydligare belopp bidrager till landets försvar och indelningsverkets upprätthållande, men vill man efterforska, skall man finna, att staden Göteborg icke betalar mer än 5 à 6,000 R:dr om året i och för indelningsverket genom den vakansafgift de erlägga för 80½ båtsmän. Då nu den kommun, jag förut omtalat, med ett taxeringsvärde af något öfver 800,000 R:dr, bidrager till indelningsverket med ett belopp af icke mindre än omkring 11 à 12,000 R:dr, så hade jag verkligen icke trott, att den ärade talaren skulle vilja säga åt sina motståndare: allt hvad ni anfört om tryckande skatter är endast svepskäl.

Man påstår, att det är en skänk, som vi fordra, när vi begära indelningsverkets upphäfvande. För min del kan jag icke medgifva sanningen af detta påstående. Oaktadt allt hvad man här anfört, har man icke kunnat hos mig i någon mån rubba den öfvertygelsen jag hyser, att vi befinna oss på fullt rättslig grund, när vi säga, att då vi åtaga oss ökad värnepligt, så äro vi icke skyldige att underhålla indelningsverket.

När jag yrkar bifall till Utskottets förslag anser jag, att jag och de med mig liktänkande erbjuda landet en skänk, dertill drifna af fosterlandskärlek, i det vi, utan att dertill hafva någon skyldighet, åtaga oss att under 15 år underhålla indelningsverket, till dess den nya organisationen hinner växa upp och utan några rubbningar träda i stället för den gamla och på det att landets försvar icke skall äfventyras. Vi hafva äfven gjort detta erbjudande, för att dermed förmå våra motståndare att, lika med oss, fullgöra sin pligt såsom svenska medborgare, det vill säga, att lika med oss deltaga i och fullgöra den pligt, som bör vara för oss alla gemensam och för oss alla dyrbar, pligten att försvara fäderneslandet. Jag förutser dock, att något tillmötesgående från denna sida hvarken här eller i Medkammaren i denna fråga kommer att visa sig, ty så har diskussionen hittills gestaltat sig, hvilket jag på det högsta beklagar, och jag befärar derföre, att frågan vid denna riksdag skall falla. Jag beklagar detta, emedan vårt försvar derigenom kommer ännu någon tid att befinna sig i samma dåliga skick som förut, och jag hade icke velat möta mina kommittenter med det sorgliga meddelande, att försvarsfrågan är olöst, och att försvaret således är lika otillfredsställande. Jag skall det oaktadt, när jag återvänder hem, icke, såsom åtskillige talare påstått, hysa någon fruktan för att möta mina kommittenter, ty äfven om desse skulle vara af olika tanke med mig, hvilket de dock icke äro, så behöfver jag icke rädas, när jag känner med mig, att jag röstat i öfverensstämmelse med min djupaste öfvertygelse; och det är denna öfvertygelse jag nu följer, då jag yrkar bifall till Utskottets förslag. För detta mitt yrkande skall jag icke bäfva inför mina kommittenter och jag står inför både samtid och efterverld trygg i den öfvertygelsen, att jag handlat som en sann fosterlandsvän, samt att, i händelse några olyckor uppstå till följd af vårt bristfälliga försvarsväsende, det icke är jag och de med mig liktänkande, som derfor bära ansvaret, utan våra motståndare, som icke velat gå oss i ringaste mån till mötes.

Herr Tenger: Af allt som blifvit anfördt under den innehållsrika och upplysande diskussion, som under dessa tvänne dagar härstädes egt rum, har ingenting kunnat i någon mån rubba den åsigt jag hyser i denna fråga. Jag är nemligen öfvertygad om, att, då vi ovilkorligen behöfva en väl öfverd stad, denna stad är att finna i vårt nuvarande indelningsverk. Jag har vid genomläsandet af Kongl. Maj:ts proposition i detta ämne funnit den deruti framställda organisationsplanen betryggande för vårt lands sjelfständighet, och jag anser att uti Kongl. Maj:ts förslag icke fordras större bördor, än som krävas för uppnående af detta stora ändamål, hvarföre jag också är benägen för bifall till detta förslag. Och då, såsom jag under diskussionen förnummit, flere bland de talare, som påyrkat indelningsverkets bibehållande, hafva förenat sig om det af Herr Kallstenius framställda förslag, så vill äfven jag, under yrkande om afslag å Utskottets hemställan uti denna punkt, förena mig uti nyssnämnda förslag.

Herr Appeltofft: I afseende på den föreliggande frågan tänker jag hvarken att yttra mig om behöfligheten att bibehålla den indelta

soldaten såsom stamtrupp eller icke, enär jag ej kan bedöma den saken, utan förlitar jag mig i detta fall helt och hållet på regeringen; ej heller vill jag inlåta mig i tvist, huruvida rotehållarne ega juridisk rätt att emot åtagande af en utsträckt värnepligt blifva från indelningsverket befriade, ty derom är så mycket anfördt både i tal och skrift, så många skäl och bevis anförda för och emot, att jag för min del tror, att, om de motsatta partierna kunde alldeles opartiskt bedöma frågan, de skulle nödgas erkänna att dess afgörande i full öfverensstämmelse med rättvisan vore ganska svårt. Af så väl de enskilda öfverläggningar, som af hvad under diskussionen i denna Kammare blifvit anfördt, framgår tydligen, att striden här gäller indelningsverkets upphäfvande eller icke, och häruti synas partierna stå så skarpt emot hvarandra, att någon sammanjemkning ej tyckes vara möjlig. Följden blir således den, att antingen segrar regeringens förslag, och rotehållarne blifva, trots deras protester och med öfvertygelse att en orättvisa blifvit mot dem begången, ålagda en ny börda till dem, som redan förut nog hårdt trycka dem, eller och segrar Utskottets förslag i denna Kammare, hvilket deremot torde hafva föga sympatier i Första Kammaren, och frågans lösning kommer således att undanskjutas till en obestämd framtid, till möjligen oberäknelig skada för landet. Som jag förut nämnt, vill jag icke inlåta mig på den juridiska frågan af saken, men det gifves en annan sida än den juridiska, som ingen, hvilken uppriktigt önskar ett bättre försvar, borde förbise, enär det torde vara det enda sätt att nöjaktigt lösa frågan — jag menar billighetens. Det är många frågor, som på den vägen blifvit lösta, som i viss mån hafva någon likhet med denna, jag vill blott erinra om regleringen af gatuläggning och gaslysning i städerna. Detta onus har af ålder tillhört husegarne. Detta sednare fullgjordes så, att ett talgljus placerades i en lykta öfver husets port. Då man nu började anse reformen i detta afseende behöfelig, och husegarne å sin sida funno det vara obilligt, att de ensamme skulle bekosta det, som för öfriga innevägnarne var af lika mycket gagn, och derföre begärde befrielse från detta onus; hvad, mine Herrar, svarade man dem då? Männe man svarade: "det är ju den största egennyttan att begära blifva fria från ett realonus, som ej tillhör er, utan huset; ni har köpt det med detta onus och lärer väl ej underlåtit att derför betinga eder billigare köpevillkor; att nu efterskänka det, vore ju en ren present åt nuvarande egare, men vill ni betala hvad det nu kostar eder, så üro vi nog liberala att med eder vilja dela den förökade kostnad, som af förändringen blir en följd." Nej, mine Herrar, så svarade man icke, utan man ansåg billigt, att hvad som var till gemensam fördel, äfven gemensamt bekostades och häruti handlade man klokt, ty man möjliggjorde derigenom nödvändiga förbättringar. En lindring af rotehallsbördan borde väl af ingen kunna med skäl bestridas. 1867 års riksdag har erkänt den, och den derefter tillsatta komitéen har yttrat: "att i öfverensstämmelse både med statens bästa och billighet mot de roteringsskyldige, en lindring i roteringsbesväret måtte blifva dem medgifven i sammanhang med värnepligtens utsträckning", och slutligen har Herr Chefen för Landtförsvars-departementet sjelf adopterat denna åsigt i sitt år 1869 för Riksdagen framlagda förslag. Ingendera af nu föreliggande förslag utgår från denna synpunkt. I Kongl. Maj:ts förslag

igenfinner man icke ens den lindring för rotheållarne, som dem medgafs år 1869, utan har dertill öfningstiden för beväringen blifvit ökad från 60 till 82 dagar, ett icke obetydligt onus för landtbrukarne, som under sommartiden till och med hafva svårt att få lega folk och dertill måste umbära sina påräknade biträden för bestridande af göromål, hvilka icke kunna till behaglig tid uppskjutas eller inskränkas. Utskottets förslag vidrör icke heller någon lindring i roteringen, utan dess totala upphäfvande efter 15 år. Om nuvarande rotheållare skola åtaga sig den påyrkade utsträckta värnepligten och derjemte bibehålla indelningsverkets börda i 15 år, så få största delen hemmansegare betala efterkommandes fördel, utan att deraf sjelfva njuta ringaste gagn. Äfven detta förslag tror jag icke skulle i landet med välvilja omfattas. Då nu det tredje sättet att lösa frågan, nemligen genom lindring i roteringen, svårligen vid denna riksdag torde kunna komma under öfverläggning, så skulle jag vilja föreslå, att frågans afgörande uppsköts till en kommande riksdag och att ett förslag i denna syftning då framläggas. Jag har ett annat skäl för denna framställning, som icke torde vara utan betydelse, det nemligen, att den stora allmänheten icke gjort sig reda för vigten af denna fråga. Vål har en och annan kännedom om Kongl. Maj:ts år 1869 framlagda förslag, men såsom jag förut visat, skiljer det nuvarande förslaget sig väsendtligen derifrån. Man skall möjligen svara mig att opinionen i landet har funnit ett tillräckligt uttryck i de många folkmöten, som hållits och som jag fruktar äfven inverkat på Kongl. Maj:ts framställning, men härpå kan jag tryggt svara, att dessa folkmöten hafva långt ifrån den betydelse, man vill tillägga dem. Hvar och en, som närmare känner förhållandena, vet huru der tillgår; några få personer, som på förhand stadgat sin öfvertygelse, utlysa ett möte, uppträda der för en större eller mindre publik och utveckla saken enligt sina åsichter. De fleste af dem, som på kallelse infunnit sig, hafva ingen sakkännedom och derföre svårt att yttra sig i frågan, hvaraf slutliga resultatet blir att, då proposition framställes, besvaras den kanske af en tiondedel, under det de nio tiondelarne åtnöja sig att svara hvarken ja eller nej och först efter ett sådant möte börja de närmare tänka på frågan. Den, som således vill grunda ett omdöme rörande allmänna opinionen på dessa folkmöten, den gör sig ganska säkert skyldig till ett svårt misstag. Stora sociala reformer böra genomföras på öfvertygelsens väg och icke genom tvång eller öfverraskning. Då folket får en sann öfvertygelse om nödvändigheten af en förskad börda, emottager det den icke blott utan knot, utan med välvilja, då deremot hvarje börda, som pålägges det, emot dess öfvertygelse om densammas rättvisa och billighet, mottages med ovilja och fullgöres af nödtvång till föga gagn för saken. Man har ansett af högsta vikt att frågan redan vid denna riksdag erhöles sin lösning, troligen i den förhoppning, att den, under de ännu lifliga intrycken af händelserna i Frankrike, skulle få en gynsamare lösning. För min del tror jag att ett uppskof till nästa riksdag medför ingen fara, vare sig för frågans lösning eller för vårt försvar. Vi hafva beviljat de af regeringen såsom nödiga ansedda medel till ökandet af vår krigsmateriel, så att anskaffningen häraf kan fortgå, oberoende af denna frågas lösning vid inuevarande riksdag. Denna löses säkrare och bättre, om den stora allmänheten får tillfälle att derom

taga närmare kännedom. Jag skulle således önska, att frågan uppskjutes till nästa riksdag, samt att en skrifvelse aflätes till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan att till nästa riksdag få emottaga ett till lindring i rotebördan ledande förslag.

Friherre Gripenstedt: En föregående talare har ganska riktigt anmärkt, att frågan, huruvida vårt försvarsväsende för närvarande befinner sig i ett tillfredsställande skick öfverallt och enhälligt vid folkmöten och andra tillfällen, der allmänna ärenden afhandlats, blifvit med "nej besvarad". Då det sålunda allmänt erkännes, att vårt försvarsverk icke är tillfredsställande, och då det icke heller af någon lärar förnekas, att landets trygghet är det som i främsta rummet bör ligga hvarje folk om hjertat, så är det obestriddigen en allvarlig och viktig stund, då denna fråga länskjutits till representationens pröfning och beslut, hvilket beslut också helt visst kommer att antecknas i våra häfder. Men oaktadt det sålunda förefinnes en fullkomlig enighet vid bedömandet af vårt försvarsverks nuvarande otillräcklighet, så råder det likväl ett temligen stort lugn och en viss tröghet för åvägabringande af några förändringar i det tillstånd man öfverklagar. Man låter i förevarande fall, likasom så ofta vid andra tillfällen, invagga sig i allehanda föreställningar, som göra ett hastigt och beslutsamt ingripande öfverflödigt. Man säger, att ingen fara hotar oss: att de politiska förhållandena, som i allmänhet visserligen kunna vara betänkliga, likväl icke för oss innebära någon våda, åtminstone icke för den närmaste framtiden; och man får derjemte, från ett och annat håll, höra den invändningen, som man minst borde vänta sig, att, om någon af våra mäktiga grannar vill påföra oss krig, skulle våra försvarskrafter i allt fall blifva otillräckliga, så att de uppföringar, vi underkasta oss för vårt försvar, ändock icke skulle leda till ett lyckligt slut, utan vara gjorda förgäves. Ja! Man låter stundom, till och med mer eller mindre genomskinligt förstå, att det skulle ligga en särskild slags fara uti att ega ett kraftigt och väl ordnad försvarsverk, emedan detta kunde blifva en frestelse att följa en mera äfventyrlig politik, och sålunda bidraga att inleda landet i krig vid andra tillfällen, än då sådant af rätter nöd föreskrifves. För min del kan jag icke gilla någon af dessa invändningar. Det synes mig vara förmätet, då någon tilltror sig kunna se så klart in i framtiden, att han med någon säkerhet kan förutsäga, att ingen fara är för handen, och det måste således för hvar och en vara en skyldighet att göra sig beredd på hvad som kan inträffa. Detta påbjudes af den vanligaste försigtighet, och det vore, enligt min tanke, att illa värda sig om sitt lands framtid, om man uppsköt handlingen dervid till sista stund. Hvarthän sådant leder visar oss historien genom många varnande exempel, och vi hafva helt nyligen sett ett dylikt af den förfärliga beskaffenhet, att man måste bäfva vid blotta tanken på, att sådana olyckor skulle kunna komma att någon gång öfvergå vårt fosterland.

Såsom nyss sades, kan jag ej heller gilla deras mening, hvilka klenmodigt påstå, att vårt land icke förmår försvara sig äfven om det ville uppbjuda hela sin förmåga dertill. Vi böra erinra oss, att vi i detta, likasom i flera andra fall, äro gynnade af lyckan, i det att vårt land har en sådan belägenhet, att det icke är lika lätt att angripa och öfversvämma

detsamma, som de flesta andra länder, hvilka ligga öppna för en fiendes tilltag. Om man skulle tänka sig, att här endast kunde vara fråga om en strid på lif och död, en strid, som ej kunde antagas sluta förr, än den ena parten låge fullkomligt krossad och tillintetgjord; om, säger jag, fråga endast vore om en sådan strid, och denna skulle utkämpas af oss allena intill slutet, utan att någon annan makt ville räcka oss en hjälpsam hand: då medgifver jag att sannolikheten för en lycklig utgång, efter mensklig beräkning, vore emot oss. Men, mine Herrar, dessa alternativ böra vi icke tänka oss, ty ingen nation kan väl gerna hafva intresse af att påföra oss ett sådant krig. Deremot är det ganska möjligt, att af en eller annan anledning någon främmande makt skulle vilja tvinga oss till handlingar, dem vi sjelfva icke vilja medgifva, eller skulle söka att på oss utöfva ett oberättigadt inflytande; men den fiende, som skulle vara sinnad att sålunda våldföra vår frihet och deraf paräknar någon fördel, skall helt visst afväga värdet af denna fördel mot storleken af de uppoffringar, som erfordrades för att ernå densamma. Finner han dervid, att det motstånd, som kan förväntas, är så allvarsamt, att det för vinnande af en slutlig seger sannolikt skulle erfordras långt större offer, än som kunde ersättas af den åsyftade fördelen, så skall han utan tvifvel afstå från att oroa oss; och det är just ett sådant perspektiv af kraftigt motstånd å vår sida och stora uppoffringar å angriparens, som vi böra framhålla mot dem, som möjligen skulle vilja blifva våra fiender.

Slutligen lär vi väl aldräminst något afseende böra fästas vid den antydda vådan i fråga om riktningen af vår utländska politik, som förmenas skulle kunna uppstå genom ett fullständigare ordnande af vårt försvarsväsende. De tider äro lyckligtvis förbi, då ledningen af landets öde icke med lagliga medel kunde af folket sjelf bestämmas.

Jag ser således icke något skäl och icke heller någon rättighet för oss att uppskjuta med ordnandet af vårt försvar, så att det må blifva betryggande för vår sjelfständighet. Likväl har man vid den åtgärd, som enhälligt erkännes dertill vara erforderlig, nemligen anlitan af den allmänna värnepligten, velat förknippa vilkor om större eller mindre eftergifter och förmåner. Man utsmyckar visserligen detta handlingssätt med allehanda vackra benämningar, såsom att det skulle vara en rättvisa, en billighet, en hjälp åt vår betryckta modernäring, med flera andra dylika talesätt, som onekligen klinga vackert. Men, mine Herrar, på botten af allt detta ligger dock ett faktum, som omöjligen kan bortresonneras eller bestridas, nemligen det, att dessa vilkor för många innebära en enskild fördel. Man har här med stor förtrytelse, som måhända hos många kan vara rättmätig, velat tillbakavisa tillvitelsen om egennytta, och jag anser mig icke heller på något sätt berättigad att påstå, att det är egennytta, som här bestämmer någons handlingssätt, ty jag skulle då våga mig in på ett område, som icke kan af menniskor med säkerhet bedömas, och som derföre bör vara fridlyst, nemligen bevekelsegrunden för deras handlingar. Endast Gud och vårt eget samvete kunna derom vittna. Det låter alltså icke bevisa sig att bevekelsegrunden härvid lag är begär efter vinst, men det står dock fast, att de vilkor, man uppställt, skulle medföra en ganska stor fördel för många. Jag ber er, mine Herrar, att noga skilja mellan dessa två begrepp: egennytta och enskild fördel, ty det är en väsendt-

lig olikhet dem emellan. Man är icke berättigad påstå, att det är egenyttnan, som i allmänhet bestämmer människors handlingssätt, men man kan likväl med vissnet säga, att den enskilda fördelen dervid utöfvar ett stort, om också omedvetet inflytande; ty så länge penningar och penningevärden utgöra medlet för menniskan att uppnå många af dess önsknings, skola de också eftersträfvast, likasom äfven å andra sidan hvar och en söker att blifva fri från en afgift eller en skyldighet, som medför pekuniära uppoftningar. Att för den som är pligtig att hålla soldat, det skulle vara en fördel att få denna pligt efterskänkt, och att fördelen häraf vore aldra störst, om detta efterskänkande skedde fullständigt och genast, och icke fördröjdes tills efter 15 eller 28 år — detta lärar väl af ingen kunna bestridas. Men äfven om en sådan öfvergångstid bestämmes för indelningsverkets afskaffande, innebär detta icke någon förändring i sakens natur, utan endast ett uppskof med skänkens åtnjutande; ty det är och förblir alltid en skänk, då man befrias från en skyldighet, utan att genom något tillskott hafva inlöst densamma.

I afseende på sjelfva ämnets utredning synes mig föga eller intet vara öfrigt att önska. Icke allenast under den nu fortgående diskussionen, utan ock i en mängd upplysande ströskrifter, hvilka under den närmast förflutna tiden utkommit, samt slutligen — sägom det öppet — ej minst genom ett stort antal sakrika uppsatser i de större, bättre tidningarne, hvilka, jag för min del, i strid med föregående tulares åsigt, funnit på ett synnerligen förtjenstfullt sätt hafva behandlat den vigtiga frågan, hafva alla dertill hörande omständigheter och förhållanden, för hvar och en som derom velat taga kännedom, blifvit långt utöfver vanligheten fullständigt utredda. Framför allt synes mig detta vara händelsen med den del af frågan, som rör den förmenta orättvisan af indelningsverket och de närvarande rust- och rothållarnes anspråk att derifrån blifva befriade. Jag skall icke trötta Kammarern med att upprepa de skäl, som blifvit anförda för att visa den fullkomliga grundlösheten af dylika auspråk och påståenden; de äro så klara och ovederläggliga, att också icke annat än de mest banala fraser kunnat deremot andragas.

Såsom resultat af ärendets utredning finner jag för min del tre satsar vara obestridliga, och dessa vill jag därför här nämna. Den första är att vårt försvar måste ordnas och förstärkas, så att det bereder landet den politiska trygghet, som för hvarje sjelfständigt folk är det första vilkoret för dess tillvaro såsom sådant. Den andra är att, när så förhåller sig, när vi behöfva föröka våra försvarskrafter, så böra vi i första rummet taga vara på hvad vi hafva och icke bortkasta eller på lättsinnigt sätt förspilla de otillräckliga tillgångar vi för närvarande ega, helst när det visat sig att hvad man nu vill förstöra under långa och svåra tider med ära bestått profvet. Och den tredje lika klara satsen är den att, när nu *utöfver* detta redan befintliga något måste göras för att värna samhallets, vår egen och efterkommandes trygghet, så bör detta tillägg, denna ytterligare uppoftning, på ett rättvist och jemlikt sätt på alla fördelas.

Om jag tager dessa tre enkla satsar till utgångspunkt och tillämpar dem på de förslag, som nu föreligga, kommer jag vid valet dem emellan till det resultat, att det af Kongl. Maj:t framlagda är det, som i främsta rummet synes erbjuda en tillfredsställande lösning af frågan. Deremot

kan jag aldrig minst godkänna det af Utskottet framlagda förslaget, som vill att indelningsverket, denna dyrbara del af vårt försvarsväsende, skall efter 15 år efterskänkas; och jag kan icke heller gilla den af en ledamot inom Utskottet i detta förslag gjorda modifikation, som äfvenledes skulle bereda rust- och rothållare samma skänk, fastän tiden för dess mottagande skulle uppskjutas något längre eller i 28 år. Likväl vill jag, dels för att visa tillmötesgående, och dels derföre att jag anser att klokheten föreskrifver att någonting bör göras, på det att man må komma till ett önskligt slut i frågan, icke motsätta mig att några lämpliga lindringar i rust- och rothållarnes skyldigheter tillvägabringas, så mycket heldre som i sammanhang dermed äfven vissa brister, som nu vidlåda indelningsverket, lättast skulle kunna afhjelpas.

Åtskilliga förslag hafva blifvit framställda i detta afseende, men af dem torde det egentligen vara två, som ådragit sig den mesta uppmärksamheten. Det ena är det, som framlagts af de fem reservanterna i Första Kammaren, och hvilket, efter hvad jag tror, man i allmänhet tolkat något oriktigt. Man har nemligen ansett detta förslag vara liktydigt med indelningsverkets tillintetgörande. För min del kan jag dock icke medgifva riktigheten af en dylik tolkning och jag tror ej heller, att deras mening, hvilka framställt förslaget, varit sådan. Dermed afses efter deras åsigt, lika väl som efter min, ingalunda indelningsverkets tillintetgörande, utan man har endast åsyftat dess reformerande. Man har erkänt, att indelningsverket är behäftadt med vissa brister såväl i militäriskt som i politiskt och socialt hänseende; och dessa har man sökt afhjelpa i sammanhang med den allmänna regleringen deraf. Utan tveivel är detta ett vackert syfte. Men om man vid detta försök att lösa frågan också icke kan sägas hafva alldeles misslyckats, har man likväl måhända kommit för långt, så att den vinst, som skulle erhållas å ena sidan, icke blott motväges utan kanske till och med öfverväges af olägenheter å andra sidan. Derom är just frågan; och för min del är jag så tveksam om svaret derpå, att jag ej vågar förorda detta sätt att reformera indelningsverket och deri åstadkomma en viss lindring, nemligen så att detsamma utbytes emot en fix skatt, ty jag fruktar att rubbningen i hela institutionen skulle blifva så stor att själfva beståndet deraf äfventyras, hvartill jag för min del icke vill medverka.

Det andra försöket att bereda denna lindring, som jag tror vara af både billighets- och kloketsskäl påkallad, är det förslag, som i denna Kammare i går framställdes af Herr Kallstenius; och jag får förklara, att jag för min del finner detta förslag mera antagligt än det nyss omnämnda, som framställt af reservanterna i Första Kammaren. Det synes mig nemligen klart att för mängden af rot- och rusthållare en ganska betydlig lindring derigenom skulle uppkomma. Och om äfven till följd af enskilda omständigheter en sådan fördel på ett eller annat ställe icke skulle kunna uppnås, har förslaget för sådant fall ganska förtänksamt uppställt det alternativ, att man skall ega att förblifva vid det gamla, och det innebär sålunda en säker garanti mot, att man derigenom aldrig skulle kunna komma i en sämre ställning, än för närvarande. Jag tror dessutom att det tilläfventyrs vore möjligt att på denna väg än mera kunna närma sig det sökta målet eller att, utan allt för stor förlust för det all-

männa, något lindra de nuvarande bördorna, derigenom, att den siffra, som här blifvit uppställd, nemligen 100 R:dr — och som jag för min del visst icke anser vara i allmänhet för hög — skulle kunna bestämmas på ett annat sätt, så att man dervid mera toge de bestående förhållandena i de särskilda orterna till utgångspunkt och derefter satte dessa afgifter något olika för olika regementen och korpsen. En sådan olikhet skulle, enligt min tanke, icke komma att medföra några väsendtliga olägenheter, men skulle ytterligare bidra till vinnande af hvad man önskar, nemligen en billig lindring.

Fastän viljans redskap sviker mig vid försöket att något fullständigare utveckla min mening, kan jag likväl icke lemna detta ämne, utan att för ett ögonblick vidröra en omständighet, som här blifvit med stor bitterhet framhållen af åtskilliga talare, nemligen obehörigheten deraf att man skulle vid sitt beslut misstänkas vara influerad af de egna intressena. Att det för rust- och rotehållare vore en ganska betydlig fördel att komma ifrån en sådan afgift som knektehållet, derom torde väl icke vara något tvifvel, eller kunna tvistas. Men såsom jag redan förut haft äran yttra, jag tror dock icke, att man är berättigad deraf draga den slutsatsen, att det blifvande beslutet skall komma att bestämmas endast af begäret efter egen fördel, d. v. s. af egennyttan. Å andra sidan har man vid tillbakavisandet af denna tillvitelse bedt dem, hvilka framhållit den omständigheten att rotehallarne skulle komma att göra en vinst på förslagens antagande, lägga handen på hjertat och förklara, huruvida de själva äro frie från alla egennyttiga beräkningar. Man har uppgifvit dem, som högljuddast påstås hafva ropat på försvarsverkets ordnande på den gamla grunden, d. v. s. utan eftergifvande af rust- och rotehallares skyldigheter, och dervid nämnt skolmän, akademici, industriärkare, stadsrepresentanter o. s. v., förmenande att dessa vore i frågan lika intresserade som rust- och rotehallare. Den ofantliga skilnaden i detta hänseende är emellertid uppenbar och jag tillåter mig att i det fallet yttra ett ord för egen räkning. Jag dömer ingen annan: jag har dertill ingen rätt och ingen håg. Men jag får förklara, att, hvad mig sjelf beträffar, så, fastän jag är stadsrepresentant, är det så långt ifrån, att jag har något eget intresse vid att motverka den föreslagna förändringen, att mina enskilda fördelar tvärtom ganska kraftigt hänvisa mig till raka motsatsen. Det skulle måhända se ut som fåfänglighet i fall jag ville närmare utveckla de speciella omständigheterna i detta hänseende och jag skall ej göra detta; men jag kan försäkra, att jag personligen skulle göra en icke ringa vinst på detta förslags genomförande. En annan talare har sagt, att han icke gjort någon uträkning huru det för honom skulle slå sig ut. Detta var något oväntadt från det hållet, då vi alla känna huru ofta han förut med särdeles lätthet här framlagt uträkningar öfver både ett och annat, hvilka varit vida klyftigare än denna, som icke bort göra honom stort hufvudbry. Den, som har ett visst antal rust- eller rotehall, vet nog huru högt kostnaden härför årligen kan uppskattas, och vare sig att man antager den ena eller andra siffran, är det lätt att sedan räkna ut, huru stor vinsten blir om dessa afgifter efterskänkas och derifrån afdrages den obetydliga tillökning i bevilningen som å andra sidan kan uppkomma. Fastän, såsom jag nämnt, jag personligen skulle hafva en icke obetydlig vinst af en

förändring, som ginge ut på efterskänkande af kostnaderna för indelningsverket, får jag likväl förklara, att blotta tanken på att taga emot en sådan vinst till skada för det allmänna är för mig ytterst motbjudande.

På den ståndpunkt jag i denna fråga intagit, nemligen att jag anser vårt försvar bristfälligt och i behof icke allenast af alla de tillgångar det nu eger, utan rätt mycket derutöfver, samt framför allt har behof af det dyrbara stöd som indelningsverket derät lemnar, är det också alldeles klart, att, om jag, för enskild vinning, eftersträfvade något, som efter denna min uppfattning skulle hafva till påföljd, att mitt land ginge miste om dess väsendtligaste tillgång i försvarskraft, så skulle ett sådant handlings-sätt i mina ögon icke kunna anses annorlunda än såsom ett slags för-räderi; och jag vill ytterligare tillägga, att äfven om en dylik vinst, mot min vilja, tillfölle mig, skulle jag anse dessa penningar besmitta mina händer. Detta är min känsla och min öfvertygelse; och jag vill derföre på det varmaste önska, att vi alla måtte vara på vår vakt, och icke låta utsigten till egna fördelar på minsta sätt inverka på de viktiga beslut som snart skola fattas, utan att vi alla, endast med fosterlandets väl för ögonen, måtte vara redobogne att åtaga oss de uppoffringar, som erfordras.

Huruvida det må anses vara absolut nödvändigt att fatta ett afgörande beslut i frågan just i detta ögonblick, derom vill jag icke bestämdt yttra mig. Jag tror dock, att i en sak af denna beskaffenhet ett uppskof väl kan vara farligt, men icke till något gagn, och att, då man klart och tydligt inser hvad som bör göras, ett manligt sinne också fordrar, att man utan tvekan fattar sitt beslut och sålunda fullgör sin pligt mot fäder-neslandet. Men å andra sidan vill jag icke gå så långt i misströstan, att jag anser allt förloradt, om icke nu frågan i sin helhet blir så reglerad, som man helst skulle önska. Det gläder mig, att i fråga om materielen mycket blifvit gjort för iständsättande af vårt försvar vid denna riksdag — mera än vid någon föregående — samt att beträffande specialvapnen åtskilligt godt och nyttigt ännu torde komma att vidtagas, innan Riks-dagen åtskiljes. Och jag hoppas slutligen, att äfven för den händelse, att i sjelfva organisationsfrågan det icke skulle lyckas nu förena meningarne, det arbete, som derpå blifvit nedlagdt, icke skall vara förspildt, utan att den sakrika utredning, som egt rum i detta afseende, måtte hafva bidragit att fästa den allmänna uppmärksamheten på detta ämne, som för oss är af en så utomordentligt stor betydelse, samt att vägen sålunda blifvit röjd och tänkesätten utbildade till större mognad, så att den tid snart skall vara inne, då en slutlig reglering af frågan kan åväga-bringas.

Såsom slutsats af hvad jag sålunda anført, får jag för min del till-styrka, att ärendet måtte till Utskottet återremitteras, helst för att vinna bifall till Kongl. Maj:ts proposition, men derest icke sådant låter sig göra, i det syfte Herr Kallstenii förslag innebär.

Herr Östman: Under en följd af år har behofvet af ett förbättradt försvarsväsende varit insedt. Icke allenast Kongl. Maj:t, utan äfven svenska folket har, manadt af fosterlandskärlek och frihetskänsla, uttalat sin be-nägenhet för att, om ock med större uppoffringar, åstadkomma en star-kare landtarmé och bättre försvar än vi för närvarande ega. Både re-

gering och folk hafva således insett behovet af bättre orduade försvarskrafter. Den strid, som med alla dess fasor så nyligen pågått på kontinenten, har injagat en panisk fruktan, att vi äfven kunde blifva ett rof för en inkräktande fiende. Det allmänna ropet har blifvit "*ett starkare försvar*", möten hafva blifvit hållna snart sagdt i alla landsändar, den allmänna rösten har uppfördragat oss representanter att framför allt samverka för ernåendet af ett starkt och ändamålsenligt landtförsvar. Det Särskilda Utskott, som fick sig ålagdt att lösa detta svåra problem, har nu framlagt frukten af sitt mödosamma arbete uti det betänkande, som under denna dags lopp granskas af båda Kamrarne och som bör blifva grunden eller underlaget till försvarskrafternas ordnande. Det är sannt, att representanten icke kan åtalas för sitt görande och låtande, men han står dock under opinionens dom; och ett hårdt ansvar drabbar honom, om han icke vid valet af sin voteringsedel har fäderneslandets sanna bästa till ögonmärke.

Såväl före som under riksdagens lopp hafva folkmöten, hvilka af representanten böra noga beaktas, blifvit hållna snart sagdt i alla landsändar, dervid man enhälligt uttalat sin åsigt, att landtförsvaret bör förstärkas medelst en utsträckt värnepligt. De fleste önska dervid bibehållandet af en stam, men mötenas program skilja sig dock derutinnan från hvarandra, likasom meningarne här vid Riksdagen dock äro delade. De som icke hafva någon känning af voteringstungan vilja, att detta onus skall bibehållas. Andra deremot, som tryckas af densamma, anse det rättvist, att efter en lämplig öfvergångstid, det vill säga, när en stamtrupp kan bildas ur beväringens egna leder, detta onus fördelas lika på alla samhällsklasser och beskattningsföremål, en grundsats, som Försvars Utskottet tillstyrkt. Till ett sådant tillstyrkande har Utskottet ledt sig på sann historisk grund, och det är således icke en frukt af tillfällets nycker. Vill man betrakta saken oväldigt, kommer man äfven till den öfvertygelsen, att Utskottet på förhand vederlagt alla inkast deremot.

Vi veta nemligen, att när större delen af jordbruket för nära tvåhundra år sedan åtog sig roteringen, tillförsäkrades det att för alltid vara fritt från utskrifning. Den roterade jorden har aldrig brustit i sitt åtagande, men icke dessmindre blef en allmän värnepligt 1812 införd, dock under löfte att lindring i rustningen och roteringen skulle ega rum.

Detta löfte har hittills icke blifvit infriadt; och det läser nu icke vara för tidigt, att de, som så länge haft sig detta onus ålagdt, i den närmaste framtiden få lindring deri. Af sådan anledning yrkar jag bifall till det föreliggande betänkandet.

Herr Nordenskiöld: Under den diskussion, som i går och i dag egt rum angående det föreliggande förslaget, hafva många olika åsikter blifvit uttalade; och det skulle vara svårt att ibland dem finna någon enda punkt, om hvilken alla äro ense. I ett afseende torde dock enigheten vara temligen fullständig, kanske endast med ett enda undantag, nemligen af vår alltid ungdomligt sangviniske ålderspresident; och det är i den åsigten att de politiska förhållandena i Europa för det närvarande äro så hotande, att hvarje nation, som vill bibehålla sin sjelfständighet, måste se till, huru den kan med vapen i hand försvara densamma. När

så är förhållandet, är den naturliga följden deraf, att Sverige måste söka så organisera sitt försvar, att det kan med framgång möta en anfallande fiende, eller ännu heldre skaffa sig en så respektabel försvarsstyrka, att fienden icke anser för rådligt att anfalla oss. Denna åsigt torde vara temligen allmän och äfven delas här inom Kammaren; men när så är och då Kongl. Maj:t framlagt ett förslag till värnepligtslag, som i det hela blifvit gilladt, borde hela frågan kunna temligen lätt och utan synnerliga strider afgöras. Beklagligtvis har dock denna fråga om försvarsväsendets ordnande blifvit sammanställd med en annan fråga, lika svårlöst som vigtig, nemligen den om indelningsverkets afskaffande, om borttagande af ett realonus, som trycker vårt jordbruk, visserligen hårdt, men med tvåhundraårig häfsl. Äfven jag hyser den åsigten, att man bör så vidt möjligt är, söka underlätta jordbruket, söka befria det från de bördor, som trycka detsamma; och jag tror, att detta är en fråga, af beskaffenhet, att icke kunna falla, aldraminst i en representation, så sammansatt som vår. Men att göra den till ett vilkor för att vi skola försvara vårt land, att förklara, det vi äro villiga att offra lif och blod för fosterlandet, men "*med vilkor*", det kan ej vara fosterländskt, ej riktigt, ej det svenska namnet värdigt, och för min del kan jag icke gå in på något sådant. Jag tror ej heller att de skäl, man derför åberopat, hålla streck. De rent militäriska skälen vill jag, då desamma af indelningsverkets motståndare knappast blifvit på allvar anförda, förbigå — jag kan ej heller på något sätt tillmäta mig kompetens att upptaga och utreda dem. Men det finnes två andra skäl, som här så mycket oftare anförts och tröskats med. Det ena är det, att man säger att rust- och rotehållare genom sina gamla knektekontrakt vunnit befrielse från vidare utskrifningar. Jag har försökt studera skälen för och emot en sådan åsigt, men icke lyckats komma till full klarhet. Jag vill dock gerna medgifva, att genom knektekontrakten rotehallarne tillförsäkrats frihet från utskrifningar, *men från utskrifningar sådana dessa voro i forna dagar*; deremot kan jag ingalunda anse, att den skyldighet att undgå utsträckta vapenöfningar, som Kongl. Maj:t här föreslagit, är någon utskrifning. Icke kan det vara en utskrifning, att använda åttiotvå dagar af sitt lif till vapenöfning. Dessa öfningar skola dessutom säkerligen blifva ganska nyttiga för hvar och en och komma utan tvifvel att både i fysiskt och psykiskt hänseende utbilda vår nation samt sålunda, långt ifrån att skada oss, tvärtom verka i hög grad gagneligt, så gagneligt, att hvar och en, som blifver underkastad den, för de pekuniära förluster, han derigenom kommer att tillskyndas, får en riklig ersättning genom den vana vid skick och ordning, vid att lyda och befalla, han derunder förvärfvar. Hvad är för öfrigt dessa åttiotvå dagars skolgång att tala om, i jemförelse till exempel med en läkares långvariga kurs, som kan räcka sina tjugo år, innan han får någon förtjenst, eller om man icke vill räkna hans skolstudier med, åtminstone i tio år. I Preussen öfvas folket i vapen under tre år; och man hör äfven derifrån en högljudd klagan öfver den ekonomiska förlust, de hårda vilkor och dylikt, det preussiska militärsystemet medför. Men hvad hafva icke dessa tre års öfningar gjort för Preussen? Jag delar visserligen till fullo de allmänna sympatierna i afseende å de sista politiska tilldragelserna i vår verldsdel, men jag måste dock skänka min beundran åt Preussen och erkänna, att

det i viss mån är den första nationen i Europa. Och likväl hade massan af dess befolkning ännu för sjuttio år tillbaka märken efter lifegenskappens bojer. Denna dess utveckling beror till stor del på dessa vapenöfningar, som hvar man, hög och låg, måste underkasta sig.

För närvarande äro de fordringar, som ställas på en medborgare, helt andra än i fordna dagar. Man måste nu kunna läsa och skrifva bättre än en klerk eller räkenskapsförare fordomdags. I detta hänseendet hafva fordringarne sålunda betydligt ökats, och ingen förundrar sig deröfver. Men då vi lefva i nittonde seklet, skulle man kanske kunna tro, att fordringar på skicklighet i vapnens bruk skulle hafva förfallit. De sista årens bedröfliga erfarenheter hafva dock lärt, att den ständiga fredens tid än är långt borta, att ännu år 1871 Sveriges medborgare, för att uppfylla sina medborgerliga pligter, behöfva hafva en viss kännedom om vapnens handterande; och då så är, eger ock staten rätt att fordra detta lika väl som skolgång eller som en nödtorftig kristendomskunskap. Denna tvungna vapenöfning kan väl dock icke jemföras med den utskrifning, man här så mycket talat om.

Det andra skälet, som Utskottet åberopat för indelningsverkets afskaffande efter femton år, är "jordbrukets tryckta ställning". Men hvad betyder väl det? Väl har jag hört talas om, att en person med betryckt ekonomisk ställning går under, om han icke hjälpes snart, åtminstone inom några få år, men att det sker, derest icke hjälpen kommer förr än efter femton år, det har jag aldrig hört, och efter tjugioåtta år ännu mindre. Är jordbruket tryckt, kan efter mitt förmenande någon lindring för detsamma vara både berättigad och önskelig, om också ej ur statsrättslig, dock ur statekonomisk synpunkt. Men är detta förhållandet, bör väl denna lindring komma nu genast och bördan icke stå qvar under femton år, för att först derefter försvinna. Det kan nemligen hända, att det då, när gården efter dessa femton år försvunnit, kan blifva svårt nog att ersätta den. Och få af de nu lefvande jordbrukarne torde komma i tillfälle att begagna sig af denna lindring. För att visa denna jordbrukets tryckta ställning, har man här från många håll talat om emigrationen. Bland annat har jag ock hört detta talet från Smålandsbänken, från en representant, som gerna genom citater brukar ådagalägga sina kunskaper i historien. Men hvad han i detta fall citerat, bevisar endast att han läst historien med föga öppen blick. I motsats mot honom, har jag af historien lärt, att en stor emigration utgör ett bevis, ingalunda på tryck och nöd, utan på en frisk lifskraft hos det folk, från hvilket den utgår, kanske allenast med ett enda undantag — Irland. Detta är ganska lätt att med exempel visa. Så utsände Grekland under sin blomstrings-tid, när denna lilla halfö var för världen hvad Europa är nu, kolonier åt alla trakter. När dessa i sin ordning kommit till blomstring, utgingo derifrån nya kolonier, och från dessa åter nya. Sedermera kom Romarnes tid. Under deras välmaktsdagar skickade de ock ut kolonier åt alla håll. Men då staten föråldrades upphörde helt och hållet emigrationen. Vidare hafva vi Spanien och Portugal, der det för närvarande är ganska kient bestäldt, och derifrån man *nu icke emigrerar*. Men det fanns en tid, då dessa länder voro rika och blomstrande, och de utsände då kolonier i mängd öfver verldshafvet. I hvilket land är emigrationen

nu större än i England, och det på en tid, då ingen lärer förneka, att det är på höjden, om icke af sin politiska, så åtminstone af sin ekonomiska magt. En enda skuggsida finnes i denna emigrationens historia; och det är Irland, men här ega ock i afseende å jordfördelningen undantagsförhållanden rum, som icke ega eller egt sitt motstycke i något annat land. Äfven i det beprisade Amerika eger en ständig emigration rum i de trakter, hvarst ett större lif pulserar. Men från andra trakter, t. ex. det spanska Amerika eller det franska Canada, emigrerar man icke. Der är dock lifvet inrättadt efter gammalt europeiskt mönster. Jordegaren bibehåller der gerna sin torfva och med den sin fattigdom, sin häglöshet och andliga slöhet.

Emigrationen hos oss, om den ock i enstaka fall är framkallad af nöd och brist, bevisar sålunda dock i det hela, att här finnes en frisk lifskraft. I vårt broderland Finland deremot eger ingen emigration rum, oaktadt sju svåra år uttömt dess hjälpkällor och der åstadkommit en nöd och ett elände, hvarom vi lyckligtvis icke kunna göra oss en föreställning.

En representant ifrån Skåne garanterade, att nittionio hundraedelar af befolkningen voro för indelningsverkets afskaffande. Jag tror dock för min del, att det var en något farlig garanti, han dervid åtog sig. Om vi antaga, att det finnes 75,000 rust- och rothållare, som jemte deras qvinnor och barn hafva en direkt fördel af indelningsverkets afskaffande, så återstår dock minst 90 procent af Sveriges befolkning, som föga hafva något annat intresse dervid, än den utsigt de derigenom erhålla till ökade skatter, och detta intresse torde allt vara af negativ art. De nittionio hundraedelarne torde sålunda blifva ganska ringa till antalet och lemna en väl stor prutmån.

En annan talare ifrån Dalarne gaf oss en af sina vauliga tablåer derifrån, en dyster skildring af fattigdom och nöd, och af ett yttrande här bakom mig funer jag att skildringen slagit mycket an på en af våra stadsrepresentanter. Denne sednare åtminstone borde dock någon gång hafva besökt en aflägsnare del af sin egen valkrets, han skulle der mött taflor vida dystrare och tröstlösare än Herr Liss Olof Larssons.

Jag har ock varit i Dalarne. Jag har såsom minerolog besökt många trakter deraf, långt aflägsna från den vanliga stråkvägen, och derunder lefvat och vistats i allmogens boningar. Vanligen har jag väl der funnit torftighet, men dock förnöjsamhet och till och med stundom ett visst välstånd. En och annan gård kunde väl finnas, der förhållandet var annorlunda, men det var torparens och backstugusittarens, och de lära väl ej erhålla någon lindring i sin fattigdom genom indelningsverkets afskaffande.

Oaktadt jag sålunda anser det vara allt skäl att kraftigt taga ihop med aflyftande af de bördor, som trycka vårt jordbruk, beklagar jag dock att man dertill begagnat det tillfälle, som förslaget om utsträckt värnpligt nu tyckts gifva; och för min del skulle jag helst yrka afslag å Utskottets hemställan i öfrigt och antagande af värnpligtslagen, med förresats att vid en kommande riksdag efter min förmåga bidraga till en reglering af bördorna. Jag tror ock, att Kammaren skulle kunna utan fara för framtiden fatta ett sådant beslut. Majoriteten här har en stor makt. Den kan genomdrifva sina åsikter, om de hvila på en sund och rättvis grund.

grund. Men *en* sak är det dock, som den icke kan. Den kan nemligen ej fortfarande bibehålla den makt den för det närvarande eger, om den genom voteringssedlarne genomdrifver en orättvisa och en obillighet och på det sättet bereder sig en fördel som villkor för en åtgärd, nödvändig för fosterlandets sjelfständighet. Väl kan den segra i urnan, men på sådana segrar kommer den dock i längden att förlora, segern blir snart ett hjälplöst nederlag.

Oaktadt jag sålunda helst skulle se, att Utskottets ifrågavarande framställning afsloges, fogar jag mig likväl uti en återremiss deraf, och jag beklagar icke heller, om denna åtgärd skulle komma att leda till ett jemkningsförslag, hvarigenom de olika intressen, som nu stå i strid med hvarandra, blefve förmedlade.

Herr Lithner: Då man i en öfverläggning, sådan som denna, fått ordet den fentiotredje i ordningen, så är det naturligt att man i sjelfva verket icke kan hafva något att tillägga till hvad som under den ämnet uttömmande diskussionen förekommit. Jag skulle därför ock hafva afstått ifrån ordet, derest jag ej ansett frågans vikt vara af den beskaffenhet, att den ålägger hvar och en representant att i densamma tillkännagifva sina åsikter, på det att han i detta fall må stå på det klara med sina kommittenter och inför protokollet, som en gång torde kunna blifva föremål för forskningar. Jag vill därför icke gifva mig in på något försök med bevisning, vare sig ur privat- eller statsrättslig synpunkt eller ur militärisk, utan endast kort och godt angifva min ståndpunkt. Skulle jag dervid icke kunna undvika att upprepa något af hvad som under de två dygn, diskussionen redan pågått, här förut blifvit sagdt, må detta ursäktas.

För att genast sätta mig in i saken, får jag tillstå, att jag icke kan anse den, icke aflösning, utan afkastning af rust- och rothållares börda, som af Utskottet blifvit föreslagen, vara rättsligen befogad. Jag hörde väl i går, huru den förnämste motionären i frågan påstod, att han ställt sig helt och hållet på rättens ståndpunkt. Jag hörde honom återropa auktoriteten af en jurist, som vi icke känna. Jag hörde honom säga, att om de knektekontrakt, han höll framför sig, också icke voro af privaträttslig natur, de dock hade en statsrättslig betydelse. Jag anser det likväl genom den utredning, som egt rum i den offentliga diskussionen, i de allmänna bladen och äfven här, vara till fullo ådagaladt, att något rättsenligt anspråk på den äskade eftergiften icke är till finnandes. Men jag skall icke uppehålla mig härvid.

Hvad som för mig dock har större vikt än dessa tvister om juridisk rätt är fäderneslandets behof af ökad försvär, af ökade krafter att, om faran hotar, värna det gamla Sveriges frihet. Under intrycket af den känslan, finner jag mig för egen del beredvillig att gå in på allt, blott fosterlandet blifver trygghet; men jag känner mig i förlägenhet att efter det myckna, som här väl och patriotiskt blifvit yttradt, finna uttryck för det sätt att se saken, hvilket är mitt. En bild faller mig dock före, en bild som säkerligen icke är främmande för någon ibland oss, allmogens män och allmogens söner; jag är sjelf en allmogens son. Af den utredning ämnet erhållit under denna diskussion och den som förut egt rum uti

tidningarne. synes det vara klart, att de personer, som innehafva jord under rust- eller rotehållningsskyldighet, innehafva den i det närmaste under enahanda förpligtelse som en person, hvilken enligt svensk bondesed af sin fader eller moder fått öfvertaga en egendom med skyldighet att lemna föräldrarne underhåll och skydd på alderdomen, hvilket i Norrland kallas födoråd, i andra orter bär andra namn. Skilnaden är endast den, att den person, som i detta fall är berättigad till födorådet, är den gamla modren Svea. Nu förefaller det mig, att lika litet som någon rättsligen kan påstå, att den, som emottagit en jordegendom med denna skyldighet till födoråd, ensidigt och utan behörigt medgifvande kan afkasta sig denna förbindelse, lika litet lär det väl med hänsyn till fosterlandet kunna vara allvar uti påståendet, att det är rättseuligt att afskudda sig den förbindelse, man åtagit sig emot denna gamla moder. Jag är öfvertygad, att vi alla i sjelfva verket äro genomträngde af kärlek till den gamla modren och ingalunda vilja svika henne i nödens stund, säkerligen minst de som bruka torfvan med egna händer. Men det kan inträffa, att brödratvister uppstå af den beskaffenhet, att den af bröderna, som fått jorden på sin lott och blifvit ombetrodd den årliga utgiften till modren, säger till de andra bröderna, som fått annat arf: I ären rikare än jag; och derföre, innan jag fullgör min förbindelse emot vår moder, måsten I dela med Eder åt mig af Edert kapital. Det är möjligt att ett sådant yrkande, gjordt med beräkning på de andra brödernas kärlek till modren, kan hafva åsyftad verkan och lyckas, det är ock möjligt, att det kan hafva billighets-skäl för sig; men rättseuligt blir det aldrig. Det är således, så vidt jag förstår, endast ur synpunkten af billigheten, som frågan om indelnings-verkets aflyftande tål att betraktas. Man säger likväl: denna fördelning var från början icke rättvis, och den omständigheten att orättvisan är gammal lär icke nu göra den rättvis; och en talare från Dalarne, som gjort sig till målsman för detta bevisningssätt, har sagt, att det vore märkvärdigt, om det orätta kunde blifva rätt, endast derföre att det är gammalt. Men den talaren har antagligen antingen icke hört eller icke beaktat hvad Herr Ribbing erinrade, att de förhållanden, under hvilka den förmenta orättvisan tillkom, nu icke mera existera, och att, om man ville tillämpa den sats, Dalasonen sökte göra gällande, uppställningen skulle blifva sådan, att A har begått en orättvisa mot B och derföre skall C betala till D. Det lär icke kunna förnekas, att hvar och en, som nu innehafver en jordegendom, emottagit densamma med de onera och förbindelser, som nu vidlåda den, och derföre kan uti innehafvandet af denna jord alldeles icke ligga något berättigande, något på sträng juridisk rätt grundadt anspråk att kräfvat deras afskaffande. Herr Liss Olof Larsson har ock sagt, att pressen i denna fråga betett sig ungefär som den, som först sätter eld på ett hus och sedan ropar på hjälp, för att släcka elden. Men jag hemställer till den värde talarens och till Kammarens öfrige medlemmars omdöme, om det icke varit vida rättare att säga, det pressen betett sig så, att den varskott och påpekat den eldfara, som uppstått genom sjelfantändning.

Det har ock blifvit sagdt, att man måste betänka, huru indelnings-verket tillkommit; och derföre att detta skett under en enväldsregering, har man tagit det för gifvet, att det var med enväldsregentens vilja, som

det så blifvit lagdt på allmogen. Men den, som läser knektekontrakten och öfriga dithörande handlingar, skall lätteligen finna, att i de flesta fall indelningsverket och knektekontrakten tillkommit, icke till följd af ett allena bjudande bud af en allena styrande, utan på grund af allmogens egen önskan och för att få reglerad sin skyldighet att med lif och blod värna fäderneslandet. Oaktadt detta skett under enväldstid, härleder det sig sålunda icke ursprungligen ifrån regenten, utan från allmogen; med andra ord derföre att det tillkommit under enväldet, må man icke taga för gifvet, att ett våld blifvit begånget.

Efter dessa korta reflexioner, dermed jag sökt visa, huru från rättslig synpunkt oberättigade dessa anspråk på en total afkastning äro, får jag emellertid till Herrarne samt- och synnerligen hemställa, om icke af hela den diskussion, som under dessa två dagar pågått, det visat sig, att anbud blifvit gjorda på lindringar och eftergifter, men att man svarar, på samma sätt som Utskottet, att som lindringar icke äro möjliga, måste man tänka på en aflösning eller afkastning.

Jag frågar dock om ett sådant sätt att möta villigt och uppriktigt gjorda anbud kan anses lojalt. Kan detta sätt att gå till väga vara ett exempel för samtid och efterverld af en enig nation, inom hvilken alla äro villiga att räcka hvarandra handen till landets försvar? Jag tror det icke. I fråga om dessa lindringar eger jag för min enskilda del allt för liten kunskap för att bestämdt kunna ansluta mig till något af de förslag, som här i detta afseende blifvit framställda. I går har Herr Kallstenius väckt ett förslag i sådant syfte; Friherre Ericson har i sin reservation jemväl framställt ett sådant förslag, och slutligen har vår aktade vice Talman framlagt ett. Alla dessa förslag torde väl ändock, derest de verkligen innefatta försök till en öfverenskommelse, vara värda att tänka på; de kunna åtminstone föranleda till en återremiss till Utskottet, och först sedan detta då förklarar sin mening om det ena eller det andra sättet att ordna saken, kan tiden möjligtvis vara inne att intaga en bestämd position i frågan. Men så länge detta icke skett, så länge man icke försökt att komma till en utredning af saken, är man icke fullt berättigad att säga, att man icke kan komma till ett beslut om försvarsverkets organisation på mer än ett sätt. En talare har visserligen sagt, att om man vill bygga ett nytt hus, så rifver man det gamla i grund. Men det kan då hända, att den som så går till väga gör sig ett onödigt och dyrbart besvär, ty ofta kan den gamla grunden vara god och den nya sämre. Utskottet har nu föreslagit en ny grund, på hvilken vårt försvar skulle ordnas. Utskottet har nemligen föreslagit, att indelningsverket skulle afkastas efter femton år, och under tiden en värfvad stam bildas — att vi skola hafva en stam, derom äro vi ense — som skulle blifva mera krigsduglig och mera användbar för sitt ändamål, än den indelningsverket lemnar oss. I afseende på denna den indelta soldatens större eller mindre lämplighet har man yttrat sig både på skämt och allvar. Man citerar än den ena än den andra författaren, man citerar till och med poemer. En talare har ur Fänrik Ståls sägner citerat "Sven Dufva", och då han i honom sett typen af vårt fosterlands försvarare, har en annan talare med vanlig snedighet försökt drifva detta in absurdo. Han säger nemligen, att då Sven Dufva förmäddes "att göra allt, men gjorde allt på tok", så kunde det ju hända, att han

gjort reträtt, der han skulle fälla bajonett. Den värde talaren må dock ihågkomma, att Sven Dufvas höghet, som möjligen kan kallas tokighet, låg deri, att han stod der han stod; att han, utan att fråga efter huruvida han hade någon skyldighet att stå kvar, då icke kamraterna stodo kvar, ändå stod på sin plats; den bestod deri, att han heldre löpte fara att blifva nedskjuten, än att vika från sin pligt. Men på tal härom, kan jag icke underlåta att fästa mig vid samme talares klagan deröfver, att under fordua tidens strider helt andra än allmogens söner fått bära äran af landets försvar. Denna klagan tror jag icke är berättigad. Jag tror, att så länge svenskt folk, svensk historia och svenskt språk lefver, skall aldrig folket upphöra att bära äran för de uppoffringar det gjort för landets försvar. Men denna klagan är något uppblandad; deri ingår äfven ett annat moment, som tyckes nästan sätta äran i bakgrunden. Man nöjer sig nemligen icke med att tala blott om äran att hafva stått såsom en man för fosterlandet, utan man beklagar sig också deröfver, att man icke på samma gång fått några fördelar. Jag har alltid, vid betraktandet af de minnen vår historia har att bevara af vår allmoges patriotism och fosterlandskärlek, ansett det såsom den vackraste sidan, att under det herremännen sletos om fördelar på fosterlandets bekostnad, så afsåg allmogen, när den reste sig, intet annat än fosterlandets försvar. Jag tillstår därför, att det på mig gjort ett sorgligt intryck att höra en talare från den stolta dalaallmogen klaga öfver, att hans fäder ej fingo dela fördelarne, samt på grund af den orättvisa, som under gångna århundraden i detta fall skulle skett, nu finna tiden inne för rotehållarne att se sig till godo. Då han så starkt, som han gjort, betonat det orätta i herremännens öfvergreppande af fördelarne under förra tider, så har han ju fällt domen öfver allt öfvergrepp på andras bekostnad.

På tal om historiska minnen, finner jag det ej underligt, att hos oss lefde kvar den tauken, att om faran hotar, vi gå alla "man ur huse". Men tyvärr hafva tiderna förändrat sig. Krigskonsten har nått en oerhörd utveckling, och den sista tidens vittnesbörd från Frankrike visar tydligt, att en här, sammanbragt af landets befolkning, utan öfning, måste duka under för de öfvade arméerna; och häraf drager jag den slutsats, att en allmän nationalbeväpning, så beskaffad som Utskottet tänkt sig den, så litet som möjligt öfvad och så litet som möjligt tyngande på statsbudgeten, i själfva verket aldrig skall bli annat än kanonmat, eller möjligtvis skott-tafel för fiendens kulsprutor. Frågan är nu icke den, huruvida alla äro färdiga att gå man ur huse — jag befarar icke att någon skulle svika — utan snarare huruvida vi i tid böra vara betänkta på att förskaffa oss sådana egenskaper, att vi icke gå ut i striden endast för att offra oss, utan äfven för att rädda vårt fosterland. Vidare har det förekommit mig besynnerligt, att Utskottet icke på något sätt berört den frågan, huru efter öfvergångstidens slut det skall gå till att uppsätta och underhålla den af Utskottet föreslagna stammen. Jag föreställer mig, att efter dessa femton års slut komma stora anslag att begäras; men hvar taga dessa anslag? Det blefve då ingen annan utväg än att kasta denna tunga börda på våra efterkommande, och äfven ur denna synpunkt torde det vara skäl att besinna sig två gånger, innan man går in på Utskottets förslag. I allmänhet är, om jag ej bedrager mig, just den sidan,

som stöder Utskottets förslag, då det gäller anslag till jernvägar eller andra företag af industriel beskaffenhet, föga benägen att upptaga lån, och skälet dertill anføres oftast vara en farhåga att skuldbelasta efterkommande. Men nu synes man vilja gå till väga på annat sätt, man tänker icke på hvilken förfärlig beskattning för uppsättning och underhåll af en stor stamtrupp, den efter femton år lefvande generationen får att bära.

En talare från Dalarne har frågat, om det är rätt att förebrå den ena eller andra sidan för mindre beredvillighet i afseende på landets försvar. Jag tror, lika med honom, att detta icke är rätt, och beklagar hvarje ord, som häntydt på en dylik förebräelse; ty jag tror, att vi alla äro lika lifvade af fosterlandskärlek. Samme ärade talare skrifver likväl på sin sidas räkning alla de uppoffringar, som under föregående riksdagar blifvit gjorda, då han säger: vi uppoffra allting, vi underkasta oss skyldigheten att exercera beväring o. s. v., utan att tänka på att vi alla deltagit i dessa uppoffringar.

Herr Kolmodin har erinrat om en sak, som är värd erinran, nemligen att endast hårda pröfningar göra folket villigt att i broderlig enighet underkasta sig uppoffringar. Detta är mycket sannt; historien lemnar derom vittnesbörd. Jag vill endast nämna Carl XII:s påbud om uppsättning af tre-, fyra- och fem-männingsregementen, äfvensom beväringens institutens införande efter 1809 års pröfningar. Men jag frågar eder, mine Herrar, om det är skäl att vänta på dessa pröfningar, om det är skäl att efter 60 års oarbruten fred under oupphörliga tvister om inbördes rättigheter år från år skjuta undan den stora frågan att sätta oss i stånd att försvara oss mot hvad möjligen komma kan.

I dag på förmiddagen har en talare, hvars ord betyda mycket i denna Kammare. anslagit den sträng, att någon så synnerlig stor fara icke vore för handen. Han har dervid stödt sig på politiska kombinationer; han har till och med trott på kejsar Wilhelms förklaring till Riksdagen, att det nog skall blifva fred hädanefter. Det förundrar mig verkligen, att Herr Hierta med sin mångåriga erfarenhet kan sätta en *så* fullkomlig tillit till ett dylikt yttrande, då han erinrar sig att under den i Frankrike gjorda öppna förklaringen, att "kejsardömet är freden", kriget likväl på fullt allvar förbereddes. Han har vidare sagt, att ställningen i Europa i denna stund är lugnare än i Januari, och han hoppas att slutligen hvarje moln på den politiska horisonten skall vara försvunnet. För min del anser jag ingenting vara olyckligare, än då ett folk, efter den möjliga situationen för tillfället, hvilken knappt är beräknelig, låter söfva in sig i säkerhet och tror att, derföre att en strid är slutad, icke en annan kan uppstå. Herr Hierta har vidare sagt, att de två stora grannstater, som möjligen skulle kunna hafva intresse i att anfalla oss, icke kunna tillåta, den ene den andre, att taga ett sådant steg. Men den värde talaren borde dock påminna sig, att dessa samma grannstaters historia visar ett annat sätt att gå till väga med folk, som tvista om inbördes rättigheter, och det sättet är att dela helt enkelt, såsom de gjorde med Polen.

Hvad de ifrågasatta lindringarne beträffar, så anser jag, att rust- och rothållares begäran om sådana, när behofvet af ett förstärkt försvar blifvit så erkändt af svenska folket, att man också går in derpå, skall röna fullt erkännande, icke ur rättslig synpunkt, utan ur billighetens och stats-

klökhetens; och jag är villig att, snart sagdt, gå in på hvilken lindring som helst, endast vi kunna få ett försvar, nog starkt att värja oss mot möjliga fiender. Men just därför att jag är af denna åsigt, tror jag att vi icke böra så tvärt fatta ett definitivt beslut, utan att ännu en gång försöka en sammanjemkning af de stridiga åsigtorna. Jag är fullkomligt öfvertygad, att om det skulle finnas ett intresse inom Kammaren, som tror sig vara mäktigt nog att i dag eller i morgon genomdrifva en så beskaffad afkastning af indelningsverket som Utskottet föreslagit, så skall deras styrka visserligen icke förminsas genom en eller annan veckas uppskof för att ytterligare tänka på saken. Jag tror, att frågan icke ur någon synpunkt skulle lida på en återremiss, och vi gjorde oss derigenom berättigade till det omdöme af fosterlandet och af alla dem, som hafva sina ögon riktade på oss, att vi först efter mogen pröfning fattat det afgörande beslutet.

På tal om fosterlandet och de i dess särskilda landsändar i denna fråga uttalade meningar, så har jag här i min hand en adress i ämnet. Den är från ett samhälle, som i fordna tider varit underkastadt krigets fiasor. Men efter den mördande kritik öfver adress- och petitionsväsendet, som på förmiddagen afgifvits af en talare, besynnerligt nog en person, som skulle kunna kallas för den fria svenska pressens fader och beskyddare och alltid lemnat sitt understöd, der folkets röst sökt göra sig gällande, så vill jag icke göra någon affär af denna adress, utan endast nämna, att den är underskrifven af 150 personer. Jag för min del önskar endast att få något rådrum för ytterligare öfvervägande af frågan och för erhållande af ett jemkningsförslag, i hvilket syfte, utan att kunna angifva någon bestämd riktning, jag yrkar återremiss.

Herr Uhr: För att förkorta tiden skall jag instämna i den ingress, hvarmed den siste talaren började sitt anförande, då han nemligen sade sig ej vilja tala om andra saker, än rörande hvilka han ansåg sig ega befogenhet att yttra sig. Så långt äro vi ense, men då han sedan säger, att han icke vill se frågan ur rättens synpunkt och slutligen förklarar, att han icke vet hvad han vill, der skiljas vi. Jag skall deremot hålla mig till rätten, nemligen det som jag anser vara rätt. En talare har sagt, att Utskottet i sin motivering gjort så stora språng; men jag tror, att det var talaren sjelf, som gjorde språng, då han nemligen läste upp hvad som står på 6:te sidan i Utskottets betänkande, men hoppar öfver hvad som står på den 7:de. Jag skall taga mig friheten läsa hvad som står der:

“Utskottet antager nemligen för gifvet, att hvar och en medgifver att det nuvarande indelningsverket eger sin rättsliga och sociala grund uti de förbindelser, som, medelst de så kallade knektekontrakten blifvit ingångna emellan Kongl. Maj:t och kronan å ena samt landskapens menigheter å andra sidan. Medelst dessa kontrakt förbundo sig nemligen menigheterna att anskaffa och underhålla ett visst antal soldater mot förmån att befrias från vidare “utskrifning och alla dervid hängande besvär, ehvad namn de helst hafva kunna“, hvilket synes af ordalagen i den “Kongl. konfirmationen öfver det med allmogens fullmäktige vid denna riksdag slutna kontrakt om det vissa knektehållet. Stockholm den 5 December 1682“ och hvaruti det står: “allt förthy gifves dem deremot uppå Kongl. Maj:ts vägnar härmed den fullkomliga försäkring att så länge på deras

sida intet fel förspörjes, det som utlofvadt är att efterkomma, de, deras barn och folk, hvilka till gårdarnes kultur och bruk samt till ersättande af manskapets afgang nödvändigt kunna behöfvas, för *utskrifningar och alla dervid hängande besvär, ehvad namn de helst hafva kunna, samt fördubblingar och våldsamma värfningar, nu och i tillkommande tider vara alldeles qvitte och befiade.*“

Häriifrån vill jag icke hoppa, här vill jag stadna; här visas tydligt, att rust- och rotehållare äro i sin fulla rätt, då de, vid fråga om ytterligare utskrifningar eller utsträckt värnepligt, också fordra att blifva befriade från de skyldigheter, som de åtagit sig genom knektekontrakten. Jag har under diskussionen hört en talare yttra, att det skulle vara bra, om man roterade äfven all oroterad jord. Hvilken rättvisa det ligger deri, kan jag icke finna; men han håller sig väl som den siste talaren icke vid rätten och har möjligen funnit stöd härför uti ett här afgifvet yttrande af en lagkarl, som nemligen sade, att man icke hade rätt att återropa lag och rätt. Skulle vi icke få stödja oss på lagen, så stode vi snart rättslösa. Man har sagt, det man icke hört något motstånd eller klagan i landsbygden mot indelningsverket. Nej, någon egentlig klagan förspörjes icke deröfver, men man må ej förundra sig, att rotehållarne, om de måste underkasta sig utsträckt värnepligt, också önska blifva befriade från sina gamla knektekontrakt, och att den nya bördan icke må drabba dem hårdare än nödigt är. Här har mycket talats om tillmötesgående från den ena eller den andra sidan. Jag kan just undra, om icke tillmötesgåendet är störst på deras sida, som försvara rotehållarnes sak, då de underkasta sig denna nya tunga under femton års tid, under det likväl den gamla pålagan, roteringen, står kvar. Jag anser, att den nya stammen skulle kunna bildas till och med på mindre än femton år, men min mening derom låter jag dock falla; af två onda ting väljer man det minsta, och Utskottets 15 år är mindre än regeringens all framtid. Jag kan icke fatta, hvad det är för skilnad emellan regeringens och Utskottets förslag. Regeringen vill hafva utsträckt värnepligt med bibehållande af den gamla roteindelnings och den gamla stammen, under det Utskottet föreslår utsträckt värnepligt också med bibehållande af den gamla stammen, fastän endast under 15 år. En regeringsledamot har i dag yttrat, att om, sedan den utsträckta värnepligten kommit till stånd, rotehållarne sedermera skulle komma till regeringen och begära lindringar i sina skyldigheter, så skulle regeringen gerna lyssna till dem. Jag undrar just, om det kan vara en rättvisare och lämpligare mildring och fördelning, än att under den tid af 15 år, roteindelnings ännu skulle finnas, bilda en ny stam, i hvilkens underhåll äfven den oroterade jordens egare finge deltaga. Man har sagt, att den indelta soldaten är den billigaste, men jag vill fråga, om icke tvärtom den indelta soldaten är den dyraste man kan hafva? Han skall icke blott under sin tjenstgöring hafva kost och kläder, utan han skall äfven hafva bostad och lön, den sednare lika stor, antingen han gör något eller icke. En talare har sagt, att det vore rent förräderi att vidtaga en åtgärd, hvarigenom staten^oginge miste om sina inkomster. Just detta yttrande bevisar, att det är mindre fråga om stammen än om inkomsterna. Skulle också den inkomsten, som ensamt inflyter ifrån den nu roterade jorden, försvinna, så förlorar väl staten derför icke sina inkom-

ster, det skulle då naturligtvis blifva ett gemensamt, bland alla lika fördelat sammanskott. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Almquist: Det är med tillfredsställelse jag af det Särskilda Utskottets nu föreliggande betänkande funnit, att Utskottet godkänt och antagit de af Kongl. Maj:t till Riksdagen framlagda grunder till försvarsväsendets ordnande, eller att svenska arméen skall bestå af stam, innefattande befäl och trupp, och af beväring. Likaså har det varit tillfredsställande för mig att finna, det Utskottet anser att af denna stam 24,000 man infanteri skola förläggas på landet spridda inom de särskilda provinserna. Slutligen har jag jemväl med tillfredsställelse funnit, att Utskottet understödt och till de flesta delar godkänt Kongl. Maj:ts förslag till värnepligtslag, hvarigenom Utskottet således förklarar, att det anser landtförsvaret ovillkorligen tariffa en tillökning, sådan detta förslag afser att åstadkomma. Men deremot är det oroande och beklagligt att erfara, att Utskottet såsom villkor för antagandet och tillämpningen af denna värnepligtslag föreslagit, att indelningsverket efter femton år från den ökade värnepligtens införande må upphöra. Såsom varm vän af den indelta arméen, hvilken jag mer än tretio år tillhört, har det gjort mig djupt ondt att finna detta uttalande från Utskottets sida, så mycket mer som Utskottet och flere reservanter yttrat klandrande och ogillande omdömen om detta indelningsverk, hvartill jag anser att den indelta arméen icke har gifvit några skäligen anledningar. Jag vill här upptaga endast några af de många skäl Utskottet anfört till stöd för sitt omdöme och förslag att såsom villkor för den nya värnepligtslagens antagande påfordra indelningsverkets indragning efter en öfvergångstid af femton år från införandet af en utsträcktare värnepligt. Hvad då beträffar de af Utskottet anförda rättsliga skälen för dess framställning, så förbigår jag för det närvarande desamma, men ber att framdeles få yttra min åsigt derom, och upptager nu först de anmärkningar Utskottet haft att göra mot indelningsverket såsom militärisk institution. Dessa anmärkningar äro egentligen affattade i tre afdelningar. Det är nemligen dels ur ekonomisk, dels ur militärisk och dels ur politisk synpunkt som Utskottet ansett indelningsverket icke numera vara lämpligt eller kunna motsvara de anspråk man af en arméorganisation och af en stantrupp anser sig kunna fordra. Från den ekonomiska synpunkten har Utskottet sagt, att den indelta soldaten är för dyr: han har aflöning för hela året, men tjenstgör endast några få dagar under detsamma och åtnjuter då särskildt underhåll af staten. Detta är visserligen sannt; men han är dock tjenstgöringsskyldig hela året om, då han påkallas, och hans aflöningsförmåner uppgå, åtminstone i allmänhet, endast till så inskränkt belopp att han deraf icke annat än undantagsvis kan anses åtnjuta nödortfigt uppehälle. I den utredning, som åstadkommits för att visa hvad indelningsverket kostar, har såsom medelsiffra för en indelt soldats årliga underhåll uppgifvits en summa af 126 R:dr och några öre. På 126 R:dr lefver sannerligen ingen af våra indelta soldater, synnerligen om han dertill har hustru och barn att försörja. Denna aflöning kan således icke anses tillräcklig att betrygga soldatens utkomst, utan endast såsom ett bidrag dertill, hvarför han måste genom arbete söka förvärfva sig hvad derutöver er-

fordras för en nödtorftig bergning. Men äfven med antagande att denna aflöning vore högre än hvad mot soldatens tjenstgöring kan anses svara, så är Utskottet mig likväl svaret skyldigt på den frågan, huruledes man skall få en stamsoldat förlagd på landet för bättre pris än den indelta. Jag kan icke tänka mig någon sådan möjlighet, synnerligast med de högre anspråk man här efter måste ställa på stamsoldaten. Skulle man nödgas medgifva denne rättighet att under årets lopp vistas hvar han behagade och funne för sig förmånligt, äfven om detta vore inom något begränsadt område, och endast hafva skyldighet att vid vissa öfningstider inställa sig till tjenstgöring, då han förlades i läger, så skulle han visserligen kunna erhållas till lika lågt eller billigare pris än det angifna, men då befarar jag, att man får sådana stackare, som vi måste bedja Gud bevara oss ifrån. Vill man hafva en duglig, pålitlig och kraftfull karl, så kommer han säkerligen att kosta långt utöfver den summa, hvar till den indelta soldatens underhåll är beräknadt. Jag tror därför alldeles icke, att det ur besparingens synpunkt kan vara skäl att indraga den indelta stantrupp vi nu ega och i stället värfva soldater, som med kontanta penningar aflönas och förläggas på landet, utan att der ega fast bostad eller bestämd vistelseort. Här har af en talare under gårdagen blifvit yttradt, att den nya stantrupp, som skulle uppsättas, borde vara värfvad och garnisonerad. Antoge vi denna grundsats, blefve sannerligen underhållet dyrt, ty vi hafva sett hvad gardestrupperna kosta — visst icke mer än hvad som oundgängligen tarivas, men likväl tre gånger så mycket som den indelta truppen. Hvad Utskottet anført till stöd därför, att den indelta soldaten anses för dyr, och att indelningsverket, från ekonomisk synpunkt betraktadt, bör upphöra, synes mig alltså icke bevisande; jag vågar åtminstone, på grund af hvad jag anført, vara af en motsatt åsigt. I sammanhang med den ekonomiska bördan har Utskottet sagt, att den indelta soldaten har en mängd ovissa förmåner och pretentioner, som, ehuru icke så känbara, likväl alstra obehag, trassel och ovilja mellan rotehållaren och soldaten. Detta har jag de sista dagarne hört upprepas från flera olika håll, hvilket mycket förundrat mig, ty jag har under min långa militärtjenstgöring snart sagdt aldrig hört talas om sådant. Det är dock möjligt, att dylika missförhållanden kunna finnas, men genom några lämpliga anordningar skulle väl dessa ovissa besvär kunna borttagas och derigenom alla anledningar till tvister och misshäligheter i detta afseende undanröjas.

Här efter har Utskottet anført flera skäl för sin åsigt, att den indelta soldaten ur militärisk synpunkt numera icke vore lämplig, hvaribland hufvudsakligast såväl af Utskottet, som ock i tal och skrift blifvit åberopadt, att den indelta soldaten icke besitter den intelligens, som numera fordras af stamsoldaten, om han skall kunna utbildas till underbefäl och till ledare för en talrikare, med bättre naturgåfvor och högre kunskaper utrustad beväring. Denna anmärkning har äfven under dagens lopp flera gånger blifvit framställd, och en aktad talare har sökt göra reda för hvad man bör förstå med ordet intelligens i det fall som nu är i fråga. Jag tror, lika med honom, att man begagnar detta uttryck, utan att göra sig fullt reda för hvad man dermed afser. Den intelligens, som jag anser erfordras hos stamsoldaten är ett sundt begrepp och ett utbild-

dadt förstånd och så mycken kunskap, att han kan fatta och förstå hvad tjenstgöringen fordrar, för att jemväl åt andra kunna bibringa hvad han i detta afseende vet, och genom en sådan intelligens förvärfva aktning och förtroende af dem han är afsedd att undervisa och leda. Derjemte vill jag fästa uppmärksamheten på den väsendtliga skilnaden emellan den hittills varande indelta soldaten och stamsoldaten, sådan han hädanefter kan och bör blifva. Till en början må vi komma i häg, att folkskolorna icke länge varit begagnade. Beklagligt nog användas de ej heller ännu särdeles allmänt, men jag hoppas att med hvarje dag de skola blifva allt mer och mer besökta. Hvar ynglingen förvärfvat sig de kunskaper, som folkskolan kan meddela honom, då har han redan kommit så långt, att han är tillgänglig för det högre mått af kunskap, som under tjenstetiden kommer att bibringas honom. Man må derjemte komma ihåg, att det nu icke är som fordom. Soldaten har numera icke blott sitt gevär att sköta, han skall äfven utbildas till en duglig, sjelftänkande krigare. Man har redan sedan några år beträdd denna väg. Vi hafva numera årliga korporalskolor, timmermansskolor och underbefälsskolor m. m. Afsigten lärer väl vara, att, om icke alla, åtminstone de flesta soldater skola lemnas tillfälle att bevista någon af dessa skolor och der ej endast bibringas de för tjensten nödiga kunskaperna utan ock meddelas undervisning i sådana ämnen, som kunna bidraga till hans förståndsutveckling i allmänhet. Jag tror således, att den indelta soldaten, med den utveckling folkskoleväsendet numera fått, med den uppodling hans förstånd derigenom skall erhålla och de tillfällen, som i tjensten bereds honom att inhemta kunskaper, ovilkorligen skall få tillräcklig intelligens, såväl för att i sin mån medverka till beväringsynglingarnes utbildande för deras krigiska kall som ock att ingifva dem aktning och förtroende till hans person och låta dem finna, att de i honom kunna påräkna både säker ledning och ett fast stöd. Hvar skulle man i öfrigt taga stamsoldaten, om han värfvades och förlades på landet? Männe icke af samma svenska folk? Skall väl stamsoldaten, derföre att han värfvas och kastas lös på landsbygden, blifva bättre än den som har viss bostad och bestämd verksamhet? Jag tror det icke. Jag är deremot fullkomligt öfvertygad, att samma duglighet vi hafva att förvänta af den värfvade soldaten kunna vi också påräkna af den indelta, och för visso i ännu högre mått. Jag är sålunda öfvertygad att, hvad beträffar fordringar på intelligens och den indelta soldatens förmenta underlägsenhet i förstånd, uppfattning och kunskaper, det icke finnes den ringaste fara. Man säger, att karlen är beroende af sin rust- och rotehållare. Jag förmår icke fatta hvad detta kan hafva för inflytande på den militära dugligheten. Han skulle också vara beroende af aflönings sättet; jag erkänner det till viss grad; men detta kan dock icke hafva egentligt inflytande på hans militära duglighet. Efter min öfvertygelse befrämjas fast heldre den militära dugligheten mer af en bestämd verksamhet och stadig vistelse, mellan vapenöfningarne, i kretsen af den beväringsungdom, hvilken han skall leda och öfvervaka under den verkliga tjenstgöringen, än om detta samband mellan öfningstiderna alldeles upphör. Det är sant, att rotehållaren har rättighet att antaga soldat; men jag har sällan funnit, att annat än duglige och bra karlar, blifvit antagne genom rotehållarne. Stå rotehållaren och befälet i ett vänskapligt och godt förhållande

till hvarandra, så är jag alldeles förvissad, att den förstnämnde såsom hittills kommer att anskaffa fullt dugligt folk. Hvarifrån tagas då dessa karlar? Jo, från våra egna leder. Det är ganska många af den fastighetsegande allmogens söner, som ingå i ledet, isynnerhet är detta förhållandet i det län jag numera tillhör. Dessa måtte väl vara fullt lika dugliga som andra, och jag kan icke fatta huru eller hvarest man skulle få bättre ämnen till stamsoldater, om aflöningsförhållandena ordnades på annat sätt än hvad nu är fallet. Man säger slutligen, att den indelta soldatens långa tjenstetid gör honom i militäriskt hänseende oduglig. Ja! Det är sannt att då han blir gammal eller kommer till en viss ålder, han icke vidare kan blifva lämplig till militärtjenstgöring, helst med de fordringar som hädanefter torde komma att ställas på honom. Men denna olägenhet har Kongl. Maj:t sökt afhjelpa genom att i sitt organisationsförslag föreslå en kortare tjenstetid och bestämmelse derom, att soldaten skall vara skyldig att årligen insätta någon mindre del af sin aflöning i sparbank, hvarigenom han, mer oberoende af framtida lefnadsomsorger, kan, tidigare än hittills, skiljas från tjensten.

Slutligen har man påstått, att indelningsverket i politiskt hänseende skulle vara mindre lämpligt, derföre att genom detsamma icke tillräckligt samband skulle finnas mellan stam och beväring, samt emedan rust- och rotehållarne som underhöllo den indelta soldaten, skulle anse sig derigenom hafva fullgjort sin förpligtelse till staten, hvad försvaret angår, och icke nog allvarligt uppfatta beväringssinrättningens betydelse. Jag kan icke förstå detta, ty tillämpas lagen på ett sätt som öfverensstämmer med dess både bokstaf och anda, så lär alltnog det samband mellan stam och beväring som afses också snart blifva verklighet, samt rust- och rotehållare komma att kraftigt påminnas om sina olika skyldigheter till försvarsverket. Möjligen har ett mindre samband hittills egt rum den indelta truppen och beväringen emellan, då den sednare endast tjenstgjort kortare tid och efter öfningstidens slut varit fri från alla militära band; men helt annat blefve ju förhållandet genom antagandet af Kongl. Maj:ts förslag, efter hvilket beväringen ej endast skall öfvas vissa år, utan ock inmönstras vid samt fortfarande tillhöra ett visst kompani och bo i samma trakt och litet emellan vara tillsammans med stamsoldaten, bland andra tillfällen, vid de årliga målskjutningsöfningarne. Han skall nemligen tjenstgöra icke allenast under tre års möten utan ock de öfriga beväringsåren, under tvänne dagar årligen samlas till skjutöfningar, tillsammans med och under stamsoldaten. Dessutom blir ett helt annat förhållande, då beväringsskarnen vet, att hans beväringsskyldighet icke upphör med beväringsskyldighetens slut, utan att han fortfarande en längre tid är krigstjenstskyldig lika med den indelta soldaten. Jag är derföre fullkomligt övertygad, att fastare samband än nu genom det nya förslaget skall åstadkommas mellan trupp och beväring, och att den politiska fara man i berörda afseende framhållit saknar all betydelse. Jag anser sålunda, att de skäl Utskottet anfört till stöd för den indelta arméens upphörande hvarken från ekonomisk, militärisk eller politisk synpunkt kunna tillmätas någon större betydelse eller gifva anledning till rubbande af vårt sekelgamla, väl bepröfvade, på sannt fosterländsk grund bildade indelningsverk.

Efter min uppfattning skall den indelta soldaten både lättare inför-lifvas med den beväring, för hvilken han är afsedd, samt befinnas vida pålitligare och säkrare än hvad man kan påräkna af en värfvad, kontant aflönad stamsoldat. Jag vill dock icke gifva denne sednare en sådan be-nämning som jag här hört flere talare göra, men hvad jag kan säga är, att jag tror att denne soldat, hvarken som medborgare eller krigare, kan komma att jämföras med den indelta soldaten.

Jag ber nu att få återgå till den rättsliga sidan af frågan. Den har blifvit så fullständigt å ömse sidor afhandlad, att jag dermed icke länge vill upptaga Kammarens tid. Men jag bör säga, att jag hyllar deras åsigt, som anse att de rättsliga anspråk, man framställer på att blifva befriad från roteringsskyldigheten i och med detsamma värnepligten utsträckes, icke äro berättigade. Men här är ett annat förhållande att iakttaga, nemligen att om den nu ifrågasatta organisationen går igenom, så komma vida större anspråk att ställas på stamsoldaten och vida större urskiljuing vid anta-gande af karlen blifva af nöden än hittills. Och i samma mån man efter-söker dugligare folk samt påkallar trägnare och ansvarsfullare tjenstgöring af soldaten, stegras hans fördringar i aflöningsväg. Derjente bör man be-tänka, att rotehallaren i vissa fall genom den längre tid soldaten nödgas vara frånvarande från roten kan anses förlora något af det gagn han eljest af honom kunnat påräkna, samt att, då en kortare tjenstgöringstid än hittills bör för soldaten bestännas, han äfven derföre möjligen kan blifva något dyrare; helst bestämmelsen att han årligen skall i sparbänk insätta 10 R:dr något minskar de förmåner han till sitt uppehälle har att påräkna, ehuru denna besparing framdeles kommer honom och hans familj till godo samt derigenom betryggar denne att ej behöfva falla fat-tigvärden till last.

Under dessa förhållanden och då bördan af indelningsverket för rote-hållaren sannolikt kommer att kännas något tyngre hädanefter än hvad den nu är, anser jag för min del, att man bör söka bereda sådana lätt-nader i densamma, som kunna anses motsvara den tillökning, hvilken deri kan komma att föranledas genom den nu förestående förändrade organisatio-nen af försvarsverket, på det att, på sådant sätt, man må i vänskap, enighet och förtroende kunna uppgöra denna stora och viktiga fosterländska fråga. Jag är sålunda af den åsigten, att indelningsverket bör och måste bibehållas, om vi skola få ett fullt betryggande försvar, men kan icke erkänna några rättsanspråk från rotehallarnes sida på eftergifter hvad roteringen beträffar, men vill gerna ur billighetens synpunkt medgifva sådan lindring deri, som af den nu förestående utsträcktare beväringsskyldigheten och de ökade fördringarne af stamsoldater kunna påkallas. För att i detta af-seende kunna få ett förmedlingsförslag framställt som kunde vinna Riks-dagens bifall, yrkar jag återremiss af punkten. Vida mera kunde visser-ligen i denna sak vara att säga — och jag har i det afseendet gjort ganska vidlyftiga anteckningar, men tiden är så långt framskriden, att jag icke anser mig berättigad att vidare upptaga Kammarens tid, isyn-nerhet som efterkommande talare nog lära till bemötande upptaga de yttranden, som under diskussionen blifvit för bifall till Utskottets hem-ställan anförda. Jag anhåller således om återremiss af punkten.

Herr Engman: Såsom ledamot af det Utskott, hvilket haft den nu föreliggande frågan till behandling, vill jag anhålla att för en stund få taga Kammarrens tid i anspråk, synnerligast då jag tillhör majoriteten inom Utskottet, hvilken det under några månader varit en så angenäm samsättning för hela den svenska tidningspressen att behandla — ett förhållande visserligen smickrande för oss, som varit föremål därför, men hvilket i det stora hela, hoppas jag, ingenting skall inverka på den nu föreliggande frågans afgörande, ty "profeterna äro döde", och att vänta att en uppenbart partisk tidningspress, som tyckes hafva tagit på entreprenad att genomdrifva den af regeringen framlagda bevärlagslagen, med bibehållande af indelningsverket oförändradt, hoppas jag, endast kommer att tillhöra de fromma önskningsarnes antal.

Beträffande derefter den nu föredragna punkten i betänkandet, hvilken väl egentligen är så att säga sjelfva brännpunkten, skall jag, då man från snart sagdt alla håll tyckes vilja påtvinga rust- och rothållarne den nya bevärlagslagen med fortfarande skyldighet för dem att på sina svaga skuldror nästan ensamma underhålla den svenska arméens stamtrupp, tillse huru och på hvad vilkor denna skyldighet tillkommit. Såsom representant för en del af båtsmanshållet, vill jag derföre en stund sysselsätta mig med tillkomsten af detta, och anhåller jag att i det afseendet få uppläsa några yttranden i det af den för utredning af frågan om lindring i båtsmanshållet tillsatta komité afgifna betänkande. Efter att i korthet hafva redogjort för de för anskaffande af det för flottan behöfliga manskapet före Konung Gustaf II Adolfs tid vidtagna åtgärder, yttrar komitéen: "Mera verksamt egnade Konung Gustaf Adolf sig åt ordnandet deraf. Genom en instruktion den 12 September 1623 för dåvarande Landshöfdingen i Finland, Nils Bjelke, befallde konungen, att, oberäknadt städernas båtsmän, derstädes skulle i landsorterna uppsättas och hållas två kompanier båtsmän, hvarterda till en styrka af 400 man. Denna författning är af vikt, såsom visande de först följda grunderna för införandet af ett ständigt båtsmanshåll. Landshöfdingen skulle begifva sig ut i skärgården och der socken för socken tingta med allmogen, hållandes dem före, att på det Kongl. Maj:t och Kronan måtte hafva stadiga och vissa båtsmän och landet deremot för idkeliga utskrifningarne blifva förskonadt, Kongl. Maj:t funnit för godt, att åt alla dem, som ville hålla en båtsman åt Kongl. Maj:t och kronan, öfverlåta ett hemman fritt, som räntade 18 daler i vissa och ovissa persedlar. Räntade något hemman mera, det skulle till kronan utgöras, räntade det mindre, så skulle bonden erhålla fyllnad af andra räntor eller ock läggas honom ett annat litet hemman till hjälp. Den bonde, som toge båtsman till sig, skulle blifva fri för all utskrifning, gärd, landshjelp, byggnadspenningar m. m. Deremot skulle bonden hålla båtsmannen alltid redo till kronans tjenst samt försörja honom med sex månaders kost i sådana persedlar, som bonden och båtsmannen bäst kunde förena sig om, eller, derest de icke voro ens, gifva båtsmannen 18 daler hvar år, när han droge på tåg, dels uti vissa till värdet uppgifna matvaror och dels uti penningar. Hemma hos bonden skulle båtsmannen hafva kost emot skyldighet att derför tjena bonden och vara honom lydig till arbete; och skulle bonden, om båtsmannen dog, sätta en annan i hans ställe. Detta allt skulle Landshöfdingen framställa för

allmogen och underrätta dem, huru lätt det för dem vore att de blefvo fria från utskrifning samt andra tungor och besvär. Vill allmogen sätta sina egna söner och mågar till båtsmäa, skulle det stå dem fritt, äfvensom, derest någon ung bonde sjelf ville tjena som båtsman och besitta hemmanet samt om sommaren bruka det genom sin hustru och sina barn, det skulle vara honom medgifvet. Derjemte stadgades, att indelningen skulle göras efter viss ordning och officerare tilldelas större räntor.

Lika instruktioner utfärdades vid samma tid för Landshöfdingen i Upland, Gabriel Oxenstjerna, hvars län äfven omfattade Södertörn, samt för Ståthållaren på Åland, Stellan Mörner. I den förra orten borde, såsom i Finland, två kompanier och på Åland ett sådant, hvaradera på 400 man, uppsättas. Vidare heter det: "Den ofvannämnde af Konung Gustaf Adolf anbefallda båtsmansindelningen i vissa orter synes likväl aldrig hafva fullständigt gått i verkställighet. Mähända befanns den icke fullt ändamålsenlig eller saknades erforderliga tillgångar af hemman och räntor. Men efter hans död beslöt Förmyndareregeringen för hans omyndiga dotter, Drottning Christina, att ställa båtsmanshället på ständig rotering. Denna åtgärd hade redan på några ställen blifvit försökt. På Åland hade sålunda allmogen år 1612 fritagits från utskrifning, emot skyldighet att utrusta 100 båtsmän, men aftalet derom var allenast tillfälligt, ty snart derefter finner man utskrifning i denna ort hafva egt rum. Men enligt Kongl. brefvet den 12 Oktober 1619 hade skärkarlarne i Skällviks socken i Östergötland vunnit lika befrielse, emot vilkôr att framgent för hvar rote hålla en båtsman vid Stockholms skeppsgård, hvilka karlar de sjelfve skulle löna och kläda. Nu föreskref regeringen år 1634 att under båtsmanhället skulle läggas och roteras de utmed sjösidan belägna socknar och landsdelar, deribland äfven Öland och Tjusts härad, i hvilka orter knektarne skulle tagas till båtsmän, och uppdrogs genom instruktioner af den 1 December samma år åt utsedda skepps-officerare att med tillhjälp af ståt-hållarne i orterna härom afhandla med allmogen. Fyra bönder, så skattesom krono-, borde hålla en duglig båtsman samt, då han under vintren vore hemförlofvad gifva honom hemkall, emot skyldighet för honom att arbeta hos roten; skolande helst två helgårds- och två halfgårdsbönder sammansättas om en båtsman. Der allmogen bejakade detta, skulle dem försäkras, att hvarje bonde skulle för sig sjelf samt för en dräng och en pojke vara befriad från utskrifning. Om båtsmannen dog, borde rotehållarne åter fylla hans plats med annan duglig karl. I lika mätto skulle uppgöras med frälsebönderna, dock så att desse inom den såkallade frihetsmilen från adelns sätesgårdar skulle blifva tolf och utom densamma åtta om underhållet af en båtsman.

Till ständigt båtsmanshåll inroterades i följd häraf vissa sjösocknar i provinserna Upland, Södermanland, Östergötland, Småland med Öland, Westergötland, Helsingland, Medelpad och Ångermanland äfvensom Åland och orter i Finland. Af det sjöfolk, hvilket sålunda erhöles, samt städernas båtsmän och ett antal förhyrda, bildades till tjänst på flottan tre båtsmansregementen och tre kompanier bösseskyttar, hvilka år 1638 utgjorde en styrka af tillhoppa 3,379 man utom befäl". Slutligen säger Utskottet: "Med iakttagande af detta ökade åliggande för rotehållaren och i öfverens-

stämmelse med särskilda instruktioner för utsedda kommissarier, blef der- efter under de närmast påföljande åren roteringen för det ständiga båtsmanshålet dels jemkad och dels ånyo upprättad i de gamla svenska provinserna Småland, Gotland, Öland, Östergötland, Westergötland, Södermanland, Upland med Roslagen och Norrland. Lika litet som tillförene blefvo likväl härvid några verkliga kontrakt med rotehållarne uppgjorda om åliggandet att i stället för utskrifning hålla visst manskap, utau deras skyldighet i detta hänseende synes hafva betraktats såsom redan åtagen. Endast med innebyggarna i de norrländska orterna slötos skriftliga aftal om båtsmännens aflönande och underhåll, hvilka af Kongl. Maj:t den 2 Mars 1688 fastställdes, hvaremot för de öfriga af omförmälda provinser föreskrifter i sådant afseende meddelades genom en den 23 Maj 1690 utfärdad Kongl. Förordning.

Genom åberopande af motiven uti det föreliggande betänkandet och de af mig upplästa ytterligare skäl och bevis hoppas jag, att det är fullkomligen klart, att rust- och rotehållarnes rätt blifvit kränkt, då de jemte indelningsverket blifvit påtvingade beväringstungan, och det är mot denna tungas ytterligare utsträckning, med skyldighet att fortfarande nästan ensamme underhålla stamtrupp, som jag, i egenskap af ombud för en ort, som uppgjort kontrakt om båtsmanshålet, nu protesterar. Ty något annat än en utskrifning är ej hela beväringssystemet. Rotehållarne hafva å sin sida oryggligen hållit hvad uti kontrakten å andra sidan föreskrifvits och stå derföre på fullt laglig grund, då de yrka indelningsverkets upphäfvande, hvilket borde inträffa på samma gång som den nya beväringsslagen träder i verkställighet.

Men då man i sådant fall skulle, att börja med, få ett svagare försvär, och allt för stora rubbningar uti försvarsväsendet derigenom skulle på en gång åstadkommas, har man ansett sig böra föreslå en öfvergång af 15 år för den nya stammens införande, under det man genast åtager sig en förökad värnepligt, medförande så utsträckta öfningar som ända till 90 å 100 dagar. Det finnes ingen rimlighet, och det är icke ens tänkbart, att den svenska jordbrukaren förmår i framtiden bära både indelningsverket och den sålunda förökade värneplikten. Är det väl t. ex. någon rimlighet, att i Norrland, der sommaren räcker högst 4 månader om året, den kraftigaste delen af den manliga befolkningen under nära hälften af denna tid skall nödgas ligga och exercera, under det att jorden dessutom ensam får underhålla stamtruppen? Jag tror det sannerligen icke, jag tror att man bör akta sig för att under freden så utarma folk och land, att det ingenting finnes att försvara då kriget möjligen kommer. Det kan då falla mången in att tänka: "låt städerna, fabriksidkarne, bankerna, skeppsredarne, kapitalisterna, försvara sig själva, under det den jordbrukande befolkningen får försvara sig!" Vi få då se, om fienden börjar att anfalla de jordbrukande rotehållarne, derföre att det är dessa som underhålla stamtruppen i vår armé. Jag tror knappast detta, jag tror att, om fienden en gång kommer i landet, han nog skall göra början med sjöstäderna och söka göra sig till godo hvad som finnes uti der befintliga kassakistor. Det kan då hända, att kassan går sin kos, innan man hunnit sammandraga den af jordbrukarne underhållna stammen, och tager fiend-

den då en eller annan tidningsskrifvare med, så vill jag önska dem lycka på färden.

En talare på Göteborgsbänken trodde, att svenska folket ej skulle rygga tillbaka för att försvara sina tegar. Ja det är sannt, men om de äro lika villiga att försvara vissa millionärers kassakistor, det tviflar jag mycket på. Bäst är att folket försvarar tegarne och millionärerne kassakistorna. Vi få då se hvad som är mest begärligt för fienden och hvem som mest förlorar härpå. Samme talare var mycket mån om de fattiga arbetarne, hvilkas talan han i går påstod sig föra; men låtom oss afföna den stående arméen efter bevillningen för inkomst, då kommer den fattige arbetaren att betala endast några öre, millionären deremot några hundra R:dr, som han nu fortfarande vill lägga på den svenska jordbrukaren, rotehållaren. Sådan är millionärens patriotism, men den kan väl icke kallas för egennytta, eller huru?

Flere talare hafva framhållit, att Utskotts-majoriteten velat sätta en lösdriivarestam i stället för den indelta stammen, som under 15 år skulle småningom sönderfalla. Om desse talare hade läst de föreskrifter Utskottet föreslagit i afseende på skyldigheten för beväringsens och landstormens första uppbåd att anmäla flyttning från en kommun till en annan, hvilka föreskrifter jag ber att nu få uppläsa, så tror jag att omdömet blifvit mildare. Utskottet säger i § 14 af beväringslagen: Dessa listor (förteckningar på de beväringskyldige) skola inom den 15 påföljande Januari för granskning öfversändas till vederbörande pastorsembe-ten, hvilka genom anteckning å dem böra upplysa, dels om någon af deri upptagne beväringskyldige affidit eller afflyttat till annan ort, som, då den är känd, bör uppgifvas, dels om och hvilka beväringskyldige, utom de å listorna upptagne, efter mantalsskrifningen inflyttat i församlingen — —" och i § 41: "Hvad i afseende å beväringen är stadgadt i § 14 om listors upprättande gäller ock i fråga om landstormen." Jag tror, att de häraf skola finna, att det ingalunda är Utskottsmajoritetens mening att släppa den blifvande stammen på lösare fötter än beväringen och landstormens första uppbåd, och jag ber dem låta alla farhågor i det fallet försvinna.

Man säger, att Utskottet ingenting velat göra till betryggande af vårt försvar. Detta är den fullkomligaste osanning, ty då Utskotts-majoriteten föreslagit antagandet af beväringslagen och en lika stor stamtrupp som den nuvarande, hvad är det då regeringen derutöfver begär? Jo, anslag och bibehållandet af skyldigheten för jordbrukarne att ensamme underhålla stammen, svarar man. Anslagen äro med sällspord enighet beviljade, och om regeringen verkligen vill hafva ett kraftigare försvar, så borde hon å sin sida vara tacksam för hvad Utskottet nu tillstyrkt och ej envist uppträda som målsman för adel, prester, borgare och penningmän. Hon hade bort besinna; att dessa samhällsklassers maktfullkomlighet stäcktes betydligt i December 1863, tack vare den man som satt sitt namn under detta betänkande.

En talare midt framför mig har talat om oegennytta. Jag vill dock erinra, att under de sednaste åren eu regering af prestlönerna skett, hvarigenom presternas inkomster på många ställen vuxit med ungefär en tredjedel

tredjedel af hvad de voro förut, under det tjenstgöringen fortfarande är densamma som förr. Här kan man väl ej tala om egennytta, och när har väl en sådan funnits hos dessa andans män, vare sig i denna fråga eller någon annan.

Skola och vilja vi försvara oss — och jag för min del vill, att vi skola göra det — så låtom oss då underhålla stamtruppen i proportion till hvars och ens förmåga och i förhållande till hvad han för öfrigt skattar till statens allmänna behof. Såsom ett exempel på hvarthän regeringens förslag skulle leda, vill jag anföra förhållandet i Jemtland. Detta län är nu indeladt till 929 rotar stamtrupp, bevilningssumman uppgick år 1869 till 28.304 R:dr 66 öre, under det att Stockholms stad, med ungefär dubbelt så stor folkmängd som Jemtland, samma år erlade en bevilning af 380,240 R:dr 63 öre. Vid sådant förhållande och då Stockholm har mångdubbelt mer att försvara än Jemtland, så borde det också i mycket större mån än denna provins bidraga till försvaret: då Jemtland uppsätter 929 soldater, så bör Stockholm, hvars bevilning är ungefär $13\frac{1}{2}$ gånger så stor som Jemtlands, uppställa $13\frac{1}{2}$ gånger så många soldater eller 12,544 man, under det att det nu endast betalar vakansafgift för några hundra båtsmän. En regering, som hade velat tillse, att alla dess undersåtar blefve lika beskattade i förhållande till hvars och ens förmåga att bära bördan, skulle också hafva föreslagit detta. Så har dock ej skett, man vill fortfarande lägga den största bördan på den svagaste hästen, de som icke vilja göra på samma sätt, dem beskyller man för att handla af egennytta. Ja, lycka till! Jag vill för min del försvara ett älskadt fosterland och en folkkär Konung, men lät bördan häraf blifva jemnt fördelad, jag skall då vara den förste som röstar för bevaringspligtens utsträckning. Men såsom frågan nu står måste jag yrka bifall till den nu förevarande punkten i Utskottets betänkande.

Herr Jöns Rundbäck: Herr Talman! mine Herrar! Oaktadt jag icke vågar hysa den förhoppning att kunna påräkna Kammarens uppmärksamhet, enär jag är den femtiosjunde talaren i ordningen och aftonen för öfrigt är så långt framskriden, så anser jag mig dock ega en viss skyldighet att äfven tillkännagifva min åsigt i denna viktiga fråga.

Jag vill icke med stora ord och vackra sentenser, som en och annan talare här, uppehålla tiden; jag vill endast i korthet upprepa hvad jag yttrade, då den Kongl. propositionen remitterades till Försvars-Utskottet, nemligen att jag anser nödigt, att vårt försvarsväsende ordnas och att det är min lifligaste öfvertygelse, både att vi böra och kunna försvara oss. Lika som jag är viss derom, att, för den händelse någon fara skulle hota den kära fosterjorden, vi då lika som våra fäder skola söka afvärja den genom att likasom då slå på sköldarne och följa dit Kungen och dit äran går.

Efter denna korta inledning skall jag endast yttra några ord med afseende på denna punkt. Jag vill dock icke, emedan jag icke i detta fall är sakkännare, uppehålla mig vid frågan om indelningsverket, betraktadt ur militärisk synpunkt. Endast det vill jag anmärka, att andra länders arméer och många militäriska skriftställare, såväl inländska som ut-

ländska, hvilka kunna betraktas som fullt kompetenta domare, hafva lemnat tillräckliga bevis för att indelningsverket ur denna synpunkt icke kan betraktas som bästa medlet för erhållande af militärisk esprit de corps, utan vågar jag derföre vara af den mening, att man kan helt säkert få lika goda soldater utan torp såsom aflöning, ty att detta slags aflöning skulle medföra några militära talanger, tror jag ingen på fullt allvar skulle vilja försvara.

Hvad angår förhållandet med våra soldater, ryttare och båtsmän, betraktadt från statsekonomisk och social synpunkt, så vill jag ingalunda fränkänna dem de dygder, man velat tilldela dem; men jag ser icke något hinder, att den af Utskottet föreslagna stammen kan blifva fullt ut lika god och krigsduglig som den nuvarande. Men jag vågar säga, att då man till stöd för den indelta soldatens duglighet vill framdraga exempel af Sven Dufva, så är denna jemförelse icke till soldatens fördel, ty "Dufva" var, ehuru en vacker karakter för öfrigt, en mäktig enfaldig karl. Han kunde visserligen fås, som det heter, att göra allt, men gjorde allt på tok. Då han sålunda stod på den omtalade spången och det kommenderades "gevär i hand, reträtt", så tog han som vanligt miste och füllde sin bajonett. Det är emellertid icke osannolikt, att, om man vid detta tillfälle kommenderat "framåt march", han då vändt om och sprungit åt motsatt håll. Sådana egenskaper borde man icke påbörda den svenska soldaten, ty de innefatta allt annat än beröm.

Det finnes tvänne skäl för att den nya stamsoldaten skall blifva lika god som den gamla, hvilka man förut icke nämnt. Det första är den ofantliga vikt man lägger vid disciplinen, såsom Utskottet säger på sidan 5: "Men om stridskrafterna skola kunna hållas ordnade äfven under det med samhällsbandens upplösning hotande krigstillståndet, så måste en del af krigsmakten *en längre tid* underkastas disciplinens stränga lagar; endast derigenom kan krigslydnad inskräpas, befäl och trupp danas samt sanna militäriska egenskaper utvecklas; och om dessa för krigaren så nödvändiga egenskaper bättre inskräpas hos en del af arméen, så kan den öfriga delen, intill dess krigstillståndet inträder, mera ostörd egna sig åt fredliga yrken, åt utvecklingen af nationens såväl andliga som materiella krafter," och vidare säges på sidan 22, att "vapenöfningarne genom disciplinens bättre inpräglande och strängare öfvervakande skola hos nationen uppamma en ökad aktning för lagarne samt vana vid ordning och uppmärksamhet på sig och sina pligter". Är detta sanning, hvilket jag aldrig hört militärer förneka, och man nu vill tilldela den nya stamsoldaten och beväringen en längre öfningstid än den nuvarande, hvarigenom man hos honom inskräper bättre disciplin och dymedelst större duglighet, så anser jag, att man, om man vill söka bevisa att den nuvarande indelta soldaten är bättre, råkar i en återvändsgränd.

Det andra skälet är, att tidens riktning, enligt hvad jag tror mig hafva funnit, syftar derhän, att arbetet må blifva fritt, likasom aftalet derom. Beträffande detta mitt påstående anhåller jag få närmare förklara mig. Som det nu är, händer det ofta, att en soldat blifvit detta för att kunna gifta sig, ty han föreställer sig att, så snart han kommer i kronans tjenst, skall han få sin goda bergning. Men som denna i sjelfva verket är alltför knapp, så blir han om några år fattig, slö och knotande; hans torp kan icke längre föda honom. Just härutinnan ser

jag en af indelningsverkets största skuggsidor. Gifver man honom deremot tillräcklig aflöning för den tid han tjenstgör och låter honom sedermera sjelf försörja sig, så måste han arbeta, han nödgas använda sina egna krafter, han blir mindre likgiltig, han kan då försörja sig vid egen hård, ty den hård, hvaraf han då kommer i åtnjutande, blir verkligen hans egen, hvilket icke var händelsen med torpet. Jag tror mig för öfrigt kunna bevisa, att äfven om man vill gifva stamsoldaten 2 R:dr om dagen för den tid han verkligen tjenstgör, så skall han blifva billigare än nu den indelta. Således bör den nya soldaten ur dessa synpunkter blifva bättre än den gamla. Vill man dessutom göra såsom Statsrådet och Chefen för Civil-departementet föreslog vid 1868 års riksdag, nemligen bilda en besparingsfond genom att afsätta någon del af lönen, som han hade vid afskedet att påräkna, så vore det också ett medel att betrygga soldatens framtida bergning. Emellertid, det kan icke nekas, åstadkommes en stor rubbning genom indelningsverkets aflösning, likasom det skulle vara en stor orättvisa, om det efter den utsräckta värnepligtens införande skulle stå kvar; men att utfundera ett jemkningsförslag mellan dessa tvänne ytterligheter är i sanning ingen lätt sak, och efter mitt förmenande hafva hvarken reservanterna eller Utskottet funnit rätta sättet. För min egen del vågar jag i detta hänseende hysa min särskilda tanke, och jag vill i det följande framlägga denna.

Om tvänne personer tvista, och man i det omtvistade fallet icke bestämdt känner hvad som är lag och rätt, och ingen domare finnes öfver dem — då är otvifvelaktigt bästa sättet att afgöra saken medelst en kompromiss. Om då frågan, såsom t. ex. denna, är tvistig och invecklad, tror jag att kompromissarierna skulle slita tvisten på det sättet, att de ådömde begge parterna rättvisa genom att gifva dem hälften hvar. Med detta vill jag säga, att enligt min åsigt borde indelningsverket afskaffas på det sätt, att rust- och rotheållarne erlade ena hälften, och att de andra samhällsklasserna tillsköte den andra, allt relativt till deras egendomsvärde. Jag vågar ock hysa den åsigt, att dessa sednare icke skulle betrakta detta såsom en börda, långt derifrån! utan såsom en politisk rättighet; ty det finnes väl ingen större och heligare rättighet än att få försvara fosterjorden. Såsom bevis för denna grundsats' riktighet, och att detta förfaringsätt hitintills iakttagits, skall jag be att få anföra några föregående Riksdagars beslut.

1791 års Riksdag beslöt, att då Bohusläns dragoner skulle afsitta, skulle detta ske mot erläggande af en afgift af 5 tunnor spanmål i 50 år. 1810 års Riksdag beslöt, att städerna och vissa landsorter skulle blifva befriade från skyldighet att hålla fördubblingsbåtsmän, som dem ålegat alltsedan 1683. 1854 beslöt Riksdagen att utsockne frälsehemman i Halland skulle åläggas betala half vakansafgift, och slutligen den 4 April 1871 beslöts i denna Andra Kammare, på grund af Kongl. Maj:ts proposition, att bergslagen skulle åläggas half rotering. Var det rätt att bergslagen skulle hafva rotering, så skulle den hafva hel, var det orätt, så skulle den hafva ingen. Billighet var skälet dertill. Och dessa beslut, mine Herrar, har Kongl. Maj:t sanktionerat. Således hafva vi tillräckligt många prejudikat.

Denna aflösning till hälften, som jag förordar, kunde naturligtvis ske

på flera olika sätt, såsom att ny indelning skedde, hvarigenom nuvarande roteringskyldigheten fördelades på all jord och fastighet, så jemnt som möjligt, eller att rothållarne ålades eller åtog sig att betala half vakansafgift eller erhöile halfva roteringskostnaden af staten, för den händelse indelt soldat vidare skulle presteras. Men då dessa båda sätt skulle blifva kostsamma att genomföra och för öfrigt blifva behäftade med större delen af de olägenheter, indelningsverket och en ojemn fördelning af skattebördorna medföra, så torde dessa utvägar icke böra beträdas. Jag vågar därför framställa ett tredje förslag, nemligen att rothållare skulle betala halfva beloppet af roteringskostnaden, och för att få ut detta belopp, ser jag efter hvad hvarje rothåll kostar. Ställer jag mig då på den ståndpunkt, Utskottet gjort, eller att hvarje nummerkarl skulle kosta 100 R:dr i årlig lön, så får jag, om detta kapitaliseras efter 6 procent, 16½ gånger, ett kapital af 1,666 R:dr 67 öre. Aflöses detta kapital till hälften med 3 procent ränta och 3 procent amortering, så går det åt för aflösningens genomförande 23½ år, vare sig denna utgöres genom effektiv rotering eller betalas kontant med 100 R:dr per år. Ett sådant sätt att lösa denna viktiga och mycket omtvistade fråga tror jag är det enda möjliga; ty utan tillmötesgående å ömse sidor tror jag icke man kommer till rätta med hvarandra och med den viktiga försvarsfrågan, och jag återupprepar det, jag önskar uppriktigt ett sådant tillmötesgående.

Jag yrkar alltså, att Herr Talmannen täcktes framställa proposition på denna första punkt i Utskottets förslag med den förändring, att orden 15 år måtte ersättas af 23½ år. Om Kammaren icke bifaller detta förslag, så har jag icke annat att göra än att rösta för Utskottets.

Herr Martin: Då tiden är långt framskriden, vill jag endast i korthet antyda min ställning till frågan. Jag tror ej, att våra tillgångar medgifva en sådan utsträckning af den allmänna värnepligten, som måste vara erforderlig, derest vi förkasta stamprincipen, lika litet som jag anser det öfverensstämmande med våra tillgångar och öfriga samhällsförhållanden att inrätta en garnisonerad stam. Återstår således ingenting annat än att förlägga denna stam i hela landet. Ur national-ekonomisk synpunkt skulle jag gerna se, att både indelningsverk och grundskatter i allmänhet på rättvisa och billiga grunder kunde ju förr dess heldre aflösas. Men då man, såsom sig bör, betraktar saken ej blott ur ekonomisk utan äfven från militärisk synpunkt, så tror jag för min del, att det skall blifva svårt att finna en fastare, pålitligare och i moraliskt hänseende mer kraftig stam, än den det nuvarande indelningsverket erbjuder. Man har visserligen sagt, att experimentet i Skåne med en stam utan fasta bostäder skulle hafva lyckats bra, men jag tror dock, att förhållandet blefve annorlunda, om en sådan stam spriddes öfver hela landet. För min del kan jag ej förkasta det goda vi redan hafva, innan vi kunna visa att det nya innehåller någon verklig förbättring; hvarföre jag ock instämmer med dem som yrkat återremiss af denna punkt.

Herr Ekenstam: Ehuru jag lifligt önskar att bibehålla indelningsverket i hufvudsakligen orubbadt skick, så vill jag dock för närvarande, med afslag å Utskottets hemställan, förena mig med dem, som yrkat

punktens återförvisande till Utskottet, i enlighet med det af Herr Kallstenius formulerade förslaget.

Herr Ola Bosson Olsson: Då redan 60 talare före mig yttrat sig i frågan, så kan ämnet anses temligen uttömdt. Jag har visserligen gjort åtskilliga anteckningar för att, med ledning af desamma, bemöta några af de föregående talarnes yttranden i ämnet; men, då tiden på natten är så långt framskriden och ingen synes numera lyssna till hvad som talas, så anser jag mig göra Kammaren den största tjensten med att inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets förslaget.

Herr Jöns Andersson: I likhet med den siste talaren har äfven jag gjort några anteckningar, hvilka jag tänkte begagna mig af vid bemötandet af några föregående talares yttranden; men af samma skäl, som nyss nämnades, afstår äfven jag derifrån, och åtnöjer mig med att endast yrka bifall till den föredragna punkten; samt instämmer för öfrigt uti Sven Nilssons från Österslöf anförande.

Herr Anders Johansson: Jemte det jag tackar Utskottet för det mödosamma arbete, som Utskottet i sin sakrika utredning af den föreliggande viktiga frågan nedlagt, så ber jag att med några ord få uttala mina åsikter i densamma.

Att den indelta soldaten icke är lämplig till stam för en tidsenligt sammansatt och utbildad bevärning, det har såväl af reservanterne som af Utskottet på ett så öfvertygande sätt blifvit ådagalagdt, så att indelningsverkets bibehållande såsom stam för den föreslagna beväringen, af militäriska skäl, icke vidare lär kunna ifrågasättas såsom varande fördelaktigt.

Beträffande rättsgrunden för rust- och rothållare att befrias från fullgörandet af detta onus i och för åtagandet af en mera utsträckt personlig värnepligt, så alldenstund ingen lär vilja bestrida att indelningsverket har sin grund uti de af Utskottet anförda och åberopade knektekontrakten, enligt hvilka rust- och rothållare, såsom vederlag för rustningens och roteringens fullgörande, tillförsäkrades frihet för sig och sitt folk från utskrifningen till krigstjenst och alla dermed sammanhängande besvär, hvad namn de helst hafva kunna, så synes det mig vara en uppenbar orättvisa, såväl i juridiskt som i moraliskt hänseende, att påstå det den ena kontraherande parten skall tillförbindas fullgöra de å hans sida enligt kontraktet åliggande skyldigheter, om han icke tillika får tillgodonjuta de uti samma kontrakt jemväl tillförsäkrade rättigheter.

Reservanterne, som ej godkänna den för rust- och rothållares rättigheter af Utskottet anförda historiska bevisning, hafva likväl å sid. 48 ej kunnat undgå att erkänna, att, om Utskottet med sin motivering velat bevisa, att vid nya skattebördors åläggande rättvisa och billighet i förflutna tider icke alltid blifvit iakttagna, skulle de deremot intet haft att anmärka. Men, säga reservanterne vidare: "det är likväl icke derom frågan nu handlar, utan huruvida rust- och rothållare äro i besittning af några sådana rättigheter, som för den lagstiftande makten utgöra ett hin-

der att besluta om en ökad värnepligt utan indelningsverkets upphäfvande“, och komma till det slut, att så icke är förhållandet.

Låt nu vara, att reservanternes bevisning så till vida är riktig, att Riksdagens rätt står öfver rust- och rotehållarnes; men då gäller denna bevisning lika mycket att Riksdagen är uti sin goda juridiska rätt, på samma gång den har en moralisk pligt till att fördela den, enligt reservanternes erkännande, rust- och rotehållarne stundom orättvist och obilligt påförda samt å dem ensamt hvilande roteringsbördan jemväl på öfriga samhällsklasser efter inkomst och förmögenhet, hvilken grund i moraliskt hänseende är den enda naturliga och riktiga för deltagandet uti den ekonomiska kostnaden för fäderneslandets försvar.

Man må nu begagna sig af öfverlägsna förmågor till att bortresonera rust- och rotehållares juridiska rätt uti denna fråga huru mycket som helst, och må man stämpla dessa rust- och rotehållare såsom egennyttans och lånets figurer; men, mine Herrar, må vi likväl komma ihåg, att öfver den juridiska rätten, som möjligen kan förvrängas, finnes den moraliska, mot hvilken hvarken individen uti dess ringhet eller folken uti dess helhet kunna ostraffadt bryta. Kommer straffet icke utifrån, så kan det komma inifrån; och kommer straffet icke genast, så lär det derföre icke uteblifva. Att det sig så förhåller, derom hafva vi de öjfäktigaste bevis, såväl uti religionens sanningar som uti alla tiders historia, och kanske icke minst uti den nyaste historien om Frankrikes nuvarande öden.

På grund af hvad jag salunda haft äran anförä, och då jag med min röst icke vill bidraga till ett beslut, som jag anser vara ett brott emot det moraliska rättsmedvetandets dom, så vill jag rösta för bifall till Utskottets förslag uti den föredragna punkten.

Herr Peter Andersson: Då frågan om införandet af en utsträckt allmän värnepligt vid föregående riksdagar varit föremål för Riksdagens pröfning, har jag förklarar mig beredvillig att med min röst bidraga till ett sådant förslag. Jag är ännu villig att göra det, men äfven nu, som tillföre, vill jag dervid fästa det vilkor, att indelningsverket antingen helt och hållet aflöses, eller åtminstone en så betydlig lindring vidtages, att denna tunga ej vidare blefve af nämnvärdt tryckande art. Som skäl för dessa mina anspråk håller jag mig till de snart 200-åriga knektekontrakten, hvilka man visserligen nu söker beröfva deras juridiskt bindande kraft, men hvilket försök jag dock hoppas ej så lätt skall lyckas. Jag hade väl tänkt att gifva ytterligare skäl för min uppfattning i denna fråga, men anser dock detta numera öfverflödigt, enär jag icke allenast förmodar utan är fullt förvissad, att alla de föregående talarne, oaktadt alla sina ansträngningar och all sin våltalighet, ej förmått rubba någons åsigt i frågan. ty den torde väl få anses ganska stadgad och bestämd hos en hvar. Atminstone har jag för min del ej af någon bland de talare, hvilka uppträdt emot Utskottets förslag, hört några skäl framhållas, hvilka varit af beskaffenhet att gifva mig en annan öfvertygelse i ämnet. Jag vill derföre icke längre uppehålla Herrarnes tid, utan ber blott få nämna att, bland alla de för mig oantagliga förslag som här blifvit framställda, jag särskildt anser det af Herr Kallstenius formulerade förslaget vara af den beskaffenhet att, derest jag skulle nödgas välja mellan Kongl. Maj:ts och

Herr Kallstenii förslag, jag nästan tror att jag heldre skulle bestämma mig för det förra. Innan jag slutar, bör jag dock förklara, att jag ej är fullkomligt belåten med Utskottets förslag, enär jag, på grund af den sakrika motiveringen i Utskottets utlåtande, hade förväntat mig en kortare aflöningstid än 15 år. Men då jag vet, att Utskottets förslag haft kraftiga motståndare inom Första Kammaren, så har det ej varit att hoppas ett förslag, som ännu mer än det föreliggande närmat sig rust- och rotheållarnes berättigade önskningsar. Jag förkastar följaktligen alla de förslag, som under diskussionens lopp härstades framkommit, samt yrkar att Utskottets förslag, såsom det mest antagliga, måtte vinna Kammarens bifall.

Herr Hjelm: Herr Talman! mine Herrar! Vid denna sena timme, då Kamnaren genom två hela dagars och två halfta nätter fortgående öfverläggningar är uttröttad, skulle jag helst hafva afstått ordet under tillkännagifvande af min ställning till den föreliggande stora frågan, såsom de två näst föregående talarne gjort; men då jag icke har någon anledning antaga, att dagens nog långa plenum dermed skulle få afslutas, ehuru det lider till midnatt, och då jag i öfrigt önskar att få något belysa frågan från den aflägsna ort jag tillhör, samt bemöta en och annan föregående talare, har jag sålunda mångfaldig anledning att begagna mig af yttranderätten.

Hvad nu den stora, föreliggande frågan vidkommer, så ställer den sig för mig uti två skiljda, dock sammankedjade afdelningar: den *rättsliga* och den *fosterländska*.

Jag beder att få tillkännagifva min ställning till det förra, min uppfattning af den sednare. Jag känner allt för väl, att många af Herrarne, i likhet med den stora pressen, hvilken häruti icke representerar den verkliga opinionen i landet, ogillar den uppfattning af rättsgrunden, som jag kommit till, och detta beklagar jag i sanning, men derföre kan jag icke frångå hvad jag af fullaste öfvertygelse tror vara sanning och rätt. Jag skall söka att hjuda skäl för mig, och jag önskar vederläggning, om sådant kan ske.

Mine Herrar! Här i min hand håller jag en liten bok. På titelbladet läses: "Stadganden rörande Wester- och Norrbottens fältjägarekorpsen". På 7 och 8 sidorna finnes det så kallade "Drottning Christinas knektekontrakt" af den 16 April 1649 med allmogen i landets nordligaste tio socknar, deribland, "Umeå, Bygdeå, Löfånger, Skellefteå" o. s. v., allt till finska gränsen. Det innehåller att allmogen inom dessa 10 socknar "skulle uppsätta till kronans krigstjenst 1,056 man gemene knektar", hvaremot samma allmoge "häremot vore *aldeles frie* och exempt", som orden lyda "för *utskrifning* och *utskrifningspenningar*". Uti Kongl. Maj:ts nådiga Förordning rörande rotheållningen uti samma Westerbotten, "gifven Stockholm den 31 Mars 1696" har Carl XI accepterat och med sitt namn beseglat denna öfverenskommelse uti förordningens första punkt, der det heter: "Sedan som allmogen uti Westerbotten, efter sjelfva roteringsverkets innehoud, på 1,056 rotar *äro* roterade och *indelte*, regementet ock till samma stat *är* kompletterat, så blifver allmogen å Kongl. Maj:ts vägnar härmed *försäkrad* att *intet* mera manskap än ofvanbemälda antal af dem vid hvarjehanda afgang fordras eller uttagas skall, hvaremot igen allmogen

sig påtagit allt stadigt att hålla regementet komplett vid ofvanbemälda antal“, som ock allmogen gjort till denna stund.

Med detta kontrakt, som tillika utgör en *konungs försäkran* till allmogen, i handen och för ögonen, och som äfven är en frivillig privat öfverenskommelse emellan två kontrahenter: allmogen å ena sidan, staten, representerad genom konungen sjelf, å den andra, vågar jag, oaktadt 80 § af 1809 års Regeringsformen, påstå, att det är af privaträttslig beskaffenhet, hvarföre jag icke kan annat än nedlägga min protest emot de här så ofta uttalade åsigtorna, att kontrakten ”icke nu gälla.“ Öfverenskommelser skola hållas i helgd och rätt få vara rätt, samt bonden få lita på en konungs ord. Skyldigheten att hålla soldat är här betingad af rättigheten att vara fri från den gamla utskrifningen, hvarom ock något kan läsas uti 1682 års riksdagsbeslut.

Inom mitt aflägsna kommittentskap hålla vi en soldat på mantalet. Vi äro sålunda hårdt roterade. Hemmansdelarne äro små och, såsom jordegendomar betraktade, af ringa beskaffenhet; rotehållet derefter tungt, men vi klaga icke deröfver. Allmogen är af ålder vand vid denna börda; den vet att försvar är nödvändigt, och äfven att den har en för denna, på arbetsfolk fattiga ort vigtig frihet, nemligen den att vara fri från den gamla utskrifningen, och detta oaktadt 1812 års beväringsslag, hvaröfver icke heller der försports någon klagan, hvilket torde hafva sin orsak uti att denna lag betingades äfven af en motsvarande frihet. Detta kan jag icke säga, hvarken i det ena eller andra afseendet, om nu gällande beväringsslag; men också motsvarades icke den fördubblade exercistiden af någon motsvarande lindring i folkets bördor. Äfvenså är *det* icke alldeles fritt för missbelåtenhet öfver det sätt, hvarpå soldaten tror sig kunna, i afseende på torpen, behandla sina rotebönder. Men skulle nu, utan soldathållets borttagande eller betydliga lindring, hvarje ung man blifva nödsakad att förspilla tillsammans *tre* månader på de militära öfningarne, och oaktadt denna nya, för en sådan ort särdeles besvärliga börda, jordegarne icke erhålla alls någon lindring i rotehållet, då befarar jag verkligen, att det missnöje man nu tyckes frukta för att framkalla hos frälsejordegarne, icke skulle uteblifva hos skattejordegarne, och det blefve i sanning en så stor börda för våra jordegare, att de icke förmådde draga den dubbla tungan. Men äfven inom denna ort äro vi lifligt intresserade för att få ett efter tidens behof ordnad nationalförsvar. Skarpskytterörelsen tog också der sin början ungefär vid samma tid som i det öfriga landet. Försvarets ordnande är också för mig en hufvudsak, hvarföre jag icke heller vill strängt hålla på knektekontrakten; men såsom representant manar mig en annan pligt att söka betinga helgd åt billighet och rättvisa, samt sålunda yrka att afseende må fästas på det rättsliga i frågan.

När jag nu med några ord vill se denna från fosterländsk synpunkt, vill jag till en början, med afseende på det myckna talet om egen nytta och bristande fosterlandskärlek, säga Herrarne, att *jag* icke begagnar ordet fosterlandskärlek för att dermed skyldra gevär. För mig har det dertill för djup betydelse.

Tid efter annan upprulla krigets åskor. En mild Försyn och en vis regering hafva bevarat oss från detta förfärliga thordön, men vilja vi

äfven allt framgent vara skyddade, så måste vi under den djupa fred vi ega förskaffa oss anseende, och dertill fordras ett ordnadt, starkt försvar, sålunda duglig materiel och en stor, alltid stridsfärdig armé. Men nu heter det, att vi sakna nödig armé, nödig flotta, nödig beväpning. Vi sakna ju sålunda verkligt försvar, och hvad kanske är ännu värre: vi hafva af ålder lärt oss att lita på vår indelta, af svenska historien icke särdeles väl ackrediterade armé, såsom tillfyllestgörande. Vi hafva visserligen efter sista fredsslutet uppförat millioner, täljda i tusental, på vårt försvarsverk, men de 56 fredsåren och en sednare tids uppfinningar jemte andra orsaker hafva skapat det närvarande tillståndet, och den indelta arméen med sina 5 klasser beväring motsvarar icke nu mera behovet. Vi hafva beviljat stora summor till materiel, men vi behöfva vidare öfvadt folk i massor, och just derföre böra vi se till, att billighetens grunder följas, att icke oro uppkommer i landet och icke fordra att en tredjedel af svenska jorden, nemligen frälset, fortfarande förblifver i det närmaste fri från bördan, som sålunda skulle desto hårdare drabba de återstående två tredjedelarne, eller skattejorden och den allmänna bevällningen. Äfven jag vill sålunda ett ordnadt, starkt försvar, men, som jag redan antyd, skyldigheten att återgå till det gamla bör betingas af frikallelse från det motsvarande, som nu är.

Mine Herrar! Principiellt skulle sålunda icke någon aflösning ega rum, ty indelningen är, hvad jag visat, icke någon grundskatt på jorden; men landets behof kräfer, att det nya systemet får växa in i det gamla, att landet icke kommer i saknad af försvar under öfvergångstiden, och det är *derföre* som jag vill gå in på de af Utskottet föreslagna 15 åren. Dessa 15 år hafva blifvit kallade en smaksiffra. För mig äro de det icke, ty då hvarje rote årligen kostar i medeltal 100 R:dr, och rotehållarne — allt under förutsättning att det nya nu föreliggande lagförslaget blifver antaget och genast eller med beräkningen af de 15 åren tillämpadt — vare sig i penningar eller hållande af soldat, sålunda inbetala $100 \times 15 = 1,500$ R:dr och hvarpå räntan af den årliga inbetalningen under samma tid plus sjelfva det erlagda kapitalet förorsakar en fond af 2,025 R:dr, hvars ränta sålunda motsvarar hvad en rote nu kostar, så betalas ju i sjelfva verket full aflösning. Jag för min del vill dock icke gifva den detta namn, utan kalla det en extra skatt — namnet gör dock icke något till saken. Vi nordbor älska vårt land och vår konung. Vi bo under ett hårdt klimat, der vi rätt ofta skörda en ringa, gränad skörd från frusna tegar. Bark- och halmmjöl, blandadt med naturligare födoämnen från lyckligare provinser, som Herrarne här nere i salen representera — begagnas långt oftare i de atlägsna hemmen än känt är, och allårigen måste vi inköpa stora quantiteter spannmål; ännu hafva vi svåra sår efter de föregående många missväxtåren, hvilka efter all sannolikhet komma att förnyas och skattebördorna stiga i en häpnadsväckande grad — men oaktadt allt detta, vill jag, emedan landet behöfver det, äfven för min del bifalla denna extra skatt för 15 år — men jag beder att få fästa uppmärksamheten på, att detta blifver för min ort en särdeles svår öfvergångstid. Härmed anser jag mig hafva, åtninstone för den ort jag har äran representera, tillbakavisat det myckna talet om "egennytt" af

dem, som fortfarande tyckas älska att få sitt och landets försvar till största delen på allmogens bekostnad.

Af hvad jag sålunda haft äran anföra framgår sålunda, att jag yrkar bifall till Utskottets förslag. Dermed har jag dock icke sagt, att jag gillar det i sin helhet, men väl till hufvudgrunderna.

En gentleman på Södermanlands-bänken har framlagt ett förmedlingsförslag, och i sitt anförande erkänt, att rotehållarne behöfva lindring. Många talare hafva instämt deruti. Jag är tacksam för detta erkännande. Samme gentleman har äfven i sitt bemedlingsförslag velat bereda rotehållarne en årlig lindring af 80 öre för hvarje soldatrote, enligt hvad en talare här till venster om mig utredde — hade han varit böjd att gifva enhetsriksdalern fullt, hade jag skolat tacka honom för den visade välviljan.

Af aktning för Herr Talmannen och Kammararens öfrige Herrar ledamöter vill jag icke på denna midnattstimme bemöta alla de talare, från hvars anföranden jag gjort en lång rad af anteckningar; dock kan jag icke stillatigande lemna dem alla å sido, utan, i full förvisning, att jag står på rättvisans och billighetens grund, upptaga några få till bemötande.

Herr Talman! Det har blifvit sagdt, att den af Utskottet föreslagna arméen skulle blifva "en lösdrifvare-armé". Jag för min del har det förtroende till vårt armébefäl, att, då det vid rekryteringen blifver oberoende af rotehållarne, det skall skaffa ordentligt folk och detta, förlagdt inom orterna, skall förskaffa sig värdefullare hem än hvad rotarne äro för våra indelta soldater. Vi hafva ju flere tusende man, som icke ega soldattorp, till och med hela korpser. Jag frågar, äro Wermlands jägare, en korpis i Jemtland, en stor del af de skånska soldaterna samt i öfrigt de nästan vid hvarje regemente, som hafva kontant lön och sålunda icke torp, sämre soldater därför? Jag tror icke någon vågar det påstå.

En höglärd talare, som sade sig icke vara rotehållare, yttrade: "äfven vi hafva vår indelning; vi hafva våra barns uppfostran". Om — jag säger — om han dermed har velat säga: ni rotehållare behöfva icke gifva edra barn någon uppfostran, så beklagar jag hans uppfattning af det för landet och individen gagnande. Den sanna, för det praktiska lifvet nyttiga kunskapen, utkastad till hvarje man, hvarje qvinna i landet, gör detta starkt samt bereder trefnad och belåtenhet hos individen. Har han dermed velat säga, att staten behöfver män med hög bildning, så finnes därför mottaglig ungdom bland alla samhällsklasser.

En herre på Göteborgs-bänken, här straxt framför mig, yttrade att "vi vilja spela ndda och jemut om fäderneslandet", dess lycka, dess framtid, dess fria sjelfbestånd. Jag protesterar deremot på det bestämdaste. Samme talare sade sig skola komma att förtjena 25,000 R:dr på jordvärdets stigande, om indelningsverket skulle afskaffas, och det ville han icke; han skulle veta skaffa sig dem ändå. Detta sednare betvivlar jag visst icke; men deremot kan jag upplysa om, att jorden icke skulle få ett högre, utan tvärt om ett lägre värde inom den ort jag tillhör, i fall den nya föreliggande beväringsslagen blefve antagen. Herrarne känna, att vi der hafva en kort sommar, föga öfver fyra månader ofrusen mark. Skulle nu den föreliggande och äfven sjetten punkten blifva antagen och

sålunda bondens söner och drängar hvar och en bortsätta hela 90 dagar till bevaringsmöten, skulle sådan lång tid, borttagen från det produktiva arbetet, komma att hafva en särdeles menlig inverkan på jordbruket, ty en icke uppodlad eller en vanhäfdd jord stiger minsann icke i värde. På dessa fyra månader skall allt det normala jordbruksarbetet med inbergning och skörd, stängsel och odlingar verkställas samt vidare byggnader, väganläggningar, det stora trädförädlingsarbetet med sina flottningar o. s. v. utföras, hvilket allt föranleder äfven nu stor brist på arbetsfolk under somrarne, och — jag upprepar det — en tre gånger så lång exercistid skulle förvärra den redan nu nog stora bristen på arbetare, hvilket naturligtvis inverkade på egendomsvärdet.

En hel mängd andra anmärkningar ber jag att få besvara dermed, att jag fäster mina Herrar motståndares uppmärksamhet på att skilnaden mellan den föreslagna och den närvarande bevaringslagen ligger icke blott uti den längre öfningstiden. Den nya bevaringen skall ju närmast blifva likställig med den stående arméen och landstormen sålunda komma att motsvara den närvarande bevaringen.

Herr Talman! Ännu några få ord, hvarmed jag till sist vill vända mig, icke mot, utan till statsrådsbänken och dermed uttala min tacksamhet till Herr Krigsministern för den stora möda och det djupa bekymmer han haft och har för att få den viktiga frågan löst. Vi nordboar vilja gerna gå en älskad Regering till mötes uti hvad vi kunna, men allnogen är fattig och förmår litet; dock likt de gamla Dalamän och Helsingar älska vi billighet och rättvisa.

I anseende till den långt framskridna tiden och då ytterligare flere ledamöter låtit anteckna sig för afgifvande af vidare yttranden i ämnet, hemställde Herr Talmannen, att öfverläggningens fortsättande skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde. Med bifall härtill åtskiljdes nu ledamöterna klockan $\frac{3}{4}$ 12 på natten.

In fidem
H. Husberg.